

ΕΠΑΡΧΙΑΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΔΙΜΗΝΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ : ΓΙΩΡΓΟΣ Α. ΠΑΠΑΧΡΙΣΤΟΥ

ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΚΤΗΣ : ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΑΚΚΑΣ

ΣΥΝΕΡΓΑΖΟΝΤΑΙ :

† Δ. ΣΟΛΩΜΟΣ	ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΔΑΦΝΗΣ
ΓΙΑΝΝΗΣ ΣΚΑΡΙΜΠΑΣ	ΜΙΧ. ΡΟΔΑΣ
ΒΑΣΙΛΗΣ ΛΑΟΥΡΔΑΣ	ΕΠΑΜ. ΜΕΤΑΞΑΣ
Ρ. Μ. ΡΙΛΚΕ (Μετ. Γ. Θ. Κ.)	ΠΕΤΡΟΣ ΟΛΥΜΠΙΟΣ
Α. Μ. ΣΤΡΑΤΗΓΟΠΟΥΛΟΣ	ΤΑΚΗΣ ΔΟΞΑΣ
ΛΕΥΤΕΡΗΣ ΡΑΥΤΟΠΟΥΛΟΣ	ΦΩΤΟΣ ΓΙΟΦΥΛΗΣ
ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΑΚΚΑΣ	ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΑΠΑΧΡΙΣΤΟΥ

Χ- Π.

ΧΡΟΝΟΣ Α. — ΤΕΥΧΟΣ 2 — ΑΘΗΝΑ ΜΑΗΣ 1944

ΕΠΑΡΧΙΑΚΑ
ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΔΙΜΗΝΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗΣ

Διευθυντής: ΓΙΩΡΓΟΣ Α. ΠΑΠΑΧΡΙΣΤΟΥ

Ἀρχικτης : ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΑΚΚΑΣ

Γράμματα, βιβλία, συνεργασίες,
ἐμβάσματα κτλ.

ΕΠΑΡΧΙΑΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

Βερανζέρου 20 — Τηλ. 54.062

ΑΘΗΝΑ

Ε Π Α Ρ Χ Ι Α Κ Α

Γ Ρ Α Μ Μ Α Τ Α

ΔΙΜΗΝΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗΣ

ΑΠΟ ΤΟΝ ΥΜΝΟ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ

Παλληκάρια μου! οί πολέμοι
γιὰ σὰς ὄλοι εἶναι χαρά,
καὶ τὸ γόνα σας δὲν τρέμει
στοὺς κινδύνους ἐμπροστά.

Ἀπὸ σὰς ἀπομακραίνει
κάθε δύναμη ἐχθρική·
ἀλλ' ἀνίκητη μὴ μένει,
πού τις δάφνες σας μαδεῖ.

Ἡ Διχόνοια πού βαστάει
ἓνα σκῆπτρο, ἢ δολερή·
καθενὸς χαμογελάει,
πάρ' το, λέγοντας καὶ σύ!

Κεῖό το σκῆπτρο, πού σὰς δείχνει,
ἔχει ἀλήθεια ὠραία δωρειά·
μὴν τὸ πιάστε, γιατί ρίχνει
εἰσὲ δάκρυα δλιβερά.

Μὴν εἰποῦν στοὺς στοχασμό τους
τὰ ξένα ἔθνη ἀληθινά:
Ἄν μισοῦνται ἀναμεσὸ τους
δὲν τοὺς πρέπει Ἐλευθεριά.

ΣΟΛΩΜΟΣ

Περιεχόμενα

† Δ. Σολωμοῦ: Ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸν ὕμνο τῆς Ἐλευθερίας
Στέφ. Δάφνη: Ὁ χορὸς τῶν ἑπτὰ παρθένων (ποίημα)
Γιώργου Παπαχρίστου: Σταθερά καὶ σίγουρα (ἀπὸ μῆνα
σὲ μῆνα)

Ἐπιμ. Μεταξᾶ: (ποίημα)

Μιχ. Ροδά: Πνευματικὴ καὶ καλλιτεχνικὴ στέγη (ἄρθρο)

Γιάννη Σκαορίμπα: Ἡ αὐτοῦ ἐξοχότης (διήγημα)

Βασίλη Λαούρδα: Νέρι καὶ ἰδανικά (ἄρθρο)

Φώτου Γιοφύλη: Ἰδεατὲς καὶ ἀνύπαρκτες (ποίημα)

Α. Μ. Στρατηγόπουλου: Τὸ παιδάκι πὸ κοιμάται στὸ δά-
σος (ποίημα)

Ράινερ Μαρία Ρίλκε (Μετ. Γ. Θ. Κ.): Ἐπιστολὲς σ' ἓνα
νεαρὸ ποιητὴ (συνέχεια)

Τάκη Δόξα: Ἡ πόλη τοῦ Ἥλιου (διήγημα)

Λευτέρη Ραφτόπουλου: Καταιγίδα (ποίημα)

Τῆς Σύνταξης: Σημειώματα

Γύρω ἀπὸ τὸ Βιβλίον

Χ. Π.: Β. Καραβίδα, «Μακεδονικοὶ ὕμνοι»

Π. Ὀλύμπιον: Λ. Ραφτόπουλου, «Καλοσύνη», «Ἐπτὰ
Πληγές»

Γιώργου Σακκά: Σοφίας Μανροειδῆ—Παπαδάκη, Τὸ πα-
ραμῦθι τοῦ Ὀλύμπου.

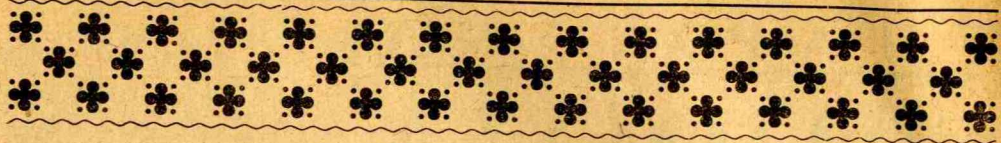
Γιάννη Τρίκη, Τὸ βιβλίον τῆς ἐρωμένης

Στὸ ἐρχόμενον:

Τέλλου Ἄγρα: Ἐπιστροφές (ποίημα)

Ν.Δ. Παππά: Ἡ Πορεία τῆς Νέας μας Πεζογραφίας (μελέτη)

Π. Ὀλύμπιον: Ἀναγωγή καὶ βίωση στὴν τέχνη (μελέτη)

Ο ΧΟΡΟΣ ΤΩΝ ΕΦΤΑ ΠΑΡΘΕΝΩΝ

Ἄπο ποιῆς φωτιῆς πελαγινῆς
κι' ἀπὸ χῶρες ξένες
ἦρθαν καὶ χορεύουνε γυμνῆς
οἱ ἑφτά παρθένες ;

Στὴν ἀκρογιαλιά τῆ δυσμική,
πάνου στὴν κρουστή, τριζάτην ἄμμο,
μαργαριταρόριζα λευκή
φέγγουν τὰ μικρὰ ποδάρια χάμω.

Γράφουν, ξαναγράφουν τὸ σονέτο τους
δεκατέσσερα γοργὰ περιστεράκια.
Καρδιοτρέμει τὸ κατάγιαλο, μὲ τοὺς
ἀνάλαφρους ἀφρούς του, σὰ φιλάκια.

Δυὸ μελαχρινῆς, δυὸ καστανῆς,
δυὸ χρυσῆς, μελίχρυσες,—καὶ μία
σάμπως νᾶρθε ἀπ' τ' ἄστρα, κ' εἶναι λῆς
μοῦσα ἀστερομάτα ἢ Οὐρανία.

Λυγερῆς, ὀρθόστηθες, στηλῆς,
λῆς κ' ἔχουν στίς βλέβες τους ἰχῶρα,
ἔτσι ὅπως ροδίζουν οἱ ἀντηλιῆς
στοῦ γυμνοῦ κορμιοῦ τους τὴν ὀπώρα.

Ἔτσι ὅπως τὰ μάτια τους λαγγεῦνουν
κι ἀεροπροσφέρεται τὸ σῶμα,
μὲ τὰ χεῖλη πού μισόκλειστα σαλεύουν
πού ζητᾶνε, δὲ ζητᾶνε ἓν ἄλλο στόμα...

Βύθισε κι' ὁ ἥλιος στὰ νερά,
βγήκε τὸ φεγγάρι—κι' ὁ χορὸς τους
γίνηκε φωτόχαρη χαρὰ
καὶ τὰ κύματ' ἀργυρά, σὰ νᾶναι ἀφρός τους.

Θὰν τίς πάρει ἢ αὔρα τῆς αὐγῆς ;
Μὲ χρυσόνειρη θὰ φύγουν πάλι βάρκα ;
Εἶν' ἑφτά νεράϊδες τῆς πηγῆς ;
Εἶν' ἀνθρωπογέννητες, μὲ σάρκα ;

Ποιὸς τὸ ξέρει... Ἐπάψαν τὸ χορὸ,
σιωπηλῆς κάθονται ἀράδα ἀράδα,
σβυέται τὸ φεγγάρι στὸ νερό
κ' ἡ ζωγραφιά στὴ σκοτεινάδα.

ΣΤΕΦ. ΔΑΦΝΗΣ

ΑΠΟ ΜΗΝΑ ΣΕ ΜΗΝΑ

ΣΤΑΘΕΡΑ ΚΑΙ ΣΙΓΟΥΡΑ

Οἱ πνευματικῆς σταυροφορίες,
πού ἐμφανίστηκαν τελευταία σὲ με-
ρικῆς ἐπαρχιακῆς πόλεις—καὶ πού
ἔταξαν ἀδίστακτα καὶ θαρραλέα
τὸ στήθος τους ἐνάντια στίς τοπικῆς
ἀρτηριοσκληρωμένους συνθήκες καὶ
στίς ὑπερφίαλες ἐκείνες τῆς πρω-
τεύουσας—εἶναι ἓνα εὐοίωνο ση-
μάδι, πού προμνηεῖ ὅτι ὠρίμασε
πιὰ ὁ καιρὸς νὰ σπάσει καὶ ἡ ἐ-
παρχία τὰ πνευματικὰ δεσμὰ της,
τὸν παγερὸ κλοιὸ τῆς ἀδιαφορίας
καὶ τῆς ἐγκατάλειψης καὶ νὰ ξε-
διπλωθεῖ ἐλεύθερα, κανονικὰ καὶ
φυσικὰ, δίνοντας ἔτσι τῇ γόνιμη
προσφορά της στὴν ἀνάπτυξη τοῦ
πνευματικοῦ μας δένδρου.

Καὶ χωρὶς ὑπερβολὴ θὰ λέγαμε
πὼς ἡ εὐρωστειὰ, ἡ ψυχικὴ ἔντα-
ση καὶ τὸ ἠθικὸ μεγαλεῖο τῆς ἡ-
ρωϊκῆς ἐπαρχίας προβάλλουν σάν
τὰ πειὸ ἀπαραίτητα στοιχεῖα γιὰ
τὸ θεμέλιωμα καὶ τὸ γιγάντωμα
κάθε γενικώτερης ἐξόρμησός μας.
Ὁ καθάριος χυμὸς της, ἡ ἐφηβικὴ
ὄρμηξ της, ὁ πρωτόγονος παλμὸς
της, πολὺ θὰ μᾶς βοηθήσουν νὰ
πλησιάσουμε καὶ ν' ἀγγίξουμε τῇ
βαθύτερῃ ἑλληνικῇ μας συνείδηση
πού εἶναι καὶ ταυτίζεται καίρια
μὲ τὴν πιὸ ἀνθρώπινη, τὴν πιὸ ἀ-
ληθινὴ καὶ τὴν πιὸ τίμια.

Ἄς ἀκούσουμε λοιπὸν κι' ἄς τα-
νύσουμε τὰ νεῦρα τῆς προσοχῆς
μας καὶ στὸν ἄνθρωπο τῆς ἐπαρ-
χίας. Τὸ ψυχικὸ του ἀνάδομα, ἡ
γνήσια πνευματικὴ του λάμψη σί-
γουρα θὰ ρίξουν νέο φῶς στὰ ἴχνη
ἐκείνου πού ζητᾶμε, παλεύοντας
πάνω στὴ φλούδα τῆς γῆς—μὲ πεί-
σμα, μὲ λύσσα καὶ μὲ αἶμα.

Ἡ ἐπαρχία τοῦ χθές. Ποιοὺς
πνευματικὸς σταθμούς, ποιά πνευ-

ματικὴ ἐξέλιξη, τί πνευματικὸς
ἀγῶνες πέρασε γιὰ νὰ τραβήξει
μπροστά, κρατῶντας ἄσβυστη τὴν
ἱερὴ πνευματικὴ φλόγα! Νὰ μιλή-
σουμε μὲ λεπτομέρεια; Φόβος ὅ-
πάρχει μήπως τὰ περισσότερα γί-
νουν ἀφορμὴ νὰ συχαθεῖ κανεῖς
τῇ φάρα τῶν νεοελλήνων, ἀρχίζον-
τας ἀπ' τὸ μεγαλύτερο ὡς τὸ μι-
κρότερο—μ' ἐλάχιστες ὁμως ἐξαι-
ρέσεις στὸ Κέντρο καὶ στὴν Ἐπαρ-
χία—πού τίς σεβόμαστε καὶ τοὺς
φιλάμε τὸ χεῖρι ἀπὸ εὐγνωμοσύνη.

Τίποτα τὸ ἄξιο πού νὰ στέκεται
στὸ ὕψος τῆς ἀποστολῆς καὶ τῆς
παράδοσης, πού νάχει κάποια ἔλ-
ξη ξεχωριστὴ καὶ ἀσυσκοτίστη ἀπ'
τοὺς κακοὺς δαίμονες· τίποτα πού
νὰ συγκινεῖ, νὰ μεταρσιώνει καὶ
νὰ δαδοῦχίζει τὴν ὡμορφία καὶ
τὴν ἀλήθεια τῆς ζωῆς. Καὶ τὸ ἀ-
ποτέλεσμα: Μιά ἀπέραντη πνευμα-
τικὴ ἀτονία πού δὲν ἀντέχει νὰ
στοθεῖ στὰ πόδια της, νὰ ἐπιβλη-
θεῖ, νὰ ἐνθουσιάσει, νὰ παρασύρει
καὶ νὰ ξυπνήσει—καὶ μὲ αὐτουρ-
γοὺς ἐκείνους πού ἀνάμεσά μας
αὐτονομάζονται καλλιτέχνες, δια-
νοούμενοι, πνευματικοὶ ὁδηγητῆς,
πολιτισμένοι κτλ. Βέβαια ἔγιναν
καὶ γίνονται προσπάθειες μεμονω-
μένες ἢ καὶ μαζικῆς, μὰ εἶναι τόσο
λίγες, τόσο ἰσχνῆς καὶ ἀναιμικῆς,
πού μόλις ἀνοίξουν τὰ μάτια τους
πεθαίνουν ἢ ἂν ζήσουν ζοῦν σάν
σὲ μιὰ ζούγκλα ἀπὸ ἀνθρώπους
πού δὲν τοὺς νοιώθουν, πού τοὺς
περιφρονοῦν καὶ τοὺς κοροϊδεύουν.
Γιατὶ βλέπετε τὸ κακὸ δὲν ξεκι-
νάει μονάχα ἀπὸ τὴν ἀμέλεια κι'
ἀδιαφορία τοῦ Κέντρου, ἀλλὰ κι'
ἀπὸ τὴν Ἐπαρχία. Καὶ σ' αὐτὴ ὅ-
πάρχουν πνευματικοὶ ἄνθρωποι,

αντιδραστικοί, που άμα δούν κανένα «έπικίνδυνο αντίπαλο» του ρίχνονται ώσπου να του έξοντώσουν όριστικά κάθε εύγενικό όνειρο και κάθε χρυσή έλπίδα.

Και πρώτα άς αρχίσουμε από το έπίσημο Κράτος. Στα 123 μεταπαναστατικά χρόνια, ποιά δυνατότητα πολιτισμού και προόδου έδωσε στη δύσμοιρη έλληνική έπαρχία; Η μόνη και γνωστή σε όλους είναι της άποσύνθεσης και της άπονέκρωσης κάθε δημιουργικής ικμάδας και κάθε πολιτιστικής πνοής και διάθεσης. Δούλος του λογιωτατισμού και της αίσχρομικροπολιτικής το Κράτος έβλεπε μέχρι τη μύτη του και παρά πέρα καπνός. Δέν καταδέχτηκε να τρέξει κοντά της σαν προστάτης κι' άδελφός, ν' άκροασθεί τους καυμούς της, τους πόνους της, τις πραγματικές ανάγκες της. Την άφησε να ζεί σαν το ζό άκοινωνητη, άμόρφωτη κι' άμέτοχη στ' άγαθά του πολιτισμού, χωρίς μια στοιχειώδη βιβλιοθήκη, χωρίς μια διέξοδο άναψυχής, χωρίς την παραμικρή ίκανοποίηση των άμεσων πνευματικών και υλικών άναγκών της Λησμονημένη ή έπαρχία στο έλεος του Θεού σά νάφερνε στις πλάτες της την πιό βαρειά προγονική κατάρρα, σερνόνταν κι' άγωνιζόνταν ήράκλεια να σηκωθεί όρθια, να περπατήσει και ν' αντίκρύσει το φώς, που τόσο τραγικά της είχανε στερήσει.

Και ή διάνοηση ύστερα της Άθήνας, με την παράδοση, με τις βιβλιοθήκες, τους φιλολογικούς κύκλους, τά Πανεπιστήμια, τις Άκαδημίες, τά περιοδικά, την πρόοδο και τά λογής-λογής «Παρίσια» —ρωτάμε— ποιά θέση πήρε μπροστά στο τρανό και σκληρό δράμα της άγωνιζόμενης έπαρχίας; Άπάντηση. Κλεισμένη—κατά το μεγαλύτερο μέρος—κι' αυτή στο καβούκι της, ντρεπότανε ή άδιαφορούσε να ξεμυτίσει παραόξω, ν'

άνακατευθεί με το έπαρχιώτικο πλήθος, το «άγροίκο», το «άσυνάρτητο», το «άξεστο»—όπως πιθανώς να φαντάζονταν—για να διδάξει, να προσανατολίσει και να φέρει τά δώρα του πνευματικού και υλικού πολιτισμού. Άφοσιωμένοι πιστά οί πρωτευουσιάνοι στον έαυτούλη τους, στις άφθονες δόξες και στις έλικώνιες δάφνες, τέλειωναν το σύμπαν και τά σύνορα του κόσμου στον όρίζοντα του ματιού τους και ήσύχαζαν. Τί τους έμελλε για παρέκει; Τί τους έμελλε αν το χωριό τους δέν είχε ούτε σχολείο, ούτε νερό ή αν ή μακρυνή έπαρχιακή πόλη παράδερνε στα σκοτάδια της άμορφωσιάς και της πρόληψης και της άνυπαρξίας των όρων μιας ύποφερτης ζωής; Δέν καιγόταν, δυστυχώς, καρφι—ούτε στο κράτος ούτε στο πνευματικό κέντρο—για την κατάντια και το σκληρό δράμα της έπαρχίας μας. Έτσι το βάρος της άναγεννητικής προσπάθειας μοιραία κι' άναπόφευκτα έπεσε όλόκληρο στους ώμους και τη θέληση λίγων καλών κι' εύσυνείδητων έπαρχιωτών, που δέν έλειψαν, και που πονούσαν και ήθελαν βαθειά μια καλύτερευση.

Ο έπαρχιώτης διανοούμενος, ό άποδιοπομπαίος αυτός της έπαρχιακής κοινωνίας και ό πιό ακοσυστημένος στις ανθρώπινες συνειδήσεις, δειλά δειλά, με φόβο και βήμα προς βήμα άνοίγει τον πνευματικό δρόμο του, τον πιό ώραίο και πιό άγνό δρόμο, ανάμεσα στους συμπατριώτες του. Τόν άνοίγει και με ύπομονη και ψυχραιμία τόν πλαταίνει και τόν διαχύνει τριγύρω του σε κάθε φιλική καρδιά, σε κάθε φιλόξενο τόπο. Πορεύεται με δεξιούνη, με αυξανόμενη ένταση και όργάνωση και με όλο καινούργιες δυνάμεις άντλημένες άπ' τόν ίδιο του έαυτό. Και σιγά-σιγά έκβιάζει και ίσοπεδώνει το σινικό μεσότοιχο που

χωρίζει το σύνολο του λαού από «τ' άγια των άγιών» της τέχνης. Λίγοι άνθρωποι στην αρχή, περισσότεροι άργότερα, με ισχυρά πνευματικά έφόδια, με δίψα γνώσης, με έσωτερική παρόρμηση, εργάζονται συνεχώς και προσπαθούν να καλύψουν τά κενά, να γεφυρώσουν τά ψυχικά ρήγματα, να διαπλάσουν συνειδήσεις, να μορφώσουν το κοινό, τη μάζα, που να ξέρει να σέβεται, να έκτιμά και να διακρίνει την άλήθεια από το ψέμμα, την ύψηλή τέχνη από την βέβηλη, την άνάξια και την έπίπλαστη.

Τραβάει λοιπόν μπροστά ή έπαρχία μας σταθερά και σίγουρα. Και δέν απέχει πολύ ή ήμέρα της όλοκλήρωσης του έργου που έταξε μια μύχια άναγκαιότητα και μια άνώτερη φιλοδοξία. Θα φτάσει. Και τότε εκείνοι που στάθηκαν έχθροι και έμπόδιο στο δρόμο της, εκείνοι που την άρνήθηκαν και την κατάρτεξαν και την ύπονόμευσαν στον άγώνα, θα τρίβουν τά μάτια τους από έκπληξη και θαυμασμό μαζί.

ΓΙΩΡΓΟΣ Α. ΠΑΠΑΧΡΙΣΤΟΥ

Στη Λ. Κ.

Ντυθήκαμε κατάσρακα τή θάλασσα

Ο ούρανός μας ράντιζε μ' άστέρια

*Καπνίζοντας τή πίπα μας στήσαμε κουβέντα
με τά ψάρια.*

Μασσήσαμε ζεστή άιμο,

Γεντήκαμε άρμυρά φύκια

Έρωτευτήκαμε ένα κομμάτι νερό

(έκει ανάμεσα Αίγινα και Πόρο),

Φορέσαμε όστρακων λαμπερά περιδέραια,

Σε κροφές σπηλιές

ζεστάναμε στις άπαλάμες μας αυγά γλάρων

Στ' αυτιά μας ή θάλασσα έπαιζε τή βουερό

Μουσική της

Και τά μάτια μας ντυθήκανε με σκούρο

Γαλάζιο χιτώνα.

Καβαλλάμε τά κόματα και σαλπίζουμε

Με κοχύλια

Τή γλανκή άρμυρή χαρά μας

Θαλασσινή χαρά.

ΕΠΑΜΕΙΝ. ΜΕΤΑΞΑΣ

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΣΤΕΓΗ

Χαιρετίζω με ιδιαίτερη χαρά την έκδοσι του περιοδικού «Επαρχιακά Γράμματα». Γιατί έχω την βεβαιότητα ότι και σ' αυτές τις δυσκολες και τραγικές ημέρες θα συντελέσουν στον πνευματικό διαφωτισμό του κόσμου της επαρχίας και θα μεταδώσουν τον παλμό του και στην πρωτεύουσα. Και δεν είναι μονάχα τα σημερινά ζητήματα της επαρχίας που πρέπει να τραβήξουν την προσοχή μας, αλλά και τα μεταπολεμικά προβλήματα που αναγκαστικά και μοιραία θα ξεπροβάλλουν. Έπειτα από ένα σωρό δεινά θα χρειασθῆν' ανασυγκροτηθῆ ὁ κόσμος, ἡ κοινωνία γενικά, νὰ ξανάβρῃ τὴν ψυχὴ της, νὰ θεμελιώσῃ τὴ ζωὴ της σὲ κάτι καλὸ καὶ στερεό, ἠθικὰ διαρκέστερο, πνευματικὰ καὶ καλλιτεχνικὰ ἀπηλλαγμένο ἀπὸ τὸ ρύπο τῶν περασμένων.

Γνωρίζω τὴν ἐπαρχιακὴ ζωὴ καὶ τὶς ἀνάγκες, ἀπὸ ἐπιτόπιες ἔρευνες καὶ μελέτες πού πῆραν ἔκτασι, ἀπὸ τὸ Ταίναρο ὡς τὴν Νέα Ὀρεστειάδα, εἶδα κι' ἄκουσα τὸν πόνο τῆς ἐπαρχίας καὶ ἀφιέρωσα πολλές στήλες μετὰ τὸ ζήτημα τοῦ πνευματικοῦ διαφωτισμοῦ. Ἡ ἐπαρχία πρέπει νὰ ὀργανωθῆ πνευματικὰ καὶ νὰ δράσῃ, ν' ἀντιδράσῃ, ἂν θέλετε, ἐναντίον ὄλων ἐκείνων τῶν ἐμποδίων πού πνίγουν τὴν πρόοδό της. Κι' ἐπειδὴ μιλάμε γιὰ πνευματικὸ διαφωτισμό, εἶναι ἀνάγκη νὰ περιλάβῃ στὸ πρόγραμμα τῆς ἀναδημιουργίας καὶ τὸ θέατρο, γιὰ νὰ ἴσῃ σ' ἓνα θέμα πού νομίζω ὅτι ἔχω κάποιὰ εἰδικότητα. Γιατὶ τὸ θέατρο γενικὰ στὴν ἐπαρχία ἔχει ξεπέσει καὶ τὸ νέμονται διάφορα ναυάγια τῆς σκηνῆς πού πολὺ λίγο φροντίζουν γιὰ τέ-

χνη, γιὰ μελέτη καὶ εὐπρέπεια, γιὰ ἰδανικὰ καὶ διδαχὴ, μετὰ μοναδικὴ ἐξαίρεσι τὸν κρατικὸ θίασο Θεσσαλονίκης.

Ἡ νέα ἐπαρχιακὴ κοινωνία πρέπει ν' ἀναβιώσῃ τὸ θεσμό τοῦ ἀρχαίου θεάτρου, μετὰ συγχρονισμένη βέβαια προσαρμογὴ. Κάθε δήμος πρέπει νὰ δημιουργήσῃ τὸ δημοτικὸ τοῦ θεάτρου, κατὰ τὸ παράδειγμα τῆς Σύρου καὶ τῆς Κερκύρας. Καὶ ἀναφέρω τὴν Κέρκυρα καὶ τὴ Σύρα γιὰτὶ ἐκεῖ σὲ πολλές περιστάσεις ἐτηρήθη ἡ ἀρχὴ τῆς καλλιτεχνικῆς ἐπιτροπῆς, πού εἶχε τὴν μέριμνα καὶ τὴν εὐθύνη γιὰ κάθε θίασο, γιὰ τὸ δραματολόγιο καὶ τὴν εὐπρέπειάν του ἀκόμα τὴν καλλιτεχνικὴ.

Ἀντίθετα σὲ μερικὲς ἄλλες πόλεις, ὅπως στὰς Πάτρας, ὁ δήμος τὸ παρέδιδε σ' ἓνα οἰονδήποτε πού συνέβαινε νὰ εἶναι φίλος τοῦ κόμματος καὶ ἔμενε ὁ δήμος θεατῆς μπροστὰ σὲ κάθε ἔκτροπο. Ἡ διοικήσις τοῦ δημοτικοῦ θεάτρου πρέπει νὰ προέρχεται ἀπ' αὐτὴ τὴ δημοτικὴ ἀρχὴ πού θὰ ἔχη ἀποστολὴ, μετὰ τὰ ἄλλα ἔργα της, νὰ δημιουργήσῃ καὶ καλλιτεχνικὴ συνείδησι. Ὄταν ἐξαφανισθῆ ἡ ἐπαρχιακὴ θεατρικὴ παράγκα μετὰ τὴν ἀνεγερσι δημοτικῶν θεάτρων, τότε καὶ οἱ καλοὶ ἠθοποιοὶ θὰ σηκώσουν μετὰ κάποια ἐμπιστοσύνη τὰ μάτια τῶν πέραν τοῦ Ἀθηναϊκοῦ ὑδροκεφάλου.

Ἐκτὸς αὐτοῦ τὸ δημοτικὸ θέατρο θὰ γίνῃ τὸ κέντρο γιὰ κάθε πνευματικὴ καὶ καλλιτεχνικὴ κίνησι, διαλέξεις καὶ συναυλίες, καὶ θὰ καταπολεμηθῆ ἡ μονοτονία καὶ ἡ πλήξις πού δέρνει καὶ μαστιζεῖ τὸν ἐπαρχιακὸν κόσμον, ὅπως καὶ τοὺς δημοσίους ὑπάλληλους,

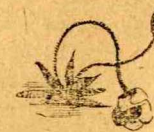
πού δικαιολογούμενοι πολλὰς φορές παραπονοῦνται καὶ δυσφοροῦν μετὰ τὴν ἔλλειψι ψυχαγωγίας, μετὰ κάτι πολὺ διαφορετικὸ ἀπὸ τὸ καφενεῖο.

Δικαιολογημένα τὰ «Ἐπαρχιακά Γράμματα» ἀτενίζουν στοὺς νέους «πού θὰ δημιουργήσουν τὴν αὐριανὴν πνευματικὴν Ἑλλάδα μας», ὅπως χαρακτηριστικὰ καὶ ἐπιγραμματικὰ ἀναφέρει τὸ πρῶτο τεῦχος στὴ σελίδα 27. Οἱ νέοι καλοῦνται νὰ θεμελιώσουν στὸ μεταπολεμικὸ πρόγραμμα τῶν καὶ τὸ ζήτημα τοῦ θεάτρου. Νὰ τὸ ἀναγράψουν ὡς ἄρθρον πίστεως. Νὰ θεωρήσουν τὸ θέατρο ὄχι μονάχα ἀπλὴ διασκέδασι, ἀλλὰ καὶ ὡς καλλιτεχνικὸ νὰ διδαχῆς. Πολλοί, ὅπως ὁ Πύργος, Αἴγιο, Καλάμαι, Σπάρτη, Κόρινθος, Ἰωάννινα, Ἀγρίνιο, Πρέβεζα, Λάρισα, Τρίκαλα, Θεσσαλονίκη, Κοζάνη, Σέρραι, Δράμα, Καβάλλα, Χίος, Μυτιλήνη, Σάμος (Βαθὺ) δὲν ἔχουν δημοτικὰ θεάτρα. Δυστυχῶς τώρα δὲν ἔχει καὶ αὐτὴ ἡ πρωτεύουσα. Ἐπειτα ἀπὸ τὸ πραξικόπημα τῆς 4ης Αὐγούστου, ἔπειτα ἀπὸ τὸ γκρέμισμα τοῦ κτιρίου πού μπορούσε ἐσωτερικὰ νὰ ἐπισκευασθῆ καὶ νὰ ἐκπληρώσῃ τὸ σκοπὸ του. Ἐπικροτῶ κι' ἐγὼ ὅσα ἔγραψε

ὁ μακαρίτης Συκουτρῆς γιὰ τὴν δημιουργία φιλολογικῆς ἐπαρχιακῆς saison καὶ δίκαια γίνεται ἡ ὑπόμνησι καὶ ἡ δήλωσι ὅτι ἡ ἰδέα αὐτὴ θὰ ὑποστηριχθῆ. Ἀλλὰ πού θὰ γίνον διαλέξεις, παραστάσεις, φιλολογικὲς συγκεντρώσεις, ἐκθέσεις βιβλίων; Μήπως σὲ καμμιά αἴθουσα κανενὸς συλλόγου πού εἶναι προνόμιον γιὰ τοὺς λίγους; Ὁχι, ἀγαπητοὶ μου φίλοι, γιὰ νὰ γίνον ὅλα αὐτὰ χρειάζεται στέγη, καὶ στέγη δημοτικὴ. Ὁ δήμος πρέπει νὰ δώσῃ τὸ σύνθημα τῆς ἀγάπης πρὸς τὰ πνευματικὰ καὶ καλλιτεχνικὰ ζητήματα, ἢ τοῦλάχιστον ν' ἀνοίξῃ τὴν ἀγκαλιά του σ' ἐκείνους πού θὰ ἔχουν τὸ θάρρος νὰ πρωτοστατήσουν.

Ἔτσι κι' ἔτσι μεταπολεμικὰ τὸ ζήτημα τῆς ἀναδημιουργίας καὶ ἀνασυνθέσεως θὰ εἶναι γενικόν. Καὶ ἀφοῦ ἓνας ἀπὸ τοὺς παράγοντας τῆς νέας ζωῆς θὰ εἶναι ἡ πνευματικὴ ἀφύπνησις καὶ ἐξαγνισμὸς τῆς σημερινῆς ἐποχῆς, ἂν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐξαγνισθῆ ὁ μαυραγοριτισμὸς, τότε ἂς δοῦμε καὶ τὸ δῆμον ὡς κέντρο πηγῆς τοῦ ὠραίου καὶ τοῦ καλοῦ, καὶ ὄχι ὡς φιλανθρωπικὸ ἴδρυμα γιὰ λίγους ἢ πολλοὺς ἀργομισθοὺς.

MIX. ΡΟΔΑΣ

Η ΑΥΤΟΥ ΕΞΟΧΟΤΗΣ

Διήγημα

«Ο Ισκιος ενός άμαξά, με τον Ισκιό μιας βούρτσας, έσβυνε τον Ισκιό μιας άμαξας...»
Ντοστογιέφσκυ

Είχαν σβύσει τὰ φῶτα. «Ἡ παράγκα» εἶχε τώρα βυθιστεῖ σὶτὸ σκοτάδι καὶ μόνον ἡ νύχτια αὐρα ἀργόσεινε, σὶτὸ σῶμα τους, ἀλαφριά τις «φιγοῦρες». Ἐκεῖ, ὄλοι—ὁ Καραγκιόζης, ὁ Μορφονεῖος, ὁ Ἀλέξαντρος, ἡ Φατμέ χανούμ ὁ Βελη-Γκέκας, ὁ Νιόνιος—ὄλοι, ὄλοι σὰν τσακισμένοι σὶτὰ δύο, ἐωρίζονταν κρεμασμένοι σὶτὸ σπάγγο. Ἡ παράσταση «ὁ Καραγκιόζης-γιατρός» εἶχεν ἀπὸ μιὰν ὥρα τελειώσει καὶ οἱ χάρτινες κοῦκλες, ὄλες τους ἤρωες μῖας καταπληχτικῆς ἱστορίας, εἶχαν τώρα πεταχτεῖ σὶτὸ σχοινάκι τους. Ἦταν μιὰ ἱστορία συνταραχτικὴ καὶ μουρλή, γιομάτη ἀπὸ γροθιές καὶ ἀπάτες. Κι' ὄλα ἦσαν σ' αὐτὴν ὄλα ἀβέβαια καὶ ἄλλοτε κωμικὰ καὶ γελοῖα.

Τώρα ἦσαν χάζαν. Ὅπως μετὰ τὴν τρικυμία, ἡ πολυπόθη καὶ εὐλογημένη γαλήνη, ἔτσι καὶ τώρα—μετὰ ἀπ' «τὴν παράσταση»—οἱ ἤρωες, λαφροκοιμόν-ταν ἀράδα. Νὰ ἔδῳ, ὁ Καραγκιόζης μετὰ τὴν πρόστυχη—σὰν σκύλινη—μούρη του, μπρομουντισμένος καὶ χαῖνος. Νὰ καὶ πάνω του, λές καρβαλιτὸς στὴ καμπούρα του ὁ Διονύσιος Φρῆγκος. Αὐτός, ὁ σιδε-Νιόνιος, ὁ «ἄγγελος ὁ ἀγαθοῦ ποτὲ ἀγγέλου». Ἐκεῖ, μετὰ τὴν καπελαδοῦρα του ὄνειρο καὶ τὴν τζογιέ του βελάδα, σφίγγει τὴν—σὰν μακρουλή σφήνα γενάδα του καὶ μετὰ τὰ δύο του τὰ χέρια!... «... Ἀχ ποῖος Δαίμων... ποῖα τύχη!...»

Κι' ἀπὸ κοντά, νὰ καὶ οἱ ἄλλοι. Ὁ μπαρμπα-Γιώργος μετὰ τις φοντιονιές τσαρονχάρους του, ὁ Βελη-Γκέκας μετὰ τὴν σὰν σκύλον μουσοῦδα. «... Ὅχιὰ πεζεβέν!...» Κι' ὁ Μακεδόνας ὁ μέγας. Κονταρομάχος, φολιδωτός, σιδερόφραχτος, μετὰ τὸ εὐγενικὸ πρόσωπό του. Περικεφαλαία χροσὴ καλύπτει ἀψηλὰ τὸ κεφάλι του καὶ φλογερός σταυρός κεντητός, λάμπει πὰ σὶτὸ γενναῖο του στήθος.

Μιὰ ὥρα πρὶν ὄλοι αὐτοί,—κι' ἄλλοι καὶ ἄλλοι—ἕνας θίασος σπαραχτικὸς καὶ ἀπίστευτος, βρίσκονταν ἀνακατεμένοι σὲ μιὰ ἱστορία μυστήρια, σὲ μιὰ βρωμο-δουλειὰ ἀπ' τίς φίνες! Κι' ὄλα σ' αὐτὴν ἦσαν ὑποπτα. Ὁ Καραγκιόζης, γιατρός! Ποῖος; Αὐτός, ἕνας τζερεμές, ἕνας κλεφτοκοτάς, ἕνας ἄτιμος! Εἶχε προβεῖ μετὰ βελάδα καὶ ἀψηλὸν πῖλο στὴν κούτρα του καὶ εἶχε περάσει καὶ ἕναν κοντηλοφόρο σὶτ' ἀπὲς του! Ἡ μούρη του, στὴν πάντα ὄταν πρόβηκε, ἐμοιαζε κατ' ἀπ' τὴν καπελαδοῦρα του, ρῦγχος!... Ἐδῶ—περικαλοῦσε—ὁ Εὐρωπαϊκὸς γιατρός, ὁ ντόκτορ ὁ ἐπιστημονικὸς τῆς Βιέννας!...

Ποῦ πανάθεμα τὸ ριζικὸ καὶ τὴ γέννα του, ποῦ κάλλιο νὰ τὸν γένναε ἕναν σκύλο ἢ μαριά του... Μπουμπουνοκέφαλος, φεντολόγος, καμπούρης. Ἐκεῖνο τὸ ἕνα του, τὸ ζερόβι του τὸ χέρι, κοῖτὸ καὶ ξερό, ἦταν σὰν βιδομένο σὶτὸ στήθος του, ἐνῶ τὸ ἄλλο του κρέμονταν μετὰ πέντ' ἔξη ἀρθρώσεις ὡς χάρμω. Ἐως κάτω, ὡς τὴν πατούσα του ἔφτανε ξεκλειδωτὸ καὶ ἀρθρωτὸ σὰν πασέτο¹⁾.

Κι' ἐνῶ, μπρὸς σὶτῶν λιχναριῶν τις ἀνταύγειες, οἱ γραφὲς τῶν ρούχων του ἐφέγγαν, ἢ φαλιδιά ποῦ ἀψηλὰ του, σὶτὸ κούτελο, δάγκωνε—μετὰ σὲ φωτεινὸ φόντο—μιὰ χάντρα, παρίστανε τάχα ἐκεῖ πάνω τὸ μάτι του!... «Περικαλῶ... περιπλοκὴ τῶν πνεμόνων!» «... Δυστυχῶς, δυστυχῶς!...» ξανάκανε ἀπὸ κοντὰ μοναχὸς του. Καὶ πίσω του, σιητός, ὁ τσελεπῆς Χαντζατζάρης. Σπεισέρης του, νοσοκόμος του καὶ ὄμοιος του, ἄλλος ἐτοῦτος γκράντε παραπόντες καὶ κλέφτης.

Κι' ἔκανε δὺο πηδηχτὰ βηματάκια. Ἐβλεπεσ τότε τῶν ξύλων του τις σκιές πάνω στὴν πάντα νὰ στρέφονται, σὰν γοργὰ φτερὰ ἀνεμόμυλον ποῦ τὰ κινάει

1. Τσακιστὸ ξύλινο μέτρο.

ὁ ἀέρας. Καὶ τότε, τίναζε ἐκεῖδὰ τὴ χερσούκλα του. Τὴν τόξευε σὰν τεθλασμένη ἀστραπῆς στὴν ἀπόσταση, γέροντας καὶ τὸ κορμὶ του—σὰν τσακιστὸ—πρὸς τὰ πίσω: «Χαντζατζάρουμ προσεξάρουμ μὴ μᾶς πάρουμ χαμπαράρουμ καὶ μᾶς τελειωσάρουμ σὶτς μπαστουνάρουμ!...»

Κι' ἐκεῖος τάχαμ, ἔγραφε τις συνταγὲς τοῦ ντοκτοῦρου.

Καὶ δόστον χάπια ἀπὸ...ταραμὰ σὶτὸν ἀρώστους του καὶ δόστον φασουλάδες σὶτὸν τῦφο! Καὶ «ποῖος κρούει τὴν θύραν τῆς θυρίδος καὶ σείεται ὁ κώδων τοῦ κωδωνοστασίου!» φώναζε κάθε ποῦ τοῦ χτυποῦσαν τὴν πόρτα.

Τοῦχε πάει καὶ ὁ Πασᾶς τὸν «νιόν του». Μοναχογιό, μοσχαναθρεμένο καὶ ἀμύλαγο, μετὰ σπιρούνια σὶτς μπότες καὶ χροσὸ σπαδάκι στὴ μέση. Κι' αὐτὸς τ' «ἀκροάστηκε»! Τοῦ μέτρησε ἐπιστημονικὰ τὸ σφυγγμὸ καὶ τοῦχωσε δὺο-τρεῖς μπουνιές σὶτὸ στομάχι... Νιάχ! νιάχ!... νιάχ!... κείνο ἔκαμε ἀπὸ τὸν πόνο τὸ δόλιο...

Σκασμὸς πανάθεμα τοὺς γονιούς σου!

Κι' ὕστερα, γέροντας πρὸς τὰ πίσω τὸ σῶμα του, ὑπαγόρευε τις συνταγὲς σὶτὸ σπεισιέρη; «... Χαντζατζάρουμ... φειρισάρουμ τὴν τσεπάρουμ τοῦ Πασάρουμ καὶ τρεξάρουμ νὰ φαγάρουμ—ἀδεφάρουμ—φασουλάρουμ!...»

Κι' ὄταν ὁ Πασᾶς μετὰ τὴν ἀρχοντικὰ του φωνὴ τὸν ἀρώτηξε: «Τί ἔχει κύριε λατρὲ τὸ παιδί μου;» αὐτὸς τρυφεραίνοντας τὴ γάιδουροφωνὴ του τ' ἀπάντησε: Περιπλοκὴ τοῦ σκοτός!

—Ἀηλαδὴ;

—Ἀηλαδὴ, πῶς νὰ σᾶς τὸ ἐμποιήσω λιανά... Ἐνα εἶδος ἐγκεφαλικῆς εὐκολιότητος!...

—Τί με λέγεις; ἔκαμε ὁ Βεζύρης ἐμβρόντης.

—Νὰ σὲ βρᾶσω!... τ' ἀποκρίθηκε αὐτός.

Μὰ καὶ αὐτὴ του ἢ ἀπατεωνιὰ ἀνακαλύφθηκε. Καὶ τότε, πάλι ποῦ τὸν πονεὶ καὶ ποῦ τὸν σφάζει... Ὅχιὰ πεζεβέν φεντογιατρίκα—γκάλ!... γκούπ!... Κλωτσές, γροθιές καὶ βρισίδι. Μαλακιά σὰν τὴν κοιλιὰ του τὴν ἔκαμε τὴ θεοκαμπούρα του ὁ Γκέκας. Γιατὶ δὲν ἦταν τὸ πρῶτο του, οὔδε τὸ τελευταῖο τ' αὐτό. Ψὲς πάλι, εἶχε κάμει τὸ φούργα-

ρη καὶ ρήμαξε τὰ φαγιά τοῦ κοσμάκι. Ἐκεῖ, εἶχε πάει ἀμολόητο καὶ τὸ ψιμάρι τοῦ Γώγου. Τοῦ «θεῖου του» τοῦ μπαρμπα-Γιώργου μαθές. Τοῦ τῶχε πάει σουβλισμένο σὶτὸ φούργο του, καὶ αὐτὸς τοῦπε ὕστερα ὅτι τ' ἀρνὶ πῆρε πόδι!

—Τί λιές ὄρε λεπτοδείχτη¹⁾!... τοῦ γροίλησε σὰν μπουλτὸκ σκύλος ὁ «θεῖος».

—Νὰ—λέει—διάβηκαν ὄξ' ἀπ' τὸ φούργο ἄλλα πρόβατα καὶ πῆγε τ' ἀναθεματισμένο κοντὰ τους!...

—Τὸ ψιμάρι;

—Ναί, αὐτό!... Βελάζαν—λέει—κι' αὐτὸ τ' ἄκουσε!

—Καὶ ἡ σοῦβλα;

—Ἡ σοῦβλα;... Αὐτὴν τὴν πῆρε ὁ τσοπάνος γιὰ γκλίτσα του!...

Τὰ ἴδια καὶ χειρότερα εἶχε πάθει καὶ ὁ Πασᾶς. Ἡ χήνα του, ἡ παραγομιστὴ—λέει—πέταξε, ἀκούσαντας ἀψηλὰ ἕνα μπουλοῦκι.

—Τὶ μπουλοῦκι ὄρε; τὸν ρωτᾷει κείος κατὰπληχτος.

—Ἐνα μπουλοῦκι ἀπὸ χῆνες! Διάβαιναν πὰν' ἀπ' τὸ φούργο καὶ κρούζανε ὡς ποῦκαμε καὶ αὐτὴ φτερό καὶ ὄπον φύγει! Φράπ!... ἔκαμε μιὰ καὶ ξεφτούρισε, πάει κατ' ἀνεμ' κόλο καὶ δαύτη.

—Καλά, τὸ ταψί;

—Αὐτὸ τὸ πῆρε στὴ μύτη της γιὰ νὰ τῶχε φωλιὰ της!...

Τὸ ἀποτέλεσμα; Ξύλο!... Ξύλο καὶ τῶν γονέων τοῦ ἄμοιρου, ξύλο μετὰ μουσικὴ τοῦ κουρσύνη. Ἀπὸ τὴ μύτη τοῦ βγήκε καὶ τὸ ψιμάρι τοῦ «θεῖου» του καὶ ἡ χήνα παραγομιστὴ τοῦ Βεζύρη... Νάαα!... νάαα!... νάαα!... ποῦ τὸν πονοῦσε ἢ εἶχε σφάχη.

Αὐτὰ ὄσαν λοιπὸν τὰ κουμπιὰ τῆς Ἀλέξενας. Ἐνῶ ὄξ' ἀπ' τὴν παράγκα ἀνάτελνε, θεόρατη πὰν' ἀπ' τοὺς βράχους σελήνη αὐτὸς μπρομουντισμένος σὶτὸ σπάγγο του, στοχάζονταν τὸ πανηγῦρι τοῦ κόσμου. Δὺο μόνον πηδηξιές ὄξ' ἀπ' ἐκεῖ, ἀφρολογοῦσεν ἢ θάλασσα, καὶ μέσα της, χροσὰ πηδοῦσαν τ' ἀστέρια. Ὁ Καραγκιόζης σκεφτόταν. Πουλάκι

1. Λωποδύτη.

περιπαθητικὸ ἢ ψυχούλα του—ἢ σκιώδικο, ἢ καμπουρωτή, ἢ χαρτένια—φλετουράε πάνω ἀπὸ δρόμους καὶ φάμπρικες, γύρω ἀπὸ παρεθύρια καὶ γοιλίες. Τὸ μάτι του—ἐκεῖνο τὸ σὰν μιὰ πεντάρα στὴν κούτρα του—στηλώθηκε σὲ μιὰ χαρμαμάδα θλιμένο. Ὁξω ἐκεῖ, λαμποκοποῦσε σὰ γιάλιος κάτω ἀπ' τ' ἀσημένιο φεγγάρι, ὁ δρόμος. Κι' ἀποπέρα, τὸν φτάναν κρυστάλινα κάτι γυναίκεια γέλια. Περιπατάρικες πατημασιὲς τὸν σκανδάλιζαν, εὐτυχισμένο κουβεντολό τὸν κεντοῦσε. Ἀχ γιατί; Γιατὶ μόνο τοῦ κλώτισον καὶ τοῦ μπάτισον νᾶν' αὐτός, χωρὶς τὴ γλύκα κι' αὐτὸς μιᾶς ἀγάπης; Λόγον χάρη ἐνοῦ ἔρωτα; Χάθηκε ἕνα ραντεβουδάκι στὴ νύχτα; «...Καραγκιοζάκι μου!...» μιὰ δεσποινὶς νὰ τοῦ σφύριζε κι' ἐδῆς νὰ τοῦ σκαζε ἕνα γλυκὸ φιλάκι στὸ σβέρο; Καὶ τότε νὰ κύταε γυρωβολιά τῆς ἀνήσυχα, καὶ πάλι ξανά νὰ τὸν φιλοῦσε στὸ στόμα; Ποῦ—ἄχ του—τύχη μαγρούφα... Ἐνα εἰδύλλιο ποῦτυχε νάχει κι' αὐτὸς πρὸ μέρες μὲ τὴ Φατιμὲ Χανοῦμ τοῦ Βεζύρη, φάνηκε πὼς χωρὶς ἄλλο θὰ τοῦφερνε τὴν ἐρωτικὴ εὐτυχία. Στὰ στερνὰ ἀνιὲς—ποῦ παρατίριχα του—νᾶπερνε τὴν πασοπούλα γυναῖκα (καὶ—ἄχ!—τί φαγοπότι ἀδεροφάκι!..) κατάληξε πάλι τὸ πρᾶμα σὲ ξύλο! Στὸ διάολο! Ποῦ νᾶταν μαύρη ἢ στιγμὴ ποῦ γεννήθηκε. Καὶ μόνο στῆς Καραγκιοζίνης—τῆς συζυγάτας τ'—ἀπόμεινε στῆς γλώσσας τῆς νὰ τὸν ἔχει τὴν μπούκα... Μπεκρὴ, κλεφτοκοτά, ἀκαμάτη...

—Μωρὴ... Ἐτσι περιδιαομιλοῦν εἰς τὸν σύζυγ;

—Ἀχαῖρευτε... τελιπεχανά... κραιογάδαρε!

Στὸ διάολο, βαρέθηκε... Ἡ τροκάνη, ἢ φαρμακομύτα, ἢ ἀντάδισσα, ποῦ μὲ τὴν γκρίνια τῆς τοῦχε φάει τὰ τζερῶγια. Ἡ ἀφιγκράστρα, ἢ κρυφοκνταξοῦ, ἢ ἀπῆλωτη, ποῦ τοῦχε ψῆσει τὸ ψάρι στ' ἀχείλι. Καὶ σὰν νὰ μὴν ἔφτανε αὐτή, νὰ καὶ τὸ καλυτῆρι ἀπὸ πίσω. «... Πατέλα... μωλὲ πατέλα... νὰ πάω νὰ πᾶω νὰ κλέψω ἕν' ἀγρό;...»

Πανάθειμά το μὲ τὴν ἀναδροφὴ του τὸ ἄτιμο.. Τοῦ τὸ χάλασαν οἱ κακὲς

συναστροφές — μπρὲ — τοῦ δόλιου... «Ἐν ἀγρὸ θὰ καταδεχτεῖς μωρὲ πρὸςτυχο; Δὲ σοῦπα κάτω ἀπὸ κότα ποτὲς νὰ μὴν κλέβεις;... Ὁὐ νὰ μοῦ χαθεῖς ἀφιλότιμο!...»

Νά, γιὰ δαῦτο. Γιὰ δαῦτο κι' αὐτὸς μελαγχόλησε, κειδὰ ποῦ κονιόταν στὸ σπάγγο. Ἀχ νᾶπερνε τῶν ὀματιῶν του καὶ νᾶφευγε ὄξ' ἀπὸ τοῦτ' τὸν κόσμον ὁ κουρούνης. Ἰσκιος, ὅπως ἦταν, νὰ χάνονταν, πλάνη μέσα στὶς πλάνες τοῦ κόσμου... Σὰν ψέμα, σὰν παραμῦθι, σὰν ὄνειρο... Σὰν μιὰ ἐπίπεδη ἀδιαπάτη τῆς φύσης... Κι' ὄξω ἢ νύχτα θροοῦσε. Κάτω ἐκεῖ, πὰ στὰ μουράγια ἀνήσυχο φλοίσβιζε, μέσα στὴ νύχτα, τὸ κῆμα.

...Νιόνιο!.. ἄχ Νιόνιο... κάνει περιπαθητικὰ μιὰ στιγμὴ. Ἦταν σὰν νᾶχε μιλήσει ἢ παραίσθηση. Κι' ἀτάραχη ἢ σιωπὴ τὸν ἐθώρει... Ταιμονδιά!..

Πλάι του ὁ σιὸρ—Νιόνιος κοιμῶταν. Σφίγγοντας χουφτωτὰ τὴ γενάδα του, σείνονταν ἀλαφριά πὰ στὸ σπάγγο.

Ποιὸς ξέρει τί ὄνειρο γαλάζιο τὸν λένιζε, ποῖα περίκαλλη μαργιολὴ τοῦ γελῶσε. Ἐκεῖνο τὸ τσάντε του—τὸ φιοῖρο αὐτὸ τοῦ λεβάντε—μὲ τὶς σεροπετὲς κοπελοῦδες του καὶ τ' ἀψηλὰ καμπαναρία, θὰ τοῦροχονταν σὰ χρυσοῦ μέθη τοῦ ἔαρος, σὰν γλυκεῖα νύστα τοῦ Μᾶη. Ἀγκαλιὰ κι' ὄλας Κυριακὴ ἐξημέρωνε. Κι' μέσα του, τὸ Κυριακάτικο ξύπνημα ἰδρωῖθε σὰν ὄπιο ἀπὸ χάος. Καὶ τῶχε τραγουδημένο τ' ἀπόβραδο, γαῦρος μπρὸς στὴν κατάφωτη πάγα. Μὲ τὸ γλυκὸ ἀκομπανιάρισμα τοῦ σαντουριοῦ καὶ τοῦ πάνιζου, γαργάρα του τῶχε κάμει καὶ ὄνειρο μπρὸς ἀπ' τῶν λιγαριῶν τὶς ἀνταύγειες. Κι' ὄλο ἔσγουφε λιγερός ὡς τὸ ἔδαφος μὲ πάντα χουφτομένο τὸ μοῦσι:

«...Τῆς Κυριακῆς—τῆς Κυριακῆς
τὸ ξύπνημα,
μὲ λουῶνει μὲ—μὲ λουῶνει μὲ τρελ-
λαίνει,
ν' ἀλάζουνε οἱ κοπελιὲς
κι' ὁ ἅγιος νὰ σημαίνει
...
κι' ὁ ἅγιος νὰ σημαίνει...»

...Νέινε—νεῖνε—νεῖνε—νεῖνε
... ἐνῶ ὁ Καραγκιόζης ξωπίσω του,

τὸν καρπάζωνε, θάμα!...

—Καραγκιόζο... Αὐτὸ εἶναι κάζο πεσέντο!...

—Μπὰ ποῦ πανάθειμα τὸ γοιό σου!.. Τί σκούζεις ρὲ σὰν γεναριάτικος γάτος;

Μὰ κειὸς, ξαναπέροντας τὸ ἐγκάρδιο του ἕφος: Δὲ μοῦ λὲς Καραγκιόζο... Εἶδες τὴ τζόγια; εἶδες τὴ τζόγια, εἶδες τὴ τζόγια;

—Ποιά; τὴ Φατιμὲ; Νά, τώρα μοῦ κανε ἀργολαβία ἀπ' ἀντίκρου!... Τί; Κι' ἐσὺ γι' αὐτὴν πᾶς; Θὰ τῆς λύσεις τὸ αἶνιγμα;

—Ναῖσκε, τὸ γρίφο!...

Κατόπι, ἢ παρὰσταση τέλειωσε κι' εἶχαν σβύσει τὰ φῶτα. Ἡ «τζόγια», ἕστερα ἀπὸ γαργαλιστικὰ ξελιγώματα καὶ πλήθος ἐρωτικὰ σῦρτα-φέριτα, τὸν εἶχε χῶσει κι' αὐτὸν μὲς στὸ κιοῦπι. Στὸ ἴδιο αὐτό, ὅπου—σὰν στὸ βαρέλι οἱ σαρδέλες—καρτέραγαν ὑπομονητικοὶ κι' ἐρωτιάτικοι, τὸ σκυλλοῦ τοῦ ἔρωτά τῆς: Ὁ μπαρμπα-Γιῶργος, ὁ Σταύρακας, ὁ Βελη-Γκέκας κι' ὁ Ὀβραῖος. Κι' ἀπὸ κοντὰ ὁ Μορφονιὸς—τριαλαρόμ . ἐμ-λήσατε;—τὸ Κρητικᾶτι κι' οἱ ρέστοι. Καὶ—ἄχ!—μὲ τὸ πρῶτο εἶχε μπηξὴ ὁ Ζακνθινὸς τὶς φωνές... «Μὲ ξενύχιασες ποῦ νᾶμπει σου ὁ διάολος τραγε!...»

—Ὅγιά ὄρε... ποιὸν λέει τραγο ὄρε φράγκο;

—Ἦ!.. ὦ!.. Κι' ἐσὺ ἐδῶ μωρὲ παστελὰ Βελη-Γκέκα;

—Ὅγιά ὄρε Φράγκο ποῦ τρώει τὸ μπακακά?... Καὶ—κράου!..—μιὰ σπαλιόρα...

Μὰ αὐτὰ, ἀπὸ προψές. Τώρα, οἱ πάγκοι κι' οἱ σπαζοκαρέκλες, ἀπλώνονταν μὲς στὴ μάντρα κειὲς καὶ πνεῦμα ἐρημιᾶς ἔκανε τὸ σουλάτσο του κάτω. Κομπὸ φῶς φεγγαρίσιο, εἶχε γιομίσει ἢ παράγκα. Κι' ὁ Καραγκιόζης πονοῦσε. Πονοῦσε του ἢ ψυχὴ καὶ ἢ σκέψη του, πονοῦσε του κι' ἐκεῖνη τ' ἢ δόλια ἢ καμπούρα. Γιατὶ ὄλες του οἱ ἀναποδιὲς καὶ τὰ ψέματα, σ' αὐτὴν, σ' αὐτὴν πάντα ξεσπάγαν. Καὶ δαύτη πάντα τὰ πλέρωνε. Σκάρωνε καμιὰ κασκαρίκα στοὺς μπῆδες; Γκάπ, γκούπ!.. στὴν καμπούρα. Πάγατε κι' αὐτὸς νὰ λύσει «τὸ αἶνιγμα»; Νάαα...νάαα...νααα! στὴν καμ-

πούρα. Σὰν πλεμόνι μαλακιά τοῦ τὴν ἔκαμαν καὶ σὰν σκότι τοῦ τὴν κατάντησαν μαύρη... Καὶ γιατί ὄλ' αὐτὰ; Ἀπ' τὴ φτώχεια. Τὸν εἶχε μουρλάει ἢ ἀνέχεια, ἢ πατροπαράδοτὴ του ἢ πείνα. Μὲ ἀποτσίγαρα τῶν ἄλλων τὴν κονόμαε κι' ἀλλοίμιον στὶς κότες τοῦ κόσμου, σὰν τὸν σφίγγαν οἱ λόρδες... Ἐνας φουκαρὰς, ἕνας ἄμοιρος... Τοῦ κάκου ὀλοημερὶς ψευτολόγας, καὶ σκάρωνε τριζλοποδιὲς στοὺς ἀγάδες. Τὸ πλεῖστο, θεομήτικος ἔμνησκε μὲ μέσα του «τὸ πρῶτο ἄρθρο τῆς πείνας»: τὸν γουργουλισμὸ τῶν ἐντέρων!... Τὰ πάντα σκαρφιζόταν ἢ κούτρα του γιὰ τὸ πασαμειρινό, γιὰ τὸ καρβέλι... Τοιολοῦ-τοιολοῦ ἀπατεωνίες σοφίζονταν γιὰ τὴν παραδαρμένη του ὁ δόλιος... Πότε γιατρός, πότε φούγαρης καὶ μιὰ φορὰ καὶ τὸ γραμματικὸ τὸν ὑπαίθριο!... Τ' ἄκουσε κι' ὁ Βελη-Γκέκας καὶ ζύγωσε νὰ τοῦ κάμει ἕνα γράμμα: «Γράφε ὄρε γραμματικά, τοῦ λέει.

Ἐψωσε κι' αὐτὸς τὴ χερουκλα του καὶ βούτηξε στὸ καλαμάρι τὴν πένα: «...λέγε—τοῦ λέει—τί νὰ γράψω».

Τί νὰ γράφει; Κι' ἀρώταε αὐτόν; Ὁ Βελη-Γκέκας ἀγόρευε. «Ὅγιά ὄρε, ἐγὼ θὰ σοῦ λέω γιὰ νὰ γράφεις; Τί γραμματικά εἶσαι τότε;» Καί: «γράφε πεζεβέν!...» τὸν προστάζει.

Τί νᾶκανε κι' αὐτὸς; Ξαναβούτηξε τὸν κοντυλοφόρο ὡς τὰ μπούνια. Κι' ἄρχισε περιδιολοῦσά του ἕνα γράψιμο. Ἐγραφε κι' ἢ χερουκλα του πέτας, σὰν τρελλὸ πουλὶ στὸν ἀέρα... «Μωρὲ γράμμα;... ἔκανε θαυμάζοντας μονάχος του, μωρὲ τοῦτο εἶναι γράμμα!...»

—Ὅγιά ὄρε, μπόλο μελάν!...

—Ναὶ πολὺ-πολὺ θὰ τοῦ βάνω. Κι' ἄρχισε νὰ ξεμνηξιάζεται ἐπάνω του, νὰ φτύνει—χαπαφτοῦ!... πὰ στὸ γράμμα... Α α α!... ὄρε γράμμα!... πάλι ἔκανε... τοῦτο εἶναι γράμμα μὲ φροῦντες!...

Κι' ὁ Βελη-Γκέκας ἐπέμεινε: μπόλο μελάν!

Ἀδραξε τὸ καλαμάρι κι' αὐτὸς σῦξυλο καὶ τὸ περιχύσε πὰ στὴ σελίδα τ' ὄρατα. Ἐστερα, μὲ τὴν παλάμη τὸ πλιάτσιασε μιὰ χαρὰ γύρω-γύρω. Πρᾶ-πρᾶ!.. ἔκανε φχαριστημένος ὁ Γκέκαρος... πρᾶ

—πρῶ δὲ γραμματικά καὶ μπάβο!...

Μὰ τί τὰ θέλεις; Κατάληξέ πάλι τὸ πρῶμα σὲ ξύλο. Γιατί καθὼς—πρὶν τὸ χῶσει σὶὸ φάκελο—τοῦ ζήτησε νὰ τοῦ πεῖ τ' εἶχε γράψει, τότες ἡ δουλειὰ περιπλέχτηκε. Τὸ ἀποτέλεσμα; ξύλο!... Νάαα!... νάαα!... νάαα!... Τὸν ἔκανε τοῦ ἀλατιοῦ ὁ ἀρβανίταρος. Τὸν χτύπησε σὰν ἀτσιπόδι ἀποχάμου...

Νά, γὰρ δαῦτο τώρα κι' αὐτὸς θὰ μουντάρειζε ὅξω ἀπ' τὴν κακορίζικιά τῆς παράγκας. Θὰ λάκιζε ἀπὸ μιὰ χαραμάδα τῆς ἀναυλος καὶ θὰ πήδαε — σκαστὸς—μὲς σὶὸ δρόμο. Ψυχὴ του, ψυχὴ του τί μέθη!... Τί ὄνειρο ζαλιστικὸ μὲς στὴ γλύκα του!

Κι' ἄμ' ἔπος ἄμ' ἔργον. Περιέφερε τὴ ματοχάντρα του γύρωθε κι' ἔστησε μὲ κρύφιο τρόπο τ' αὐφτί του. Οἱ φηγούρες καταγραμμὴ ζωρίζονταν ἀδιάρητες πάνω σὶὸ σπάγγο τους, χαῦνες... Ὁ σπεισέρης—ὁ Χατζηβαβίτης—ὡς ἔσγυφε, ἔμοιαζε σὰ νὰχε γίνει ἀπὸ τοῦμπες...

Ὁ Καραγκιόζης κουνήθηκε. Ξεκόλλησε ἀπ' τὸ ξυλάκι του ἀθρόουβα, καὶ πάτησε, στὴν ἄκρη τῶν νυχιῶν του, ἕνα βῆμα. Τριγύρω του οἱ χαραμάδες τὸν ἔκραζαν.

Γράβηξε σὲ μιὰ ἀπ' αὐτὲς καὶ ξεσούθηκε σὰν φύλλο χοντροῦ χαρτιοῦ πρὸς τὰ ὄξω. Καί—ὄπουλα!... —πήδησε!...

Τότε, μὲ τὴν καπελαδοῦρα του ὡς ἦτανε καὶ μὲ τὴν ἱατρικὴ του βελάδα, ἐλεύθερος, εὐτυχημένος, πασίχαρος, βρέθηκε—πουλὶ τῆς νύχτας—σὶὸ δρόμο.

Καί—ὄπουλα!... —νάτος. Νάτος νὰ περπαταίει σὰν νὰς «κύριος» σὰν «εὐπόλητος καὶ νομοταγῆς» συμπολίτης... Καὶ πήγαινε, στριφογυρίζοντας τέλεια σὶὸ χέρι του τὸ ἱατρικὸ του μαστοῦνι.

Δυὸ κύριοι, ἀντιπερνώντες, χαιρέτησαν καὶ τοῦβγαλαν τὸ καπέλο ὡς κάτω. Ἀνιχαιρέτησε κι' αὐτὸς καὶ προσπέρασε, σφουρίζοντας ἕνα πειταχτὸ τραγουδάκι... Καὶ πλάι του, ἡ πόλη—ἐκεῖ—ἔτριμε Ριγοῦσε ζωγραφισμένη κι' ἐπίπεδη κι' ἔμοιαζε σὰν σὲ χοντροῦ χαρτίονι κομμένη. Οἱ γοῖλλες καὶ τὰ παρθεῦρια τῆς ἔλαμπαν. Χά!...α

—Ποιὸς νᾶν' αὐτὸς; τότε ἀρώτησε ὁ ἕνας ἀπὸ τοὺς δυό τους, τὸν ἄλλον

—Γνωστὴ φναιογνωμία... τ' ἀπάντησε, μὰ ἀκριβῶς δὲ θυμᾶμαι.

—Βρέ, μὴν εἶναι ὁ κύριος ὑπουργός;
—Εἶναι κᾶνας ὑπουργός πάλι ἐδῶ;
—Ὁ ὑπουργός τῆς παιδείας.

Καὶ καθὼς, φωτίζοντάς τους ἀντίθετα τὸ φεγγάρι, περνοῦσαν, οἱ ἴσκιοι τους—φιγοῦρες λές—διαγράφονταν σὰν σὲ καραγκιόζ' μπερντὲ πὰ στοὺς τοίχους.

Τότε, ἕνας κόκορας λάλησε. Τὰ χαράματα σκάζαν. Καθὼς καὶ τὸ φεγγάρι περπάτησε, φέραν γοργὴ στροφὴ πέρα οἱ ἴσκιοι. Ἡ πόλη, μὲς σὶὸ ἀχνόφως περπάτησε κι' ἔμοιασε σὰ νὰ μετατοπίσῃ σὶὸ χῶρο. Κι' ἔκαμε μιὰ κλίση ἐπικίνδυνη! Νόμιζες τότε πὼς θὰ γλιστροῦσε σὶὸ ἄπατο, ἰσκιώδικη, ζωγραφιστὴ, χαρτιοῦνι...

Ἄξαφνα, ἕνα κλάξον ἀκούστηκε. Τοὺς τοίχους τῶν σπιτιῶν πού ἐκτείνονταν καταμάκρος τοῦ δρόμου, ὁ ἴσκιος μιᾶς λιμουζίνας διάτρεξε. Ὁ Καραγκιόζης ἐστάθη. Νάτη του, ἡ καρικατούρα μιγάγκιχη — σὰν μπρὸς σὶὰ φῶτα τοῦ μπερντὲ—πὰ στοὺς τοίχους. Νὰ κι' ἡ χέρα του μὲ τὴν μαστοῦνα νὰ ὑγώνεται, πρὸς τὴ σκιώδικη κούρσα. Μπόπ! κι' ἡ λιμουζίνα ἐστάθη. Ὁ σωφέρ, πῖσ' ἀπ' τὴ γιάλα του ἀόρατος, ἀκούστηκε σὰν νὰ τὸν κίναε ὁ παίχτης... «Εἶστε ὁ κύριος σύμβουλος;»

—Ναί!...

Καὶ κατέβηκε. Ἡ σιλονέττα τῆς λιμουζίνας κατάμαυρη, ἔπεφτε σὰν ζωγραφιὰ μὲ μουντζούρα. Στὸν τοῖχο, οἱ δυὸ ἴσκιοι ζυγόσαν... Φάνηκε κεῖ τὸ ποτάκι πού ἄνοιξε καὶ πού ἔσγυφε ὁ Καραγκιόζης καὶ μπηκε. Καὶ νάτος ἐκεῖ καθιστὸς μὲ τὸν πῖλο του, μὲς' ἀπ' τοῦ παραθυριοῦ τὸ τελάρο. Ἡ μούρη του, κάτω ἀπ' τὸ μπῶρ τοῦ καπέλου του, ἔμοιαζε πὰ σὶὸν τοῖχο, σὰν σκύλου...

Κι' ἡ λιμουζίνα ἐκινήθη. Πέταξε ὡς εἶχε ρθεῖ σὰν μὲς σ' ὄνειρο, σὰν γλυκὸ φέμμα καὶ πλάνη... Καὶ τράβηξε κατ' τὰς ὄραιας Ἀνθήνας... Πίσω του ἐδῶ, ὁ ἴσκιος ἐνὸς ἁμαξά, μὲ τὸν

ΝΕΟΙ ΚΑΙ ΙΔΑΝΙΚΑ

Περιγράφοντας σὶὸ 2 βιβλίον τῆς ἱστορίας του ὁ Θουκιδίδης τὴν Ἀθήνα σὶς ἀρχὲς κι' ὄλα τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, γράφει μιὰ φράση ἀπ' τὶς πιὸ συγκλονιστικὲς καὶ πιὸ αἰώνιες γιὰ κάθε λύση σὲ παρόμοιες ὥρες: θεῶν δὲ φόβος ἢ ἀνθρώπων νόμος οὐδεὶς ἀπειρογε... Τὴ φράση αὐτὴ τὴν ἔχω πάντα σὶὸ νοῦ μου ὅλον αὐτὸ τὸν καιρὸ, πού βλέπω ἀπὸ μέρα σὲ μέρα νὰ μεγαλώνει ὁ κίνδυνος τῆς ψυχικῆς διάλυσις τῶν νέων μας μέσα στὴν τρικυμία πού ἐσσήκωσε ὁ πόλεμος.

Μέσα σ' ἐλάχιστο χρονικὸ διάστημα οἱ νέοι τῆς ἐποχῆς μας ζήσανε περιστατικά, πού θὰ μπορούσαν νὰ συντριψοῦν καὶ τὶς πιὸ στέρεες ψυχές: Ὁ ἐνθουσιασμός γιὰ τὴ νίη, ἡ πίκρα γιὰ τὴν ἦττα—στὴν ἀρχή. Ἐπειτα ἡ πείνα, ἡ ἀπελπίσῃ, οἱ ἐλπίδες πού διαψεύδονταν, οἱ θάνατοι, ὁ ἐμφύλιος πόλεμος—καθένα τους καὶ ὄλα μαζί εἶναι μιὰ πείρα, πού σπάνια δοκίμασε ὁ ἄνθρωπος πάνω σ' αὐτὴ τὴ γῆ σὲ τόσο λίγα χρόνια. Πὼς θὰ μπορέσει νὰ βαστάξει ἡ ψυχὴ ὄλα αὐτὰ τὰ περιστατικά, πὼς θὰ μπορέσει νὰ μείνει σὶς ρίζες τῆς καὶ νὰ μὴ διαλυθεῖ ἀπ' τοὺς ἐνάντιους ἀνέμους;

Τὰ ἐρωτηματικά αὐτὰ τὰ ζεῖ καθένας

ἴσκιον μιᾶς βούρτσας ἔσβυνε τὸν ἴσκιον μιᾶς ἁμαξας... Κι' αὐτὸς στὰς Ἀθήνας. Ὡ τί στάδιον δόξης λαμπρόν!... ὦ τί μέλλον!... Ὁξω φτώχεια!... Σύμβουλος ἀκαδημαϊκὸς καὶ προφῆσσορας καὶ «αὐτοῦ ἐξοχότης!». Ἐδῶ περικαλῶ ὁ εἰρωπαῖκός ἱατρός!...

Κι' ἐνῶ τὴν θύρα τῆς θυρίδος του θὰ κρούει—κοπάδι—ὁ κοσμάκης, αὐτὸς θάχει κολλήσει στὴν εἴσοδο, ἔμαγε μιὰ ταμπέλα:

Ὡραι ἀκροάσεως 10—12

Κι' ὁ κώδων τοῦ κωδωνοστασίου θὰ σειέται.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΣΚΑΡΙΜΠΑΣ

πού στέκεται μὲ ἀγάπη πλάι στοὺς νεώτερούς μας, τὰ ζεῖ παρακολουθώντας τὶς σκέψεις τους, ἀκούγοντας τὸν τόνο τῆς φωνῆς τους, κοιτάζοντας τ' ἀνήσυχια μάτια τους, πού ἦταν νὰ βλέπουν μόνο τὶς ὁμορφιὲς τῆς ζωῆς, ἀλλὰ πού εἶδαν καὶ βλέπουν κάθε μέρα σὲ κάθε τους βῆμα ἀνείπωτη φρίκη. Ἡ ἐποχὴ μας εἶναι σφραγισμένη μὲ τὴ σφραγίδα τῆς μοῖρας καὶ σὶς μοιραίες ἐποχὲς πρέπει νὰ εἶναι κανεὶς πολὺ στέρεος γιὰ νὰ κρατήσει ὁλόρθη τὴν ψυχὴ του.

Ξέρω πὼς πολλοί, οἱ περισσότεροὶ ἀπὸ τοὺς νέους μας, μέιναν μὲ ὁλόρθη τὴν ψυχὴ. Ἄλλοι στὴν πράξη καὶ ἄλλοι στὴ θεωρία ἄρχισαν κι' ὄλα νὰ βεβαιώνουν μὲ τὸ ἔργο ἢ μὲ τὸν λόγο τὴν παρουσία τους. Πλάι τους εἶναι κι' ἄλλοι, πού κλεισμένοι μέσα τους στοιχειοθετοῦν ψηφὶ μὲ ψηφὶ τὸν ἑαυτὸ τους. Καὶ οἱ πρῶτοι καὶ οἱ δεύτεροι μᾶς εἶναι ἀγαπητοί. Πολὺ πιὸ ἀγαπητοὶ ὅμως μᾶς εἶναι ἄλλοι, πού κάθε μέρα χτίζουν καὶ γκρεμίζουν μέσα τους, πού θεμελιώνουν τὸ πρῶτὸ καὶ ξεθεμελιώνουν τὸ βράδυ, πού ἀγωνίζονται νὰ ριζώσουν καὶ νὰ στερεωθοῦν, δίχως νὰ τὸ μποροῦν...

Σ' ὅλες αὐτὲς τὶς προσπάθειες ἕνας λόγος, πού ἔρχεται ἀπ' ἔξω, δὲν ἔχει νὰ χαρίσει τίποτα. Γιατί τὸ δρόμο στὴ ζωὴ τὸν βρίσκει καθένας μας μονάχος του, μὲ τὸ δικό του αἷμα καὶ μὲ τὸ δικό του ἀγῶνα. Ἐνας ἄνθρωπος πού ἔρχεται ἀπέξω γιὰ νὰ χροῖσει ἢ νὰ ἐπιβάλλει ἰδανικά, ὅσο κι' ἂν τυχὸν χροιάστηκε νὰ παλαίψει γιὰ νὰ τὰ καταχτήσει, εἶναι πάντα ἀνίερος, ἂν ζητήσει νὰ τὰ δώσει ἔτοιμα στοὺς ἄλλους. Τὸ μόνο πού μπορεῖ καὶ πού πρέπει νὰ κάνει εἶναι νὰ τοὺς υπογραμμίσει ἐντελῶς ἀντικειμενικὰ καὶ καθαρῶτα τὶς βασικὲς ἀρχές, πού πρέπει νὰ θεμελιώνουν πάντα κάθε ἰδανικὸ, ὅ,τι δῆποτε συγκεκριμένο δρόμο κι' ἂν πάρεῖ ὁ καθένας μας, ὅπουδήποτε κι' ἂν γυρίσει τὶς προσπάθειές του.

Ἀπὸ τὶς βασικὲς αὐτὲς ἀρχὲς πρώτη

καὶ μεγαλύτερη εἶναι ἢ πίστη σὴν Ἑλλάδα.

Τὴν Ἑλλάδα δὲν πρέπει νὰ τὴ βγάλουμε ποτὲ ἀπὸ τὸ νοῦ μας. Ὅχι μόνο γιατί ἡ Ἑλλάδα εἶναι ἀπόλυτη μορφή ζωῆς, ἀλλὰ καὶ γιατί ἕνας Ἕλληνας, μόνο ἂν στηρίξει τὸ κορμὶ του σὲ δέντρο τῆς Ἑλλάδας, θὰ μπορέσει μιὰ μέρα νὰ καρπίσει. Τί εἶναι ἡ Ἑλλάδα αὐτὸ δὲν μπορεῖ νὰ τὸ πεί εὐκόλα ὁ καθένας. Γιὰ νὰ τὴ γνωρίσεις χρειάζεται μιὰ πολὺ μεγάλη πορεία ἀνάμεσα ἀπὸ τὴ φύση καὶ τὴν ἱστορία τῆς, ἀνάμεσα ἀπ' τὶς ἀπειρες μορφῆς πού ἔχει μέσα στὸ χῶρο ἢ φύση τῆς καὶ μέσα στὸ χρόνο ἢ ἱστορικὴ τῆς μοῖρα.

Ἡ Ἑλλάδα σὰν τοπίο, σὰ γλῶσσα, σὰν πολιτεία, σὰν τέχνη, σὰν θρησκεία — ὅλ' αὐτὰ εἶναι πολὺ μεγάλα προβλήματα, πὺ καθένα τους καὶ μόνο του φτάνει νὰ καλύψει ὁλόκληρη ζωὴ.

Ὁ νέος Ἕλληνας πρέπει τὰ μοχθήσει καὶ νὰ κατακτήσει ὅλες αὐτὲς τὶς μορφῆς τῆς γῆς του, ἀλλὰ γιὰ νὰ τὶς κατακτήσει δὲ φτάνει ἡ περιέργεια, ἡ μελέτη ἢ ὁ μόχθος. Πίσω ἀπ' ὅλα αὐτὰ πρέπει νὰ ὑπάρχει ὁ ἥρωας γιὰ τὴ ζωὴ του. Μόνο ἂν ἀγαπήσεις τὴν Ἑλλάδα θὰ μπορέσεις νὰ πείς πῶς εἶσαι ἄξιος νὰ μοχθήσεις γιὰ νὰ τὴ γνωρίσεις.

Κανένα ἰδανικὸ δὲν ἔχει ἄξια — τουλάχιστο γιὰ τὸν νέο Ἕλληνα — ἂν δὲν τελεῖται ἐν «ᾧφει τῆς Ἑλλάδος». Εἴτε πολιτικά, εἴτε καλλιτεχνικά, εἴτε ἐπιστημονικά εἶναι τὰ ἰδανικά σου, ρώτα πάντα τί σχέση ἔχουν μὲ τὴ γῆ σου, τί σχέση ἔχουν μὲ τὸ παρελθόν τῆς καὶ πῶς στέκουν μέσα στὸ μέλλον τῆς. Εἶναι γιὰ μιὰ πολὺ παλιά, πολὺ πικρὴ ἀλλὰ καὶ πολὺ ἀληθινὴ διατύπωση: Μέσα στὴ χώρα μας ἀκούστηκαν πολλὲς φορὲς ωραιότατα συνθήματα — πολιτικά, ἐπιστημονικά, θρησκευτικά — εἰπωμένα ἀπὸ σοφοὺς καὶ πονεμένους ἀνθρώπους. Ὅσα ἀπ' αὐτὰ δὲν ἦταν ἰδανικά, ἀντάξια μὲ τὸν τόπο μας, σιγὰ σιγὰ σβυστήκανε καὶ ἀφίσανε πολλὴ στάχτη σὴν ψυχὴ μας.

Πρώτη λοιπὸν βασικὴ ἀρχή: Ἀγάπησε, γνώρισε καὶ ἔχε πάντα σὴν καρδιά σου τὴν Ἑλλάδα.

Δεύτερη βασικὴ ἀρχὴ κάθε ἰδανικοῦ

εἶναι ἡ πίστη σὸν Ἄνθρωπο.

Κανένα ἰδανικὸ δὲν ἔχει ἄξια, ἅμα δὲ θεμελιώνεται σὴν πίστη καὶ σὸν Ἄνθρωπο. Ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἢ πιὸ τέλεια μορφή πάνω ἐδῶ στὴ γῆ, καὶ ὅ,τι δέποτε καὶ ἂν εἶναι τὸ ἰδανικὸ, πὺ ἔχουμε, ἅμα δὲν τείνει τελικὰ σὴν ἀκεραῖωση τοῦ ἀνθρώπινου ἦθους, ἅμα δὲν καταφάσκει τὸν Ἄνθρωπο, εἶναι ἰδανικὸ χωρὶς καμμιά ἄξια.

Ἡ πολιτικὴ πράξη, ἡ θρησκευτικὸτητα, ἡ καλλιτεχνικὴ δημιουργία εἶναι ἄξια ἰδανικά μονάχα ἅμα σώζουν καὶ ὑψώνουν τὸν Ἄνθρωπο. Πολλὲς φορὲς ἀκούστηκαν καὶ ἄλλοῦ καὶ μέσα σὴν ἴδια τὴ χώρα μας συνθήματα ἀπαισιοδοξίας καὶ μηδενισμοῦ. Κανένας δὲν ἀρνιέται πῶς τίποτα δὲν τελειώνεται μέσα στὸ χρόνο. Σ' ὅλους ὅμως αὐτοὺς τοὺς ἀπαισιοδόξους καὶ τοὺς μηδενιστὲς πρέπει ν' ἀπαντήσουμε πῶς ἡ ἔννοια «μέσα στὸ χρόνο» καὶ ἡ ἔννοια «διὰ μέσου τοῦ χρόνου» εἶναι δυὸ πράγματα ἀπολύτως διαφορετικά. Τὴ φθορὰ καὶ τὸ θάνατο τὸν νίκησαν οἱ μεγάλες ψυχὲς δημιουργώντας πολιτείες, συναϊρώντας τὴν ἀτομικὴ τους ὑπαρξὴ μέσα στὸ ἀπόλυτο θεῖο, πραγματοποιώντας ἔργα καλλιτεχνικά — ἀκεραῖωνοντας ἔτσι καὶ σώζοντας τὸν Ἄνθρωπο. Ἐκεῖνοι πὺ λένε πῶς ὁ ἄνθρωπος δὲν ἀξίζει τίποτα, ἀναιροῦν μὲ τὴν ἴδιαν τους τὴν ὑπαρξὴ τὴν ἄξια τῆς γνώμης τους, γιατί, ἂν ὁ ἄνθρωπος δὲν ἀξίζει τίποτα, πῶς μπορεῖ νὰ διατυπώσει τὴν γνώμη σὰν καὶ αὐτὴ μὲ τόσο ἀπόλυτο κύρος;

Ἀμέσως μετὰ τὸν προηγούμενο πόλεμο ὁ ἄνθρωπος διαλύθηκε ὅσο ποτὲ ἄλλοτε δὲν εἶχε διαλυθεῖ. Αὐτὸ δὲν πρέπει νὰ ξαναγίνει — καὶ δὲν θὰ ξαναγίνει, ἂν κρατήσουμε τὴν πίστη πρὸς τὸν Ἄνθρωπο, ἂν πέρα ἀπὸ τὶς ἀνομίες καὶ τὶς ἀμαρτίες του, ἀπὸ τὰ παροιστρατήματα καὶ τὶς ἀστοχίες του, μάθουμε νὰ τὸν βλέπουμε σὰν ἀκατάλυτη σύνθεση ἡθικῶν ἀξιών. Ἡ παλαιὰ φράση «ὡς χαρίεν ἄνθρωπος, ὅταν ἄνθρωπος ἦ» ἔχει πάντα τὴν ἄξια τῆς.

Τρίτη βασικὴ ἀρχὴ κάθε ἰδανικοῦ εἶναι ἡ πίστη πὺ πρέπει νὰ ἔχει κάθε νέος σὸν ἑαυτὸ του. Τὴν βασικὴ αὐτὴ

ἀρχὴ δὲ θὰ τὴν ἀναπτύξω πολὺ. Στὸς νέους τῆς ἐποχῆς μας δὲ χρειάζεται νὰ τὸ τονίσει κανεὶς καὶ πολὺ, γιατί εἶναι τόση ἡ θέρη τους, τόση ἡ ζωντάνια καὶ ἡ ὁρμὴ τους, ὥστε ὄχι νὰ δώσει, νὰ πάρει πρέπει καθένας ἀπὸ τοὺς μεγαλύτερους τους μαθήματα αὐτοπεποίθησης. Θὰ ἤθελα μόνο νὰ ὑποσημειώσω τὴ διαφορὰ αὐτῆς τῆς στάσης ἀπὸ τὸ μεγαλύτερο μέρος τῶν παλαιότερων λογίων στὴ χώρα μας, ἀκόμη καὶ ἀπ' αὐτὴ τὴν ἀμέσως προγενέστερη γενεὰ μας τὴ «γενεὰ τοῦ 1930». Ὁ νέος πρέπει νὰ ἀνδρίζεται, πρέπει νὰ φιλοδοξεῖ νὰ πάψει ὅσο πιὸ γρήγορα νὰ εἶναι νέος, πρέπει νὰ γυρεύει νὰ εἶναι ἄνδρας σὲ κάθε στιγμή τῆς ζωῆς του. Εἶναι καὶ αὐτὴ μιὰ πικρὴ, ἀλλὰ πολὺ ἀληθινὴ διαπίστωση. Οἱ περισσότεροί ἀπ' τοὺς ἀνθρώπους πὺ βλέπουμε γύρω μας, τοὺς λογίους καὶ τοὺς πολιτικούς, ἔχουν ἢ γυναικεία ἢ παιδικὴ ψυχὴ. Ἐλάχιστοι εἶναι ἐκεῖνοι πὺ ἀνδρίζονται, πὺ βλέπουν δηλοδὴ «ἐνώπιος

ἐνώπια» τὴ Μοῖρα τους καὶ μάχονται ἐλεύθερα μαζί τῆς. Ὅταν βλέπετε λογοτέχνες γύρω σας, πὺ μιλάνε συναισθηματικά, πὺ γράφουν «δνειρωδὴ» ἔργα, λυρικές ἀναμνήσεις καὶ ὅ,τι ἄλλο παρόμοιο γιὰ ἕνα νὰ εἴσατε βέβαιοι: πῶς οἱ λογοτέχνες αὐτοὶ δὲν ἀνδρίζονται.

Δὲν ἔχει σημασία τί ἰδανικά πιστεύει ὁ καθένας μας. Σημασία ἔχει τὸ πῶς τὰ πιστεύει, πῶς τὰ κατάχτησε καὶ πὺ τὰ θεμελιώνει. Οἱ πιὸ πάνω σκέψεις διατύπωσαν πολὺ ἄτὰ τὸ ἀναγκαῖο βάθος κάθε νεοελληνικοῦ ἰδανικοῦ. Ἀπὸ κεῖ καὶ πέρα ἀρχίζει ὁ δρόμος τῆς προσωπικῆς ἐλεύθερης δημιουργίας, πὺ δὲν τελειώνει ποτὲ καὶ πὺ δὲ μετριέται πιά παρὰ μὲ τὴν ἔκταση τῆς θυσίας καὶ τὴ δύναμη τοῦ παλμοῦ τῆς ψυχῆς μας. Ἀπὸ κεῖ καὶ πέρα ἀρχίζει ἡ προσωπικὴ μας πορεία, πὺ εἶναι τόσο περισσότερο ἄξια, ὅσο πιὸ μοναδικὴ καὶ ἀνεπανάληπτη εἶναι.

ΒΑΣ. ΛΑΟΥΡΔΑΣ

ΙΔΕΑΤΕΣ ΚΙ' ΑΝΥΠΑΡΚΤΕΣ

Μαργιόλικα καὶ ἐλόκλυκα, πλανεύτρα,
τὰ μάτια σου παιγνίδιζαν ὄγρα
πίσω ἀπὸ μιὰ ἀνοιχτὴ βεντάγια ψεύτρα
καὶ εἶχες στενὴ μεσίτσα, πλατειὰ οὐρά.

Ζωηρὰ καὶ μπιομπιλὰ, γιομάτα φλόγα
ἔχεις σὸν ἥλιο πρὸς τὰ μάτια ὀλόνοιχα,
μέση πλατειὰ, στ' ἀστῆθι ὀρθὴ τὴ ρόγα
καὶ ξεματᾶς καὶ μεσστὰ κρῦα μεσάνυχτα.

Ὁρχρὴ ἢ πυρὴ, ναζᾶκια ὀλοιομάτη
ἢ ντόμπρα, τήνε πλάθω ἰδεατὴ,
μὰ ποῖδ' πολὺ μαγεύει ἀπιαστο κάτι,
κάποια ψυχούλα ἀχνὴ καὶ ἀνύπαρκτη.

Χαλάνδρι 1944

ΦΩΤΙΟΣ ΓΙΟΦΥΛΛΗΣ

ΤΟ ΠΑΙΔΑΚΙ ΠΟΥ ΚΟΙΜΑΤΑΙ ΣΤΟ ΔΑΣΟΣ
ΣΤΟΝ ΕΓΓΟΝΟ ΜΟΥ

Τοῦ σὺμπνοου δάσου, ἀσάλευτες ψυχές, τὰ πεῦκα ὀρθῶνουν
Τὶς μαυροπράσινες κορφές στὸ βραδυνόχρυσο οὐρανό
Στὴν πλάκα τῆς ἀθόρυβης τῆς ὥρας δείχνει τὸ βουνό
Πουλιὰ ἄφοβα κοιμάμενη μιὰ ἀθῶα ψυχὴ νὰ ζῶνουν:
Εἶν' ἡ ψυχὴ σου, ὦ δάσο, ἀτὴ κ' ἐσὺ εἶσαι ποὺ κοιμᾶσαι
Κάτω ἀπ' τὰ πεῦκα του, ὦ παιδί γλυκό, καὶ ἀναθυμᾶσαι:

Εὐλογημένος ὁ ἀλαφρὸς ὕπνος Θεοῦ ὁ δικός σου
Ποῦ ἀναθυμᾶται σὲ ὄνειρα πατριδα οὐράνια ἀλαργινή!
Εὐλογημένη ἡ ἀσκέπαστη μυστηριακὴ καὶ γαλανή
Μορφὴ σου, — ἡ σκέψη ποὺ φωτίζει τὸ θεῖο χαμόγελό σου!
Ἡ λύπη φωτοῦζει σ' αὐτὸ τῆς νοσταλγίας τῆς γῆς σου
Καὶ τῆς ἐλπίδας ἢ χαρὰ παιδί γλυκό, κοιμήσου!

Σὰ λίμνη ἀκύναντη, οὐρανὸ λαμπρὸ ποὺ καθρεφτίζει,
Ὁ ὕπνος σου ἀπλώνει ἀντίφεργο τοῦ πρώτου κόσμου τῆς ψυχῆς
Μὲς στὰ κλαδιά τὸ λιώγεμα, φῶς μαζὶ καὶ ἥσκιος προσευχῆς,
Κόσμος παλιὸς τὸν ποὺ ἔρχεται κόσμος, ἀποχαιρετίζει,
Μὲ τὴ δικιά μου τὴ ματιὰ μαζὶ χαϊδεύοντάς σου
Τὴν ἀξεπέραστη ὁμορφιὰ καὶ χάρη τῆς θωριᾶς σου.

Ἀπὸ ποιὸν κόσμο νάπεσες; ποιᾶς γνώσης νάχεις ντύμα
Τὴν Ἄγνωσθιά; ποιοτοῦ φωτὸς τὴ Λήθη πέπλο καὶ σκιά;
Τὸ νέφι τῆς Ἀγνότης σου νὰ κρύβει τάχα ποιά φωτιά,
Ποιά δύναμη τὸ ἀδύναμο τῆς ἕπαρξῆς σου κῆμα;
Χιλιάδων χρόνων καὶ μιανῆς στιγμῆς σὺ ὦ σπῖθα θεία,
Μυστήριω ὡς ἄστρο σ' ἐρημιὰ καὶ ὡς σὲ σιωπὴ ἁρμονία.

Στὴν ἐρημιὰ τοῦ κόσμου μας, σπῆς ἄγριας γῆς τὰ σκότη,
Ἐγὼ θὰ σοῦ γενῶ ὁδηγὸς νευρώνοντάς σου τὰ φτερά
Θὰ δύνασαι ἔτσι νὰ πετᾶς πάνω ἀπ' τοῦ Μίσους τὰ νερά,
Πάνω ἀπὸ κόσμος, τῆς Ψευτιᾶς καὶ τοῦ Κακοῦ δεσμότη.
Καὶ θὰ σοῦ δώσω θώρακα καὶ πανοπλία γνώσης
Νὰ πολεμᾶς ὅπου κακὸ καὶ τυραννία νοιώσεις:

Θὰ σοῦ ξυπνήσω τὸ Θεὸ ποὺ μέσα σου κοιμᾶται.
Ἀπ' τὴν ἐξόριστὴ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου δύναμη καμμιὰ
Δὲ λείπει, κί ὅλοι ἀντιλαλοῦν οἱ ἀχοὶ τῆς σ' ὅποιαν ἐρημιὰ
Κάθε μας λύπη χαίρεται, κάθε χαρὰ λυπᾶται.
Ἡ νύχτα ἔχει τὰ φῶτα τῆς, ἡ μέρα τίς σκιές τῆς,
Ἄνθη ὁ χειμῶνας, ἡ ἀνοιξὴ τίς χιονοκορυφές τῆς.

Κί' ὅταν ὁ ὕπνος σου ὁ γλυκὸς κί' εὐλογημένος, τώρα
Ποὺ νανορίζουν οἱ πνοές τοῦ δάσου, σβύσει καὶ χαθεῖ,
Γιὰ τὴ λατρεία τοῦ Θεοῦ πολλοὶ βωμοὶ ἔχουνε στηθεῖ:
Στὸ χθές, στὸ τώρα, στὸ αὔριο σου, δειλὴ ἢ προδότρα ἢ Ὁρα
Θὰ στέκει ἐμπρὸς στὸ θριαμβικὸ καὶ θεῖο χαμόγελό σου,
Ἄγγελε ἐξόριστε, — ἀγαθοῦ καὶ ἀγάπης φῶς δικό σου!

Πεντέλη — Χαλάντζοι, Ὀχτώβρης 1340 — 43

A — M. ΣΤΡΑΤΗΓΟΠΟΥΛΟΣ

[Ἀπὸ τὸ ἀνέκδοτο ἔργο «Ὁδὲς καὶ Ὑμνοί»].

ΡΑΪΝΕΡ ΜΑΡΙΑ ΡΙΛΚΕ

ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ Σ' ΕΝΑΝ ΝΕΑΡΟΝ ΠΟΙΗΤΗ

[Ἀπὸ τὸ συνεργάτη μας κ. Γ.Θ.Κ. λάβαμε, κάπως καθυστερημένη τὴν «ἀντί γιὰ πρόλογο» ἐπιστολή, καὶ τὴν δημοσιεύουμε σ' αὐτὸ τὸ τεῦχος].

Ἀγαπητέ μου κ. Παπαχρίστου,

Θέλοντας μὲ πραγματικὴν εὐχαρίστηση ν' ἀνταποκριθῶ πρὸς τὴν παράκλησή σας νὰ συμβάλω κί' ἐγώ, ὅπως μπορῶ, στὸ ἔργο τοῦ περιοδικοῦ σας «Ἐπαρχιακὰ Γράμματα» — ποὺ ἡ βασικὴ γραμμὴ τῆς προσπάθειάς του δὲν μπορεῖ παρά νὰ ἔχη ἀμέριστὴ τὴν ἔγκριση καὶ τὴ συμπάθεια ὄλων, ποὺ θεωροῦν βασικὸ αἶτημα ἑλληνικῆς παιδείας τὴν ἀποσυγκέντρωση τῆς πνευματικῆς κινήσεως στὴν Ἑλλάδα — δὲν βρίσκω καλύτερη καὶ οὐσιαστικώτερη συμβολὴ ἀπὸ τίς «Ἐπιστολὲς σ' ἕνα νεαρὸν ποιητὴ» τοῦ Ραΐνερ Μαρία Ρίλκε, ποὺ θάπρεπε, μοῦ φαίνεται, νὰ τίς γνωρίσουν καὶ νὰ τίς ἀγαπήσουν ὅλοι οἱ νέοι, ἰδιαίτερα ὅμως νὰ τίς ἐγκολπωθοῦν ἐκεῖνοι, ποὺ κάποια θολὴ ὀρμὴ τοὺς τραβάει, νομίζουν, νὰ πάρουν ἐπάνω τους τὴ μεγάλη καὶ σοβαρώτατη ἐντολή τῆς καλλιτεχνικῆς, τῆς ποιητικῆς δημιουργίας.

Δὲ θέλω καὶ δὲν μπορῶ ν' ἀποτολήσω, νὰ μιλήσω διεξοδικώτερα σήμερα καὶ στὸ χῶρο, ποὺ ἔχομε ἐδῶ στὴ διάθεσή μας, γενικώτερα γιὰ τὴ ζωὴ καὶ γιὰ τὸ ἔργο τοῦ μεγάλου αὐτοῦ ποιητῆ, ποὺ ἡ θέση του, νομίζω, εἶναι ἀνάμεσα στοὺς Τρανούς τῶν Τρανῶν τῆς παγκόσμιας διανοήσεως καὶ τῆς παγκόσμιας λογοτεχνίας. Γνωστὰ εἶναι ἐξ ἄλλου καὶ στὸν τόπο μας κάμποσα γιὰ τὸν Ρίλκε ἀπὸ ὅτι

ἔχει δημοσιευθεῖ σ' ἑλληνικὲς μεταφράσεις ἀπὸ τὸ ἔργο του, ἀπὸ ὅσα ἔχουν γραφεῖ σ' ἑλληνικὲς ἡμερίδες καὶ περιοδικὰ, ἀπὸ τὸ ὠραῖο καὶ βαθυνόητο βιβλίον τοῦ

Ν. Λοιβαρι ἰδιαίτερα (Ν. Ι. Λούβαρι, Ρίλκε — ὁ ἀποδημητής, ὁ μύστης, ὁ ἐπόπτης, Ἀθήνα 1942) καὶ ἀπὸ ὅσα ἔχουν διαβασθεῖ ἀπὸ τὸ ἔργο του καὶ γιὰ τὸ ἔργο του στὸ πρωτότυπο ἢ σὲ ξενόγλωσσες μεταφράσεις καὶ σὲ γερμανικὲς καὶ ξενόγλωσσες πραγματεῖες καὶ μελέτες. Κάποτε, ἀργότερα, ἐλπίζω νάχω τὴν τύχη, νὰ δυνηθῶ νὰ δεῖξω μὲ μιὰν εὐρύτερη μελέτη τὴν τρανότατη θέση, ποὺ κατέχει ὁ Ρίλκε στὴν ἱστορία τῆς παγκόσμιας λογοτεχνίας καὶ διανοήσεως, σήμερα κί' ἐδῶ δὲ θέλω καὶ δὲν μπορῶ τίποτα ἄλλο νὰ κάμω, παρά μερικὰ ἐλάχιστα νὰ εἰπῶ γιὰ τὴν ἀντίληψη, ποὺ ἔχει ὁ μέγας αὐτὸς ποιητὴς καὶ διανοητὴς γιὰ τὸ ἔργο καὶ τὴν ἐργασία καὶ τὴν ἀποστολή τοῦ καλλιτέχνη, τοῦ ποιητῆ, ἀντίληψη, ποὺ ἀπ' αὐτὴ ξεπηδᾶνε οἱ βαθύτατες συμβουλές, ποὺ δίνει ὁ Ρίλκε στὸ νεαρὸ ποιητὴ ποὺ ζητάει τὴ γνώμη, τὴ βοήθειά του, ποὺ ἀναγκαῖα συνέπειά της εἶναι ἡ ἀμείλικτη, θὰ ἔλεγα διατύπωση, ποὺ βρίσκομε στὴν πρώτη ἐπιστολή: ὅτι δὲν ἔχει δικαίωμα νὰ θέλῃ νὰ γράφῃ — νὰ δημιουργῇ καλλιτεχνικά — κανεὶς παρά μόνον ἂν αἰσθάνεται κατάβαθὰ του ὅτι «θὰ ἐπέθαινε, ἂν ἕνας ὅποιος δήποτε λόγος τὸν ἐμπόδιζε, νὰ γράφῃ», νὰ δημιουργῇ. Ἄν αὐτὸ δὲν συμβαίνει, τότε καλύτερα ν' ἀφήσῃ τὴν προσπάθειαν αὐτὴ ὁ νέος, ποὺ θολὰ κί' ἀβέβαια νομίζει, ὅτι ἔχει

λάβει την «έντολή» τῆς καλλιτεχνικῆς δημιουργίας, ἄς στραφῆ, τότε, σὲ ταπεινότερο, ὅπως ἴσως τὸ θεωρεῖ, ἀλλὰ πῶς σύμφωνο πρὸς τὴν οὐσία τῆς πνευματικότητός του ἔργο καὶ συνεπῶς — ἀπὸ οὐσιαστικῆς ἀπόψεως — πῶς δημιουργικό. Γιατὶ καλλιτεχνικὴ δημιουργία — ποίηση δὲν εἶναι τίποτα τὸ τυχαῖο, τὸ συμπτωσιακό, τὸ ὄχι βαθύτατα ἀναγκαῖο καὶ γιατί καλλιτεχνικὴ δημιουργία δὲν ὑπάρχει, ὅταν ἀπὸ λόγους ἐξωτερικούς μονάχα ἢ λόγους ριχὰ προσωπικούς νομίζουμε, ὅτι μπορούμε νὰ καταπιαστοῦμε μὲ τὴ σοβαρότατη αὐτὴ ὑπόθεση τῆς ζωῆς, μὲ τὴν ΤΕΧΝΗ, πὺ σὴν ὑψηλῆς τῆς ὑπηρεσίας δὲ θᾶπρεπε νὰ ταχθοῦν παρὰ ἐκείνοι μονάχα πὺ βαθύτατα αἰσθάνονται τὴν ἀδήριτην ἀνάγκη νὰ ἐνταχθοῦν ὁλόσωμα κί ὁλόψυχα, μ' ὁλόκληρο τὸ εἶναι τους σὴν ὑπηρεσίαν αὐτὴ καὶ νὰ διαμορφώσουν καὶ νὰ ὀρίσουν ὁλόκληρη τὴ ζωὴ τους σύμφωνα μὲ τὶς προσταγῆς τῆς ὑπηρεσίας κί ἐντολῆς αὐτῆς. Δὲν ὑπάρχει ἔργο τοῦ Ρίλκε, σὺ ὁποῖο νὰ μὴ βρῖσκουμε σὲ πολλές του σελίδες καὶ σὲ ἀμέτρητες, πάντα καινούργιες διατυπώσεις τὴν κατηγορηματικὴν αὐτὴ προσταγὴ πρὸς ὅσους νομίζουν ὅτι ἔχουν κληθεῖ νὰ ὑπηρετήσουν τὴν Τέχνη, ἰδιαίτερα τὴν Τέχνη τοῦ ποιητικοῦ λόγου καὶ ἀμέτρητες συμβουλῆς κί ἐντολῆς γιὰ τὸν τρόπο, μὲ τὸν ὁποῖον οἱ «κλητοὶ» αὐτοὶ θᾶ ἔπρεπε ν' ἀντιμετωπίσουν τὴν ὑπηρεσίαν αὐτὴ γιὰ νὰ μπορεῖ νὰ γίνουν καὶ «ἐκλεκτοὶ», γιὰ νὰ μπορεῖ νὰ ὀνομαστοῦν τεχνίτες, καλλιτέχνες, ποιητές. Ὁ καλλιτέχνης, γράφει ὁ Ρίλκε σ' ἕνα δοκίμιό του ἀπὸ τὸ 1898 «Γιὰ τὴν Τέχνη καὶ γιὰ τὸν Ποιητὴ», πὺ ἔχει δημοσιευθῆ σὺν τόμο «Στίχοι καὶ πεζὰ ἀπὸ τὰ κατὰλοιπα», πὺ ἐξεδόθη μετὰ τὸ θάνατό του, ὁ καλλιτέχνης εἶναι ὁ ἀνθρώπος τοῦ ἐσχάτου σκοποῦ,

Οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι, συνεχίζει, ἔχουν ἀφήσει τὸ θεὸ πίσω τους σὰ μιὰν ἀνάμνηση, γιὰ ἐκείνον, ὅμως, πὺ δημιουργεῖ ὁ θεὸς εἶναι ἡ ὑστατη καὶ ὑψιστη πλήρωση. Κί ὅταν οἱ εὐσεβεῖς λένε: «Υπάρχει» κί οἱ ἄνθρωποι οἱ θλιμμένοι αἰσθάνονται «ὑπῆρξε», ὁ καλλιτέχνης χαμογελάει καὶ βεβαιώνει: «θᾶ ὑπάρξει». Γιὰ τὸν καλλιτέχνη, γιὰ τὸν ποιητὴ δὲν εἶναι ἀρκετὸ—σύμφωνα μὲ τὴν ἀντίληψη τοῦ Ρίλκε—«ν' ἀφήνῃ νὰ τὸν κατακλύζουν, περνώντας δίπλα κί' ἐπάνω του, οἱ τρανὲς μελωδίες τῆς ζωῆς καὶ τοῦ κόσμου, νὰ τὶς ἀκροᾶται μὲ ταπεινότητα καὶ ὑστερα νὰ δανείζῃ σ' αὐτὲς τὶς ποιητικῆς του χορδῆς», γιὰ τὸν ποιητὴ κί' αὐτὸ ἀκόμα — πὺ ὅμως πόσο λίγοι ἀπ' ὅσους θέλουν νὰ εἶναι «ποιητῆς» τὸ ἔχουν ἔτσι νοήσει κί' ἀκολουθήσει σὴν ἔργασίαν τους!— κί' αὐτὸ ἀκόμα δὲν εἶναι ἀρκετό. Ὁ ποιητῆς πρέπει νὰ ἐγκύψῃ σὴ βαθύτατη οὐσία τοῦ εἶναι του, πρέπει νὰ βρῆ μέσα του τὸ σημεῖο, ἀπὸ τὸ ὁποῖο, ἔχοντας κατορθώσει νὰ ἔχη πλήρη τὴν ἐποπτεία, μὲ ψυχὴ, μάτι καὶ αὐτί, τῆς ὁλότητος τοῦ κόσμου του θᾶ μπορούσε ν' ἀρχίσῃ τὸ τραγούδι του. «Σὰ νὰ ἦταν ἕνας Ἄγγελος»—γράφει σὲ μιὰ ἐπιστολῆ του πρὸς τὴν βαρὼνη Ἐλισάβετ Schenk καὶ τὶς ἐπιστολῆς τοῦ Ρίλκε πρέπει ἀπαραιτήτα βαθιὰ νὰ μελετήσῃ ὁποῖος θέλει βαθιὰ νὰ νιώσῃ τὸν ποιητὴ—«σὰ νᾶνταν ἕνας Ἄγγελος πὺ ἀγκαλιάζει τὸ διάστημα ὁλόκληρο τυφλὸς καὶ νὰ θωροῦσε μέσα του», μιὰ τέτοια θεὰ πρέπει ν' ἀποκτήσῃ ὁ ποιητῆς. «Κί' ὁ κόσμος — συνεχίζει—ὁ κόσμος, πὺ δὲν τὸν θωροῦμε πιά ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου τῆ θέσης καὶ τῆ σκοπιά, ἀλλὰ ἀπὸ τὸ ἐσωτερικὸ καὶ σὺ ἐσωτερικὸ τοῦ ἀγγελοῦ, αὐτὸς ὁ κόσμος θᾶητανε τὸ καθ' ἑαυτὸ, τὸ ἀληθινὸ μου ἔργο, σ' αὐτόν, πάντως, θᾶ ἤθελα νὰ κατέληγαν συνολικὰ καὶ καθολικὰ ὅλες οἱ παλαιότερές μου προσπα-

θειες... Ἀλλά, γιὰ νὰ μπορούσε κανεὶς ν' ἀρχινήσῃ ἕνα τέτοιο ἔργο, πὺς θᾶπρεπε νᾶεἶναι προφυλαγμένος καὶ κλεισμένος μέσα σὺν ἑαυτὸ του!» θᾶπρεπε, ὅπως γράφει σὺ «ῶρολόγιό» του—«ῶρολόγιό» ἔχει ἐδῶ τὴ σημασία τοῦ συναξαριοῦ προσευχῶν, «ῶρολόγιον τὸ Μέγα», ὅπως λέμε—θᾶπρεπε «νὰ ἐγινότανε μιὰ ὁλότρανη σιωπὴ» καὶ «νὰ ἐβουβαίνονταν οἱ τυχαῖοι θόρυβοι, οἱ περαστικοί, ὡς καὶ τὸ γέλοιο τὸ πλαϊνό...» καὶ θᾶπρεπε «νὰ μὴν ἐμπόδιζαν» τὸν ποιητὴ «νὰ γρηγορήσῃ οἱ λαχτᾶρες μὲς σὲ τὶς αἰσθησῆς του...» γιὰ νὰ καταστῆ δυνατὸ γι' αὐτόν νὰ δημιουργήσῃ, νὰ «τραγουδήσῃ» ὅπως θᾶηθελε. Γιατὶ «τραγούδι ὅπως τὸ θεὸς ἐσὺ» λέει σὺ «Σονέττα του γιὰ τὸν Ὀρφέα», σὺν Ὀρφέα, πὺ γι' αὐτόν ἔχει πεῖ καὶ σ' αὐτόν ἔχει ἀφιέρωσει—σὺ ὡς ἄνω ἔργο του—τὰ κί' ἄλλοι τελευταῖα του καὶ πρὶν ἀπ' τὸ θάνατό του, ποιητικὰ του λόγια, «τραγούδι, ὅπως τὸ θεὸς Ἐσὺ δὲν εἶναι πόθος καὶ δὲν εἶναι μόχθος γιὰ κάτι, πὺ τελικὰ, τὸ κατορθώνουμε. Τραγούδι εἶν' ὑπαρξή...» Γι' αὐτὸ καὶ δίνει πάλι σὺ «Σονέττα» αὐτά, σὺν «νέον, πὺ ἀγαπᾶ» τὴ συμβολή, νὰ μὴ νομίζῃ, ὅτι τραγούδι εἶναι «κεῖνο, πὺ, ὅταν ἀγαπᾶ, βγάζει ἡ φωνὴ του ἔξω ἀπὸ τὸ στόμα του. Αὐτὸ περνᾶ καὶ χάνεται. Ἀληθινὸ τραγούδι, εἶναι μιὰ ἀλλιῶτικη πνοή. Πνοὴ γύρω ἀπὸ τὸ Μηδέν. Πνοὴ μὲς σὺ θεό».

Ἐτσι βλέποντας τὴν Τέχνη καὶ τὴν Ποίηση ὁ Ράινερ Μαρία Ρίλκε ἐτοποθέτησε σκοπὸ καὶ σύμβολο, σύνθημα καὶ κανόνα σὺ ἔργο του τὸν Ὀρφέα, ἔτσι «συνέλεξε» γράφει σὺ ἔργο της γιὰ τὸ Ρίλκε ἡ Ἐλισάβετ φὸν Schmidt—Pauli, «ὅπως ὁ Ὀρφέας, τὶς ἐδῶ κί' ἐκεῖ μὲς σὺν κόσμῳ διασκορπισμένες συλλαβῆς τοῦ Ἐπίγειου καὶ τὶς ἔπλασε, τὶς διεμόρφωσε σὺ λόγῳ,

σὲ ἀρμονικὴ συνήχηση, πὺ εμεῖς, γιὰ πρώτη καὶ μοναδικὴ φορά, ἀκούμε τρέμοντας ἀπὸ φρικιαστικὴ χαρὰ, γιατί αἰσθανόμεσθε πὺς πάλαι μέσα του ὁλοζώντανη ἡ φωνὴ τοῦ ἴδιου τοῦ Θεοῦ». Ἐτσι βλέποντας τὴν Τέχνη καὶ τὴν Ποίηση, ὁ Ράινερ Μαρία Ρίλκε ἔγραψε τὶς δέκα, πὺ δημοσιεύουμε ἐπιστολῆς σὺν «νεαρὸ ποιητῆ», πὺ ἐζήτησε τὴ γνώμη του κί' ἔδωσε σὲ διατυπώσεις ἀφθαστες καὶ μὲ τρανότατη ἀγάπη γιὰ τὸν ἄνθρωπο ἀλλὰ καὶ μὲ ὑπέρτρανο σεβασμὸ μπροστὰ σὺν Τέχνη τὶς συμβουλῆς αὐτῆς, πὺ θᾶπρεπε νὰ καταστοῦν ἱερὸς Δεκάλογος γιὰ ὅσους πράγματι ἀγαποῦν βαθειὰ, ἀγνὰ κί' ἀνυστερόβουλα τὴν Τέχνη, τὴν Ποίηση, καὶ θέλουν νὰ τὴν ὑπηρετήσουν πιστά. Γιὰ μὲνα θᾶητανε χαρὰ μεγάλη, ἂν ἡ μετάφρασή μου ἐτούτη δυνηθῆ νὰ συμβάλῃ ὅσο ἐλάχιστα μπορεῖ σὺν πραγματοποίησῃ τοῦ μεγάλου αἰτήματος, πὺ θέτει ὁ ποιητῆς σὺς «ἐπιστολῆς» του.

Γ. Θ. Κ.

(συνέχεια ἀπ' τὸ προηγούμενο)

Ἡ τρίτη ἐπιστολὴ

Βιαρέτζιο (Πίζας) τὶς 23 Ἀπριλίου 1903

Μοῦ ἐδώσατε, ἀγαπητὲ κί' ἀξιότιμε κύριε, μὲ τὴν πασσαλινὴν ἐπιστολῆ σας, μεγάλη χαρὰ γιατί μοῦ διηγήθηκε πολλὰ καλὰ γιὰ σᾶς καὶ γιατί ὁ τρόπος, μὲ τὸν ὁποῖον μιλάτε γιὰ τὴ μεγάλη καὶ ἀκριβὴ ποίηση τοῦ Γιάκομπσεν, μοῦ εἰδειξε, πὺς δὲν ἔσφαλα, πὺ ἔφερα τὴ ζωὴ σας καὶ τὰ πολλὰ ἐρωτήματά της κοντὰ σ' αὐτόν τὸ θησαυρό.

Τώρα θᾶ γνωρίσετε τὸν «Νήλς Λύνε», ἕνα ἔκτακτο καὶ θαυστόχαστο βιβλίον. Ὅσες περισσότερες φορές τὸ διαβάσεις: τόσο περισσότερο σοῦ φαίνεται ὅτι βρι-

οικεις τὰ πάντα μέσα σ' αυτό, από την απαλώτατη εωδία της ζωής μέχρι την πλήρη, τρανή γεύση των πιό βαρύχμων καρπών της. Δεν υπάρχει τίποτα, που να μην έχει κατανοηθεί, που να μην έχει συλληφθεί, που να μην έχει περάσει από την εμπειρία αυτού του βιβλίου, τίποτα που να μην έχει αναγνωρισθεί σαν απαλά δονούμενη απήχηση της θύμησης: δεν υπάρχει βίωση, που να περιφρονιέται τάχα ως ταπεινή και το πιό άσημαντο γεγονός ξανοίγεται ώσαν μοίρα, κι' ή μοίρα ή ίδια σαν ένα θαυμάσιο πλατύ ύφαντό, που κάθε ύφάδι του οδηγείται από ένα άπεραντο τρομερό τρυφερό χέρι και τοποθετείται πλάι σ' ένα άλλο και συκρατείται και κρατιέται από άλλα εκατό. Θα δοκιμάστε τή μεγάλη ευτυχία, να διαβάστε το βιβλίο αυτό για πρώτη φορά και θά διαβήτε σα σέ όνειρο μέσ στις άμέτρητες εκπλήξεις που θά σας χαρίση. Μά κι' άργότερα μπορώ να σας πώ, όσες φορές κι' αν τὰ ξαναδιαβάσει κανείς αυτά τὰ βιβλία, ή κατάπληξη του είναι ή ίδια κι' άπαράλλαχτη, γιατί δεν χάνουν τίποτα από τή θυμωστή τους δύναμη και τήν παραμυθένια ύφή τους, με τήν όποία κατακλύζουνε όποιονε τὰ διαβάξει για πρώτη φορά.

Κάθε φορά, που τὰ ξαναδιαβάζουμε, ή απόλαυσή μας γίνεται μεγαλύτερη και μεγαλύτερη ή ευγνωμοσύνη μας, ή θέα μας άριώτερη και άπλουότερη, ή πίστη μας στη ζωή βαθύτερη και ή ζωή μας ή ίδια τρανώτερη κι' ευδαιμονέστερη.

Κι' ύστερα πρέπει να διαβάστε το θαυμαστό βιβλίο της μοίρας και της νοσταλγίας της «Μαρίας Γκρούμπε» και τις επιστολές και το ήμερολόγιο και τὰ ήμιτελή άποσπάσματα του Γιάκομπσεν και τους στίχους του, που—όσο μέτρια μεταφρασμένοι και νάειναι—έχουνε μιὰ ζωή άτέλειωτης άντήχησης. (Θά ήθελα να σας δώσω τή συμβουλή, ν' αγοράσετε, όταν σας δοθεί ή ευκαιρία, τήν ώραιάν έκδοση των «Απάντων» του Γιάκομπσεν, που περιλαμβάνει όλα αυτά. Έχει όγει σέ τρεις τόμους του Ούγκεν Ντήντεριχς στη Λειψία και στο: χίζει, όσο ξέρω, 5 ή 6 μάρκα ο τόμος).

Μ' όσα γράφετε για τὸ «Έδώ θάπρεπε

ν' άνθοῦν τριαντάφυλλα...» (τὸ ἔργο αὐτὸ ἀπαράμιλλης λεπτότητας καὶ φόρμας) ἔχετε, φυσικά, ἐντελῶς, ἐντελῶς ἀναμφερῆτητα δίκησ ἀπέναντι ἐκείνου, πού ἔγραψε τὴν εἰσαγωγή. Κι' ἐπ' εὐκαιρία, κηστήστε με νὰ σὰς παρακαλέσω: διαβάσετε όσο τὸ δυνατό λιγώτερο τέτοιες αἰσθητικοκριτικές μελέτες, — ἢ εἶναι μονόπλευρες ἀπόψεις, πού ἔχουν ἀπολιθωθεί κι' ἔχουνε χάσει κάθε νόημα μέσα στὴν ἀποσκήρυση τῆς νέκρας των, ἢ εἶναι ἐπιτήδεια λογοπαίγνια, πού σήμερὰ δικαιοῦν ἐτούτη κι' αὐριο ἐκείνη, τὴν ἐντελῶς ἀντίθετην, ἀντίληψη. Τὰ ἔργα τέχνης ἔχουν ἀπεραντὴ μοναξιά κι' ἢ κριτικὴ εἶναι ὁ λιγώτερο κατάλληλος δρόμος, πού ὑπάρχει, γιὰ νὰ τὰ πλησιάσῃς. Μόνο ἢ ἀγάπη μπορεῖ νὰ τὰ συλλάβῃ καὶ νὰ τὰ κρατήσῃ καὶ νάειναι ἀπέναντί τους δίκαιος κριτής. Κάθε φορά πού ἀντιμετωπίζετε παρόμοιες συζητήσεις, κριτικές ἢ εἰσαγωγές, βασισθίτε γιὰ τὴν κρίση σας στὸν ἑαυτὸ σας καὶ στὸ αἰσθημὰ σας κι' ἂν τύχῃ κι' εἶχατε ἄδικο, θά σὰς δώσῃ ἀργότερα καὶ σιγά-σιγά ἢ φυσικὴ ὠρίμανση τῆς ἐσωτερικῆς σας ζωῆς τὴν ὀρθὴ κρίση. Μὴν ἐμποδίζετε τὴν κρίση σας νὰ πάρῃ τὴ δική της σιωπηλὴν ἐξέλιξη, πού ἔπωε κάθε πρόσδος, πρέπει νὰ βγῆ βαθιὰ ἀπὸ μέσα σας καὶ νὰ μὴν παρωθηθῆ, νὰ μὴν ἐπιταχυνθῆ ἀπὸ τίποτα τὸ ἐξωτερικό. Τὸ πᾶν εἶναι νὰ κυφορήσῃς κανονικὰ κι' ὕστερα νὰ γεννήσῃς. Ν' ἀφήσῃς μέσα-μέσα σου, στὸ σκοτάδι, στὸ ἀνεῖπωτο, στὸ ὑποσυνείδητο, στὸ ἀφθαστο ἀπὸ τὸ λογικὸ σου νὰ δλοκληρωθῆ καὶ νὰ ὀριμάσῃ κάθε ἐντύπωση καὶ κάθε σπέρμα ἐνὸς αἰσθημᾶτος, κι' ὕστερα νὰ περιμείνῃς μὲ βαθιὰ ταπεινοφροσύνη καὶ ὑπομονὴ νᾶρθῇ ἢ ὠρα, πού θά γεννηθῆ ἢ νέα σου γνώση: μονάχα αὐτὸ σημαίνει ζωὴ καλλιτέχνη: στὴ σύλληψη στὴ δημιουργία.

Δὲν ἰσχύουν ἐδῶ ὅρια χρονικά, κι' ἕνας χρόνος ὀλόκληρος καὶ δέκα χρόνια ἂν περάσουν δὲν ἔχει καμμιά σημασία. Νάεισαι καλλιτέχνης σημαίνει: νὰ μὴ λογαριάσῃς καὶ νὰ μὴ μετᾶς μὲ ἀριθμούς: νὰ ὀριμάσῃς σὰν τὸ κλαρί, πού δὲ βιάζει τοὺς χυμούς του καὶ πού ἦσυχὸ ἀφήνεται νὰ τὸ παραδέρνουν οἱ θύελλες τῆς ἀνοιξῆς.

χωρὶς νὰ φοβάται, ὅτι μπορεῖ νὰ μὴν ἔρθῃ τὸ καλοκαίρι. Τὸ καλοκαίρι ἔρχεται. Μά ἔρχεται μόνονα στοὺς ὑπομονετικούς, μόνο σ' ἐκείνους πού ζοῦν ὡσάν νὰ δρισκόνταν μπροστά τους ἢ αἰωνιότητα, πλατιά, σιωπηλά καὶ χωρὶς ἔγνοια. Κάθε μέρα, πού περνάει μού τὸ μαθαίνει, μού τὸ μαθαίνει μὲ ὠδίνες, πού βαθιὰ τις εὐγνωμονῶ: Ὑπομονὴ εἶναι τὸ πᾶν!

**

ΡΙΧΑΡΔΟΣ ΝΤΕΜΕΛ: Μὲ τὰ βιβλία του (κι' εἰρήσῃω ἐν παρόδῳ καὶ μ' αὐτὸν τὸν ἴδιο, πού τὸν γνωρίζω μᾶλλον ἐπιπόλαια) μού συμβαίνει τοῦτο, ὅτι διστάζω, μόλις ὀρῶ μιὰν ἀπὸ τις ὠραίες σελίδες του νὰ διαβάσω τὴν ἐπόμενη, ἀπὸ φόβο, μὴ μού καταστρέψῃ τὰ πάντα καὶ ἀνατρέψῃ τὸ ἀξιαγάπητο σὲ ἀνάξιο. Τὸν ἔχαρκτηρίσατε πολὺ καλά μὲ τὰ λόγια: «ὅτι ζεῖ καὶ σιγουργεῖ ἐν ὀχείᾳ».

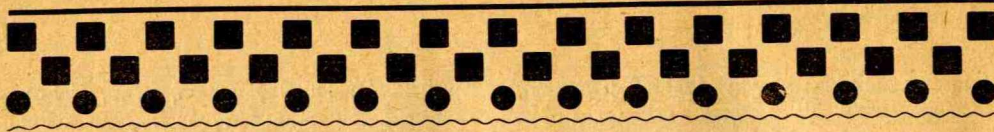
Καὶ ὄντως βρίσκεται, βέβαια, ἢ καλλιτεχνικὴ βίωση τόσο ἀπίστευτα κοντὰ στὸ σεξουαλικό, στοὺς πόνους του καὶ στις χαρές του, πού καὶ τὰ δυὸ φαινόμενα δὲν εἶναι στὰ σωστά, παρὰ διάφορες μορφές τῆς μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς νοσταλγίας κι' ευδαιμονίας. Κι' ἂν μπορούσαμε νὰ εἰπούμε ἀντὶ γιὰ ὀχεία—γενετήσια ὀρμὴ, γενετήσια ὀρμὴ, στὴν τρανή, πλατιά κι' ἄδολη σημασία τῆς λέξης, στὴ σημασία πού καμμιά ἐκκλησιαστικὴ πλάνη δὲν τὴν καθιστᾷ ὑποπτη, τότε θᾶταν ἢ τέχνη του πολὺ μεγάλη κι' ἀπεραντὰ σημαντικὴ. Ἡ ποιητικὴ του δύναμη εἶναι μεγάλη καὶ σὰν πρωτόγονη ὀρμὴ ἰσχυρὴ, ἔχει δικούς της ρυθμούς, πού δὲν δεσμεύονται ἀπὸ τίποτα τὸ συμβατικὸ καὶ ξεχύνεται ἀπὸ τὰ ἔγκατα του ὀπως ἢ πηγὴ ἀπὸ τὸ βουνό.

Μά φαίνεται, πὼς ἢ δύναμη αὐτὴ δὲν εἶναι πάντοτε ἐντελῶς εἰλικρινῆς καὶ χωρὶς πόζα. (Μ' αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι μιὰ ἀπὸ τις πιὸ σκληρῆς δοκιμασίες, πού ὕφεται ὁ δημιουργός: πρέπει νὰ μὴν τις ἔχει συνειδητοποιήσει τις καλύτερες ἀρετές του, νὰ μὴν ἔχῃ κἂν ὑπαπτευθεῖ τὴν ὑπαρξή τους, ἂν δὲν θέλῃ νὰ τις ἀφαιρέσῃ τὴν ἀγνότητα, τὴν παρθενικότητά τους!). Γι' αὐτὸ, όταν φθάνῃ, ὕστερα ἀπὸ τὴν ὀρητικὴ τῆς διάχυση σ' ὀλόκληρη

τὴν ὑπαρξή του στὸ γενετησιακό, δὲν βρίσκει πιὰ τὸν πλέρια ἀγνὸν ἐκείνον ἄνθρωπο, πού χρειαζόταν. Βρίσκει ἕνα κόσμον σεξουαλικό, πού δὲν ἔχει πλήρως ὀριμάσει καὶ δὲν ἔχει καθαρθεῖ, πού δὲν εἶναι ὅσο πρέπει ἄνθρωπινος, πούειναι μόνονα ἄρσενικός, πούειναι ὀλος λαγνότητα, μέθη καὶ τάραχῃ, πούειναι κατάφορτος ἀπὸ τις παλιές προκαταλήψεις καὶ τις ὑπεροφίες, μὲ τις ὀποῖτες ὁ ἄντρας ἔχει ἐπιβαρῦνει καὶ παραποιήσει τὸν ἔρωτα. Ἐπειδὴ ἀγαπάει μόνο σὰν ἄντρας, ὀχι σὰν ἄνθρωπος, γι' αὐτὸ ἔχει ἢ γενετησιακὴ του αἰσθησις στὸ στενὸ, τὸ φαινομενικὰ ἀγριωπό, τὸ ζηλόφθονο, τὸ πεπερασμένο καὶ παροδικό, πού μειώνει τὴν τέχνη του καὶ τὴν κάνει διαφοροῦμενη καὶ ἀμφίβολη. Δὲν εἶναι ἀψογή, εἶναι σημαδεμένη ἀπὸ τὸ πρόσκαιρο κι' ἀπὸ τὸ πάθος καὶ λίγα ἀπὸ τὰ ἔργα του θά ὑποστοῦν νικηφόρα τὴ δοκιμασία τοῦ χρόνου καὶ τῆς φθορᾶς. (Μά ἔτσι εἶν' τὰ περισσότερα «καλλιτεχνικά» ἔργα!) Ὅμως μπορεῖ κανεὶς μολαταῦτα ν' ἀπολαύσῃ μὲ βαθύτατη χαρὰ ὀ,τι ἀπ' αὐτὸ εἶναι πραγματικὰ μεγάλο, πού πρέπει νὰ μὴν ἀφήσῃ τὸν ἑαυτὸ του νὰ παραπλανηθῆ καὶ νὰ χαθῆ καὶ νὰ γίνῃ δούλος τοῦ κόσμου ἐκείνου του Ντέμελ, πού εἶναι τόσο ἀτέλειωτα γεμάτος ἀπὸ τὴ λαχτάρα τοῦ τρόμου, ἀπὸ μοιχεῖες καὶ παραζάλες, τόσο μακριὰ ἀπ' τ' ἀληθινὰ πλήγματα τῆς μοίρας, ὀπου μᾶς κάνουν βέβαια νὰ ὑποφέρουμε βαθύτερα ἀπ' ὀσο μᾶς κάνουν νὰ ὑποφέρουμε οἱ παροδικές αὐτὲς θολότητες μᾶ πού μᾶς δίνουν ὀμως περισσότερη ευκαιρία γιὰ νὰ τρανήνομε καὶ περισσότερο θάρρος γιὰ ν' ἀγκαλιάσουμε τὸ αἰώνιο.

Ὅσο γιὰ τὰ βιβλία μου, θά ἐπιθυμοῦσα πολὺ νὰ σας ἔστελνα ὀλα, πού θά μπορούσαν νὰ σας κάμουν νὰ χαρῆτε. Μά εἶμαι πολὺ φτωχός καὶ τὰ βιβλία μου δὲν ἀνήκουν, ἀπαξ ἐκδοθῶν, πιὰ σὲ μένα. Ἐγὼ ὀ ἴδιος δὲν ἔχω τὰ μέσα νὰ τ' ἀγοράζω καὶ νὰ τᾶστελνα, ὀπως τόσο συχνὰ τὸ ἐπιθυμῶ, σ' ἐκείνους, πού θά τ' ἀγαποῦσαν.

Γι' αὐτὸ σας γράφω σ' ἕνα χαρτί τοὺς τίτλους (καὶ τοὺς ἐκδοτικούς οἴκους) τῶν τελευταίων μου βιβλίων (θᾶχω δημοσιεύσει ὀς τὰ τώρα 12—13) καὶ εἶμαι ὑποχρεωμένος ν' ἀφήσω σὲ σας τὴ φροντίδα,

Η ΠΟΛΗ ΤΟΥ ΗΛΙΟΥ

ΔΙΗΓΗΜΑ

Ἀνασήκωναν τὴ ράχη τους καὶ κοίταζαν κατὰ τὸ μέρος τῆς.

—Εἶνε μακριά;

—Μπᾶ! Φαίνεται πὼς σ' ἕνα χρόνο θὰ πᾶμε...

Κεῖνη χούσιζε στὰ μέρη τῆς ἀνατολῆς, ἔβγανε στοὺς δρόμους μιὰ σειρὰ ἀπὸ λευκὰ σπίτια καὶ σκόρπιζε τὸν ἥλιο ἴσαμε τὰ βουνά. Τὸ βράδι ἡ πόλη μάζευε τὸ φῶς κι' ἔτρεχε στὴ μεγάλη κοιλάδα. Ἀπὸ κεῖ ἀναβαν δυὸ-τρία ἄστρα καὶ τῆς ἔδειχναν τὶς ἀπότομες ρεμματιῆς μὲ τ' ἀγρίμια.

Οἱ ἐργάτες σκάφτανε τὴ λεωφόρο. Χρόνια τώρα τὰ βᾶτα ἀνέβαιναν ὡς τὰ σύγνεφα καὶ κόβανε τὴν πορεία γιὰ τὴν πόλη. Οἱ διαβάτες γύριζαν στὸ χωριό, μένανε μιὰ νύχτα καὶ ξανάφευγαν μὲ τὰ σεντούκια τους ἄδεια.

—Καὶ θὰ μείνετε δίχως μέλι;

—Δὲν ἀφήνουν τὰ βᾶτα. Ἐκεῖ πέρα χάνουμε τὸ δρόμο, γύρω-γύρω τὸ δάσος σκούζει κάθε φορὰ...

Λέγανε πὼς ἦταν διαταγὴ νὰ ξεροζωθοῦν τὰ βᾶτα καὶ νὰ καθαρίσει ἡ γῆ. Ὁ Ἀπένης ἔδειξε στὴ γυναίκα του καὶ στὸ παιδί του τὴ δημοσιὰ πού θ' ἀπλωνε πέρα-πέρα σὲ λίγον καιρὸ κι' ἔκανε μὲ τὸ χέρι του ἕναν ψεύτικο σιδηρόδρομο πού τάχα θὰ τοὺς ἔβανε ὅλους στὴ σφυρίχτρα του καὶ θὰ τοὺς πῆγαινε ἐκεῖ κάτω. Ἡ διαταγὴ μιλοῦσε καὶ γιὰ τὸ σιδηρόδρομο, μιὰ μηχανὴ μὲ σιδηρένια φτερὰ κι' ἕνα τσιγάρο πού θὰ τραγούδαγε περνώντας ἀπ' τὸν κόσμο.

Τὸ παιδί εἶχε γεννηθεῖ μέσ' στὰ ἔλη

νὰ παραγγείλετε κανένα δταν σᾶς δοθεῖ εὐκαιρία.

Ἐχετε γειά.

Δικός σας
ΡΑ·Ι·ΝΕΡ·Μ·ΡΙΑΚΕ

Μτφ. Γ.Θ.Κ.

κι' ἦταν κατακίτρινο. Ἡ μητέρα ξαγροπνοῦσε νύχτες ὀλόκληρες πάνου ἀπ' τὴν ψυχὴ του, κρατοῦσε μιὰ οὐρὰ ἀπὸ παγῶνι κι' ἔδιωχνε τὴν ἀρρώστια πού ἴσκιωνε τὸ ξάγναντο. Τὰ ἔλη βρωμοῦσαν στὸ τέλος, δὲν εἶχαν οὐτ' ἕνα νύχι καθαρὸ γιὰ κείνες τὶς σκηνὲς ποῦ μέναν οἱ φαμίλιες τῶν ἐργατῶν.

—Καὶ τὰ κουνούπια; Τί θὰ γίνουν τὰ κουνούπια;

—Αὐτὰ φοβῶνται τὸ σιδηρόδρομο καὶ κολλᾶνε στὰ μαῦρα νερά.

Κατόπι τοὺς διηγῆθηκε πὼς θὰ ἴσωνε ὁ δρόμος καὶ πὼς θ' ἀφευγε κείνη ἡ λουρίδα γιὰ τὴν πόλη. Ἡ λουρίδα θ' ἀμπαινε πρῶτ-πρῶτ κι' ἡ πόλη δὲ θὰ πρόφταινε νὰ πάει κατὰ τὴν κοιλάδα. Τὸ σπίτι τους θὰ τὸ διάλεγαν ψηλὸ γιὰ νὰ βλέπουν ἀπὸ κοντὰ τὸ φεγγάρι. Μονάχα τὰ ἔλη δὲ θὰ κοίταζαν πιά. Κεῖνα εἶχαν μείνει στὸ πρόσωπο τοῦ παιδιοῦ κι' ὁ Ἀπένης εἶπε στὴ γυναίκα του νὰ βγάινε κάθε βράδι ταχτικά τὶς λάσπες ἀπ' τὴ σκηνή.

—Τὸ παιδί...

—Ἐ, τί;

—Τὸ παιδί, λέω. Γι' αὐτὸ τὸ παιδί θὰ καθαρίσει κεῖ πέρα ἡ γῆ.

—Κι' ὁ σιδηρόδρομος;

—Ναί. Κι' αὐτὸς γιὰ τὸ παιδί θάρθει...

Ἐπειτα χώρισαν γιὰ ἕνα χρόνο κι' οἱ σκηνὲς ἔμειναν μέσ' στὰ ἔλη. Τὰ βᾶτα θὰ τᾶκαιγαν, θ' ἀφερναν καὶ ὑδραντλίες γιὰ νὰ σώσουν τὸ δάσο. Ἀπὸ κεῖ βγάνανε ξυλεῖα οἱ κοινότητες τοῦ νότου, τὴ φόρτωναν στὰ μουλάρια καὶ ζοῦσαν τὸ χειμῶνα πού δὲν κατέβαιναν γιὰ δουλειὰ στοὺς κάμπους.

Κάθε μέρα οἱ ἐργάτες περπατοῦσαν μὲ τὶς ἀξίνες τους κατὰ τὴν πόλη. Ὁ δρόμος δὲν εἶχε πέτρα, ποῦ καὶ ποῦ ἔβρισκαν καὶ ἄμμο. Λέγανε πὼς κάποτε

κατοικοῦσε ἡ θάλασσα κεῖ πέρα, καὶ μιὰ νύχτα σηκώθηκε ἦσυχά - ἦσυχά, πέρασε στοὺς ξερότοπους τοῦ βορρὰ καὶ κατέβηκε στὸν ὠκεανό. Ὁ Ἀπένης μάζευε τὰ κοχύλια καὶ τᾶκρυνε στὴν τσέπη του.

—Γιὰ τὸ παιδί;

—Ναί. Θὰ τοῦ χτίσω ἕνα κάτασπρο σπίτι γιὰ νὰ ξεχάσει τὰ ἔλη.

—Ἄ! Εἶχες γράμμα;

—Εἶνε μέρες τώρα...

—Λένε πὼς ὁ οὐρανὸς δὲν ξεβούρκωσε ἀκόμα κεῖ κάτω.

—Τὰ κουνούπια;

—Προχτές ἦρθε μιὰ μπουλουκιά ἀπ' τὴ λίμνα καὶ κόντεψαν νὰ οἰξουν τὶς σκηνές.

—Ποῦ πρωτοπέσανε;

—Μὰ... κατέβηκαν ἀπ' τὸ θεὸ καὶ σκορπίστηκαν ὀλοῦθε...

Ὁ Ἀπένης ἔσκαψε περσότερο κείνη τὴν ἡμέρα κι' εἶπε καὶ στοὺς ἄλλους πὼς ἔπρεπε νὰ τελειώσουν γλήγορα τὸ δρόμο. Κεῖνοι λογιζόταν τὰ μεροδούλια καὶ τοῦ παραπονέθηκαν. Τότες ὁ Ἀπένης τοὺς θύμισε τὶς σκηνὲς καὶ τὸν οὐρανὸ πού βάλτωνε.

—Ἐ, κι' ὕστερα;

—Ὑστερα τὰ ἔλη θὰ μεγαλώσουν καὶ θὰ πνίξουν τὶς γυναῖκες μας καὶ τὰ παιδιά μας.

—Τὰ ἔλη;

—Βέβαια, τὰ ἔλη. Γι' αὐτὸ λέου νὰ δουλέψουμε καὶ τὴ νύχτα ἀκόμα, νὰ καθαρίσουμε τὴ γῆ καὶ νὰ πᾶμε νὰ τοὺς φέρουμε.

Οἱ ἐργάτες οἰχτήκαν στὸ σκάψιμο μ' ὅλη τους τὴ μπόρηση. Σὲ λίγες μέρες κάψανε καὶ τὰ βᾶτα, σάρωσαν τὴν καπνούρα ἀπ' τὸ χῶμα κι' ὅταν εἶδαν ἀπὸ μακριὰ τὴν πόλη, φώναξαν τὸν ἥλιο νὰ καθήσει στὴ μεγάλη πλατεῖα καὶ νὰ τοὺς περιμένει.

Ἡ κίνηση ἀπ' τὶς κοινότητες θ' ἀρχίζε ἀργότερα. Τὸ Κράτος εἶχε πεῖ πὼς οἱ πρῶτοι πού θὰ πέρναγαν ἀπ' τὸ νέο δημόσιο δρόμο θάταν οἱ ἐργάτες πού τὸν ἀνοῖξαν. Ἡ πόλη τῶμαθε τὴν ἴδια κιάλας μέρα καὶ τ' ἄλλο πρῶτ θὰ κατέβαινε λίγο πιὸ κάτω, στὰ πρῶτα χαμόσπιτα καὶ θὰ τοὺς ἔπαιρνε.

Ὁ Ἀπένης στάθηκε μιὰ στιγμή καὶ

θάμαξε τὸ δρόμο. Οἱ πέτρες τὸν θυμοῦνται ἀπ' τὴν πρώτη φορὰ, ἤθελαν, λέει, νὰ γνωρίσουν τὸ παιδί του, νὰ μάθουν γιὰ τὰ μαλλιά του.

—Κι' εἶναι ξανθό;

—Ξανθό, βέβαια. Ξανθὸ ἦταν καὶ μόνο ποῦμεινε πολὺ καιρὸ στὰ ἔλη καὶ χλώμιασε περσότερο. Ξανθὸ ὅμως ἦταν...

Ἡ σκηνὴ εἶχε χωθεῖ μέσ' στὰ ἔλη κι' ὁ Ἀπένης λερώθηκε ἴσαμε τὰ γόνατα γιὰ νὰ περάσει. Ἡ γυναίκα του τοῦπε πὼς τὰ κουνούπια ἦταν ἀμέτρητα τὴν τελευταία φορὰ καὶ βόηκαν τὸ παιδί στὸ παραθύρο ποῦπαίξε μὲ τὸν οὐρανὸ.

—Ναί, τῶμαθα. Κι' ἔπειτα;

—Βοῦζαν γύρω μας, γιόμισαν τὸ σπίτι, δὲν ἔξρω πὼς ἔγινε καὶ παιδί δὲν ξαναμίλησε ἀπὸ κείνη τὴν ὥρα...

Στὶς ἄλλες σκηνὲς εἶχαν κιάλας ἐτοιμαστὴ γιὰ τὴ φυγὴ. Θὰ ξεκινούσαν ὅλοι μαζί, θ' ἄταινον τὰ ζεμπίλια καὶ τὰ παιδιά τους καὶ ἔοπισαν θ' ἀκλουθοῦσαν οἱ γυναῖκες, κείνες καὶ κείνες ἀπ' τὴν πολυκαίρια. Ἡ κίνηση ἀρχίζε κιάλας ἀνάμεσα στοὺς βάλτους, οἱ ἐργάτες λύσανε τὰ δοκάρια καὶ τὰ πόδια τους, φώναξαν γιὰ τὴ σύναξη.

—Ἀπένη, ἔ Ἀπένη! Ἐλάτε γιὰ τὴν πόλη. Εἶναι ὥρα νὰ μποῦμε στὴ δημοσιὰ...

Κεῖνος ρώτησε πάλι γιὰ τὸ παιδί:

—Μὰ ἀπὸ τὰ κουνούπια;

—Ναί. Ἦταν προπάντων ἕνας θεώρατος κούνουπας ἴσαμε κεῖ πάνου, αὐτὸς ποῦ μὲ τρώμαξε καὶ μένα.

—Ἐ, καὶ λοιπόν;

—Κεῖνος ἔπεσε στὸ παιδί καὶ τοῦ πήρε τὰ μάτια...

Τὸ παιδί εἶχε παγώσει σὰ νᾶρχόταν ἀπ' τὰ χιόνια. Ὁ Ἀπένης εἶπε νὰ τὸ σηκώσει ψηλά, νὰ τοῦ πεῖ πὼς ἡ πόλη τοῦ ἡλίου θὰ κατέβαινε στὴ πλατεῖα καὶ θὰ τοὺς περιέμενε. Τὸν ἄκουσε τότες ἡ γῆ κι' ἡ λάσπη βύθισε περσότερο. Τὰ ἔλη τὸν τελευταῖο καιρὸ μένανε καὶ μέσ' στὶς σκηνές, κάπου-κάπου ψύλωναν ὀλόγυρα καὶ πῆγαιναν νὰ τὶς πνίξουν.

Οἱ φωνὲς ξαναχτύπησαν τὴ λάσπη:

—Ἐ, Ἀπένη! Πάρ' τὴ φαμίλια καὶ πᾶμε...

Ἡ γυναίκα του τοῦ ξήγησε πὼς ἦταν γιὰ τὸ δρόμο.

—Ἄ! Καὶ τί θέλουν;

—Δένε νὰ πᾶμε. Εἶπαν πὼς θὰ περάσουμε πρῶτα μεῖς κι' ὕστερα ὁ ἄλλος κόσμος.

—Ἔτσι λέγαν τότες ὅλοι. Θυμᾶμαι πού τὸ κουβέντιαζαν οἱ ἐργάτες, ἔτσι λέγαν...

Οἱ σκηνὲς πέφτανε κι' οἱ βάλτοι σήκωναν τὰ χέρια τους καὶ τίς σκέπαζαν. Ἡ φωνὴ ἀπὸ κείνα τὰ μέρη ξαναρχόταν πιὸ ἔντονη, στριφογύριζε, γινόταν καὶ βλάστημη κάπου κάπου. Ὁ Ἀπένης παραξενεύτηκε καὶ βγήκε νὰ ρωτήσῃ:

—Γιὰ ποῦ;

—Γιὰ τὸν ἥλιο;

—Εἶπε πὼς θ' ἄρθει.

—Ναὶ εἶναι κεῖ πέρα...

Ὑστερα κοίταξε κατὰ τὴν ἀνατολή, ἔψαξε ὡς τὰ ξάναρα τ' οὐρανοῦ. Ἀπὸ κεῖ πάντα ἡ γυναίκα του περπάταγε μὲ τὸ νοῦ της, δρασκελίζε τὰ ἔλη, κατέβαινε στὸ δρόμο καὶ τοῦ δρόσιζε τὴν καρδιά μὲς στὸ λιοπύρι.

Στὸ τέλος γύρισε σ' ὅλο τὸν κόσμο καὶ κλείστηκε στὴ σκηνή. Ἡ γυναίκα του δίψαγε γιὰ τὸ φῶς.

—Εἶναι τος;

—Λέγανε πὼς θάταν σήμερα κίολας ὅλοι στὸ δρόμο τὸ πιστεύαν κι' ἔσκαφταν.

—Τὸν εἶδες;

—Δέν εἶναι, δέν εἶναι πουθενὰ στὴ γῆ. Τὰ βᾶτα δέν κἀχαν φαίνεται, τώρα φούντωσαν περισσότερο, ψήλωσαν ἴσαμε τὸν οὐρανὸ.

—Κι' ἡ πόλη;

—Ἐφυγε πιά γιὰ πάντα, γυναίκα. Σήμερα θὰ βουάδιασε ναρὶς κεῖ κάτου, τώρα θ' ἄνε πὼς ἀπ' τὰ βουνά...

Ἀπόξω δὲ σεργιάνιζε πιά ἡ φωνή. Οἱ ἄλλοι ἐργάτες εἶχαν ξεμακρύνει μὲς στὴν ἄχνα τῆς μέρας, κινουῦνταν στὸ βάθος σὰ μικρὲς σηματοδοῦρες. Κεῖνη γύριψε νὰ τοὺς καλέσει, τοὺς ἔστειλε καὶ μὴ κραυγὴ μὲ τίς παλάμες της:

—Ἐ, σεῖς! Γυρίστε πίσω στίς σκηνὲς κι' ἡ πόλη ἔφυγε!

Ὁ ἀντίλαλος ἦρθε λυπημένος καὶ ἐξάπλωσε στὴ λάσπη.

—Πᾶνε... τοῦτε ἡ γυναίκα. Ἐμεῖς τί θὰ γίνουμε;

Ὁ Ἀπένης κοίταξε πάλι τὸ παιδί του. Τὸ ἔλος βύθιζε ἀκόμα πιὸ πολὺ, ἀνοίγε γύρω-γύρω στὸ παιδί καὶ τὸ παιρνε βαθυτέρα.

—Δέν τὸπνιμε; Ὁ δρόμος δέν κατάρισε, τὸ λευκὰ σπίτια θάπεσαν τώρα στὴν κοιλάδα. Ποῦ νὰ πᾶμε δίχως τὸ παιδί;

Ἡ ἄλλη μπουλουκιά τὰ κουνούπια ἦρθαν κατόπι. ΤΑΚΗΣ ΔΟΞΑΣ

ΚΑΤΑΙΓΙΔΑ

Στὸ Μ. Λουντέμη

*Βροχή, αστραποβροντὲς τῆ βραδιά εκείνη,
μαβρίλα που σου ἐμπόδαε τῆ φεβγάλα.
Τροπιάζονταν ὡς καὶ τὰ πιο μεγάλα
δέντρα σι' ἀγεροφύσημα που ἐκίει
ολάκερη τῆ γῆ μ' ἀλοφροσύνη.
Στὰ γιγάντια τὰ κόματα καβάλα
ερχόντουσαν στοιχειὰ καὶ φέβγαν ἄλα
για του τρόμου τὴν ἀπεραντισμένη.
Καὶ τὰ πλοία δὲν ἀράξαν. (Κάποια νύχτα
—θαρρῶ τὴν περασμένη—ορθὸς σὴν πλώρη
πένθημα ὁ παραβόσκυλος ἀλύχτα).
Μα ἰώρα ὡς γλάρος που θὰ φτερουγίσει
τὸ γλυκοχάραμα—γαλάζια κόρη—
τὸ ουράνιο τόξο νάβγει δε θ' ἀργήσει...*

Βόλος,

ΛΕΦΤΕΡΗΣ ΡΑΦΤΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΠΑΡΧΙΑΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΔΙΜΗΝΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗΣ

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

Ὁ κ. Π. Παλαιολόγος

Ὁ ἀγαπητὸς καὶ ἐκλεκτὸς χρονογράφος τοῦ «Ἐλευθέρου Βήματος» εἶχε τὴν καλωσύνη ν' ἀσχοληθεῖ μὲ τὴν Ἐπαρχία καὶ τὸ Περιοδικὸ μας σ' ἓνα του χρονόγραφημα στίς 5 4 44.

Κατὰ τίς ἀπόψεις τοῦ κ. Παλαιολόγου, οἱ πηγὲς τοῦ κακοῦ στὴν Ἐπαρχία ὀφείλονται σὲ δυὸ αἰτίες. Πρῶτα στίς προλήψεις, στὰ προσωπικὰ πάθη, στὴν ἑλλειψη ἀπλότητος καὶ ἀφέλειας, στὴν ἑλλειψη συγκατάθεσης, στὴν ἀλληλοκατόπτειση. Καὶ ὕστερα στὸ ἀνικανοποίητο τῶν ὀλικῶν ἀναγκῶν.

Σωστὰ καὶ ἀληθινὰ πρᾶττει ὁ κ. Παλαιολόγος. Ὑπάρχει καὶ τὸ πρῶτο καὶ τὸ δεῦτερο κακὸ στὴν Ἐπαρχία καὶ μέλιτα σὲ βαθμὸ πού ἡ ζωὴ καταντάει ἀζώγη. Οἱ στενεὲς ἀντιλήψεις, ἡ πρόληψη, ἡ δῆθεν ἀδυστηρὴ ἠθικὴ, ἡ κατόπτειση, τὸ κουτσμπολιὸ δίνουν καὶ πέρνουν. Μεγάλῃ πληγὴ αὐτὴ. Ἡ μεγαλύτερη ἴσως ἀπὸ τὴ δεῦτερη καὶ ἡ σπουδαιότερη, πού θέλει χτύπημα κατακέφαλα καὶ περιορισμὸ. Πῶς όμως; Ἐδῶ εἶναι ὁ Γόρδιος, πού γιὰ νὰ σπάσει χρειάζεται τολμηρὴ ἀπόφαση. Καὶ πρέπει γιὰ τὸ καλὸ τῆς Ἐπαρχίας νὰ παρθεῖ μὴ τέτοια ἀπόφαση. Ἡ ἔπαρχία πρέπει νὰ διασταυρωθεῖ ἀπὸ τὴν ζεῖδωρη πνοὴ τοῦ σύγχρονου πολιτισμοῦ, πού θὰ τῆς ἀνανεώσει τὸ πνεῦμα, τὴν καρδιά καὶ τὴν ψυχὴ. Καὶ νομίζουμε πὼς μὴ πνευματικότης, ἓνα; μορφωτικὸς διαφωτισμὸς, μὴ ἔντονη καλλιέργεια γιὰ τὴν ἀνάπτυξη πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς πίστης, θὰ εἶναι ἡ δρασιμώτερη συμβολὴ γιὰ τὴ δημιουργίαν μιᾶς προσαρμοστικῆς ἰκανότητος πού δέν θὰ ξεφριάζεται στὰ ζητήματα καὶ στὰ παράξενα πού σ' ἓνα πολιτισμένον περιβάλλον φαίνονται κοινὰ καὶ συνηθισμένα.

Ὅσο γιὰ τὴν ἰκανοποίησιν τῶν ὀλικῶν ἀναγκῶν, πιστεύουμε πὼς κι' αὐτὲς ἀκόμη μπορεῖ νὰ εἶναι συνέπεια μιᾶς ἀδιάρθρωσης

πνευματικότητος—ἔχι δέδαια σὰν κι' αὐτὴ πού κατηγορεῖ ὁ κ. Παλαιολόγος, τῶν ἀργοσχόλων νέων πού φανατίζονται καὶ κοκινίζουν στὰ διάφορα ἔπαρχιακὰ καφενεῖα μὲ διάφορες ἀνώφελες φιλολογικὲς ἀηδίες—ἀλλὰ πνευματικότητος μὲ τὴν πλατύτερη σημασίαν τῆς λέξης, θαθεῖας, ἐσωτερικῆς, πού νὰ ξυπνάει τὸ μυαλὸ νὰ νοιώθει τίς πραγματικὲς ἀνάγκες του καὶ νάχει μετὰ τὸ θάρρος καὶ τὴ δύναμη ν' ἀξιώνει ἀπ' τὸν ἐαυτὸ του τὴν ἐκπληρωσὴ τους.

Ἀπήχηση

Ἡ ἐκδοσὴ τοῦ Περιοδικοῦ μας εἶχε τὴν πιὸ θαθεῖα ἀπήχηση σιτοῦς παληοῦς καὶ νέους διανοομένους τῆς ἔπαρχίας. Ἐπιστολὲς ἔφθαιναν στὰ γραφεῖα μας μὲ παλμὸ καὶ συγκίνηση γραμμένες πού τονῶνουν καὶ ἐνισχύουν τὸ ἠθικὸ μας γιὰ τὴ συνέχιση τῆς προσπάθειας πού ἀναλάβαμε. Σφίγγουμε ἐγκάρδια τὸ χέρι σιτοῦς πνευματικῶν συνάδελφου; τῆς ἔπαρχίας πού χαρούμενοι τρέξανε στὴν προσκλητήρια κραυγὴ μας. Ἔτσι, ἔχοντας τους πλάι μας μὲ τὰ νειάτα τους, μὲ τὴν ἐκρηκτικότητά τους καὶ τὸ ἐνθουσιασμὸ τους, δέν μπορεῖ παρὰ νάμικστε αἰσιόδοξοι γιὰ τὴν ἐκδοσὴ τοῦ ἀγῶνα μας.

Θὰ παύομε καὶ θὰ φτάσομε στὸ σκοπὸ μας; Θὰ περυσιάσομε τὴν ἔπαρχία μας σ' ὄλο τῆς τὸ πνευματικὸ καὶ ἠθικὸ μεγαλεῖο. Ἡ περὶ τροπὴ ἐγγύηση, οἱ νέοι τῆς ἔπαρχίας πού ἐργάζονται ἀδιάκοπα καὶ οἱ πνευματικοὶ ἄνθρωποι τῆς Ἀθήνας πού σιγά-σιγά ἀρχισαν νὰ χαλαρώνουν τὸν «ἀποκλεισμὸ» καὶ νὰ μᾶς ἀγκαλιάζουν στοργικὰ.

Τὴ βοήθεια

Ζητᾶμε τὴ βοήθεια στὴ προσπάθειά μας κάθε διανοομένου τῆς ἔπαρχίας. Ὅποιος νομίζει ὅτι μπορεῖ νὰ προσφέρει στὸν ἀ-

γῶνα μας κάτι νὰ μὴ διστάσει νὰ τὸ κά-
μει. Ὑποχρέωσή του καὶ καθήκόν του εἴ-
ναι. Κάθε νέος ἢ παλιὸς πνευματικὸς ἐρ-
γάτης τῆς ἐπαρχίας πρέπει νὰ ἐνταχθεῖ
καὶ νὰ πάρει θέση δίπλα μας. Τὴν θὰ
εἶναι νὰ φέρει τὸν τίτλο τοῦ συναγωνι-
στῆ σὲ μιὰ ὑπόθεση ποὺ ἀφορᾷ τὸ σήμε-
ρα καὶ τὸ αὔριο τῆς ἐπαρχίας μας. Ὅ,τι γί-
νεται στὴν ἐπαρχία, πνευματικὴ ἢ καλλι-
τεχνικὴ κίνηση, ὅ,τι θέλει ἡ ἐπαρχία ἀπὸ
τὰ «Ἐπαρχιακά Γράμματα» πρέπει νὰ
περάσει, νὰ συζητηθεῖ, νὰ σχολιασθεῖ. Τὰ
«Ἐπαρχιακά Γράμματα» εἶναι τὸ πρῶτο
καὶ κύριο ὄπλο τῆς πνευματικῆς ἐπαρχίας.
Ἄς τὸ χρησιμοποιήσουμε ὅλοι, μὲ ὅλα
τὰ μέσα γιὰ τὸν κοινὸ τραγὸ σκοπὸ.

Ὁ κ. Αἰμ. Χουρμούζιος

Ὁ κ. Αἰμ. Χουρμούζιος στὴ στήλη του
στὸ δεκαπενθήμερο τῆς «Νέας Ἐστίας»,
γράφοντας γιὰ τὸ περιοδικὸ «Ἐκίνημα»
τῆς Θεσσαλονίκης, σημειώνει καὶ μερικὲς
ἀλήθειες γύρω ἀπὸ τὸ ἐπαρχιακὸ πρόβλη-
μα, ποὺ ἀξίζει νὰ τίς μεταφέρουμε:

«Ἡ Πρωτεύουσα—γράφει—ἀγνοεῖ τὴν
πνευματικὴν ὑπόστασιν τῆς ἐπαρχίας. Ἀ-
γνοεῖ τὴν παράδοσίν της, τὸν κορμὸ τῆς
διανοητικῆς της ζωῆς, γιὰ τὴν τὰ προβλή-
ματα καὶ τὰ ἐνδιαφέροντα ποὺ πολιτοκοῦν
τὸ λόγιον τῆς πρωτεύουσας δὲν εὐνοοῦν αὐ-
τὲς τίς διφυγεῖς πρὸς τὴν κοιτίδα τῶν ἀ-
γνῶν παραδόσεων τοῦ λαοῦ μας. . . .
Ἀπὸ τὴν ἐπαρχία περιμένουμε ὅλοι νὰ
μᾶς ἀποκαλύψει τὴν Ἑλλάδα. Γιὰ τὴν ἐδῶ
στὸ κέντρο κινδυνεύουμε νὰ τὴν ξεχάσου-
με».

Πάλι καλά, ἀφοῦ καὶ οἱ ἴδιοι οἱ πρω-
τευουσιάνοι ἀρχισαν νὰ ὁμολογοῦν τὴν ἀ-
λήθεια, λέγοντας πὼς ἀπὸ τὴν ἐπαρχία
περιμένουμε ὅλοι νὰ μᾶς ἀποκαλύψει τὴν
Ἑλλάδα. Καὶ αὐτὰ ἄς τ' ἀκούσουν καὶ ἄς
τὰ θάλουν καλά στὸ μυαλό τους ὅσοι μέ-
χρι τώρα δὲν τὰ ἐνοίωθαν καὶ ἄς ἀνοίξουν
τίς πόρτες νὰ περάσει ἡ ἀληθινή, ἡ γνή-
σια Ἑλλάδα, ποὺ ζεῖ καὶ ἀναπνέει στὴν
Ἐπαρχία.

Κυκλοκρατία

Στὸ ἐπαρχιακὸ περιοδικὸ διαβάζουμε:
«Ὅπως ἀπὸ χρόνια, ἔτσι καὶ τώρα ἡ
πρωτεύουσα μὲ τὸν ἡμερήσιον καὶ περιοδι-

κὸ τῆς τύπο καὶ μ' αὐτοὺς ἀκόμα τοὺς ἐκ-
δοτικὸς οἴκους τῆς κρατᾶ σ' ἀποκλεισμὸ
τὴν ἐπαρχία.

Ἡ Κυκλοκρατία, ἡ ἀνιάτη αὐτὴ ἀρρώ-
στεια ποὺ μαοτίζει τὴν Ἑλλάδα ἀπ' τὴν
πολιτικὴν ἴσασιν εἰς ἐκκλησιαστικὰς ἐπι-
τροπὰς, ἐξακολουθεῖ νὰ προσβάλλει τοὺς
ἐπαρχιωτὲς λογοτέχνες καὶ καλλιτέχνες,
κρατώντας τοὺς σὲ μιὰ ἀνάξια ἀφάνεια.
Ἀπόδειξη: Τὰ φιλολογικὰ Ἀθηναϊκὰ πε-
ριοδικὰ ὁρισμένων ὁμάδων, θεωριῶν, κα-
τευθύνσεων, τὰ περιοδικὰ τῶν προσώπων
καὶ ὄχι τῆς τέχνης».

Πάνω σ' αὐτὰ τί-θὰ εἶχε νὰ μᾶς ἀπαν-
τήσῃ ἡ ἐνοχος Κυκλοκρατία ἢ Κλικο-
κρατία τῆς Πρωτεύουσας;

Τὰ «Μακεδονικά Γράμματα»

Μὲ τὸν παραπάνου τίτλο κυκλοφορεῖ
στὴ Θεσσαλονίκη ἕνα δεκαπενθήμερο λο-
γοτεχνικὸ καὶ ἐπιστημονικὸ περιοδικὸ μὲ
τὸ σκοπὸ ν' ἀποκτήσῃ καὶ ἡ ὁδρεία Ἑλ-
λάδα ἕνα μέσο πνευματικῆς ἐκδήλωσης
καὶ ἐπικοινωνίας.

Τὰ «Μακεδονικά Γράμματα» — ὅπως
γράφουν—πιστεύοντας ὅτι τὸ πνεῦμα εἶ-
ναι πάντοτε ἡ δικαίωση τῆς ζωῆς, ἀνοί-
γουν τὸ δρόμον τοῦ στήν πειρὸ στέρεη καὶ
ἀληθινὴ κατεύθυνση.

Χαιρόμαστε εὐλικρινὰ γιὰ τὸ πνεῦμα
βρίσκει τόσο θερμούς καὶ θαρρετοὺς ἀγω-
νιστὲς σὲς σημερινὰς κρίσεις ἐθνικὰς
στιγμὰς. Τραγὴ ἀπόδειξη ποὺ φανερώνει
ἀτράνταχτα πὼς ἡ ἑλληνικὴ ψυχὴ τα-
λαιπωρήθηκε καὶ ὑπόφερε, δὲν ἔπαυσε νὰ
πιστεύει καὶ νὰ λατρεύει τὸ ἀθάνατον
Πνεῦμα ποὺ τὴν γαλούχησε καὶ τὴν ἀνά-
δειξε σὲ παλιότερες ἐποχὰς.

Τὸ Ἑλληνικὸ πνεῦμα ζεῖ καὶ σήμε-
ρα, ἀδιάφορον ἂν δὲν εἶναι δρατὸ καὶ ἂν ἄλλες
σκοτοῦρες καὶ ἀνάγκες τῆς ζωῆς τὸ κρα-
τοῦν σὲ ἀφάνεια. Ζεῖ καὶ ὑπάρχει μέσα
μας καὶ εἶναι ὁ ἀόρατος συνεκτικὸς κρι-
κος ποὺ ἐνώνει τίς ψυχὰς μας σὲ μιὰ κοι-
νὴ λατρεία καὶ σὲ μιὰ κοινὴ πίστη.

Οἱ συγγραφεῖς τῆς ἐπαρχίας

Παρακαλοῦμε τοὺς συγγραφεῖς ποὺ τυ-
πώνουν τὰ βιβλία τους στὴν ἐπαρχία νὰ
μᾶς τὰ στέλνουν γιὰ νὰ τ' ἀναγγέλου-
με καὶ νὰ τοὺς κάνουμε κριτικὴ, ὥστε νὰ γί-

νωνται γνωστὰ σ' εὐρύτερον πνευματικὸς
κύκλος τῆς Πρωτεύουσας καὶ τῆς ὑπό-
λοιπης Ἑλλάδος. Ἐπίσης ὅσοι θέλουν νὰ
μᾶς στέλνουν περισσότερα ἀντίτυπα τῶν
βιβλίων τους καὶ ἀναλαμβάνουμε γιὰ λα-
γυρισμὸν τοὺς καὶ ἀφιλοκερδῶς νὰ τὰ
δώσουμε στὰ καλλύτερα βιβλιοπωλεῖα τῆς
Ἀθήνας, συμβάλλοντας ἔτσι στὴν διάδοσιν
τῆς ἐκδοτικῆς προσπάθειας τῆς ἐπαρχίας.

Ἡ Α. Βιβλιοθήκη τῆς Καλαμάτας

Μᾶς γράφουν ὅτι ἡ Λαϊκὴ Βιβλιοθήκη
τῆς Καλαμάτας ἀπὸ πολλὰ χρόνια μένει
κλειστὴ καὶ ὅτι τὰ πολυτίμη βιβλία της
βρίσκονται τώρα ὑπὸ τὴν ὑψηλὴν προστα-
σία τοῦ σκώρου, τῶν ποντικῶν καὶ τῆς
σκόνης.

Ἐκφράζουμε τὴ λύπη μας γιὰ τὴν μιὰ
ὀλόκληρη Καλαμάτα μὲ πνευματικὸν πα-
ρελθόν, ἀδιαφορεῖ γιὰ τὸ πειρὸ ἱερὸ πνευ-
ματικὸ τῆς Ἰδρυμα καὶ δὲν τὴν μέλλει ἂν
ὑπάρχει ἢ δὲν ὑπάρχει. Ἀλλὰ—ὅπως
μᾶς πληροφορεῖ ὁ ἐπιστολογράφος μας—
ἡ φοβερότερη ἀδιαφορία προέρχεται κυ-
ρίως ἀπὸ τοὺς κύκλους τῆς διοικήσεως τῆς
Βιβλιοθήκης ποὺ ἀποτελεῖται ἀπὸ ἀνθρώ-
πους τῆς «ρουτίνας», «ἀνεξέλιγτους» καὶ
«ἀντιπροδευτικούς». Ἄν ἀληθεύει αὐτὸ,
ὁ κ. Ὑπουργὸς τῆς Παιδείας, σὲ συνερ-
γασία μὲ τίς ἀρμόδιες τοπικὰς ἀρχὰς, μπο-
ρεῖ νὰ διορθώσει τὸ κακὸ καὶ νὰ παρα-
δώσει τὰ κλειδιὰ τῆς βιβλιοθήκης σὲ χέ-
ρια πειρὸ ἀξία καὶ σὲ ἀνθρώπους νέους
ποὺ νᾶχουν ὄρεξιν γιὰ δουλειὰ καὶ προ-
κοπήν.

Οἱ Νέοι τοῦ Βόλου

Ἀξιόλογη καὶ σοβαρὴ πνευματικὴ προ-
σπάθεια παρουσιάζουν οἱ Νέοι τοῦ Βόλου
συσπειρωμένοι γύρω ἀπὸ τὸ Σωματεῖόν
τους «Πνευματικὴ Πρωτοπορεία Νέων».
Συναυλίες, διαλέξεις, ἔχουν ὀργανώσει ὡς
τώρα ποὺ προοιμιάζουν τὴν ἀνατολὴν ἐνὸς
καλύτερου πνευματικοῦ μέλλοντος γιὰ τὴν
πόλιν τους.

Εὐχόμεστε ὀλόψυχα νὰ πετύχουν οἱ
καλοὶ νέοι τοὺς σκοποὺς τους ποὺ τοὺς
θεωροῦμε καὶ τοὺς βλέπουμε σὲν μιὰ ἀπὸ
τίς ἀπαραίτητες προϋποθέσεις γιὰ τὸ γε-
νικώτερον πνευματικὸν ἐπαρχιακὸν ἐκίνημα.

Ἡ ἔννοια τῆς ἀλληλεγγύης

Ἡ ἐποχὴ μας, ἐποχὴ ἐγκεντρικισμοῦ
ποὺ γεννήθηκε ἀπὸ τὸ ἐνστικτὸ τῆς αὐτο-
συντηρήσεως, μᾶς ἔκανε σκληροὺς καὶ ἀδυ-
σωπῆτους γιὰ τοὺς ἄλλους. Αὐτὸ φυσικὰ
γιὰ τοὺς ἀνθρώπους τῆς πλατείας Ψυρρῆ
καὶ ὄχι γιὰ τοὺς πνευματικὸς ἀνθρώπους.

Τί θὰ μᾶς ἔλεγον ἄραγε οἱ «πνευματι-
κοὶ ἄνθρωποι» στὴν ἐρώτησιν ἂν ἡ ἔννοια
τῆς ἀλληλεγγύης ἔφτανε ἔστω καὶ μὲ τὴν
μορφὴ μικρῶν ἐνισχύσεων καὶ στοὺς συν-
αδελφούς των στὴν ἐπαρχία;

Γιὰ τὴν ἐπαρχία ζῶν ἀρκετοὶ πνευ-
ματικοὶ ἄνθρωποι μὲ πολλὰ παιδιὰ καὶ
ποικίλλας ὑποχρεώσεις. Καὶ νὰ φαντάζε-
ται κανεὶς πὼς οἱ περισσότεροὶ ἀπ' αὐτοὺς
δὲν ἔχουν δελτίον γιὰ σοῦπα καὶ γιὰ μπι-
ζέλια.

Βάσος Δασκαλάκης

Νέος σχεδὸν πέθανε ὁ Βάσος Δασκαλά-
κης ὁ συγγραφέας τῶν «Ξερριζωμένων»
καὶ ὁ πειρὸ ἀξιόλογος μεταφραστὴς τοῦ
Χάμφου. Ἐκίνησε ἀπόνα χωρὶς τῆς Λα-
κωνίας καὶ μόχτησε γιὰ νὰ κερδίσει μιὰ
θέσιν στὸ ὑπουργεῖο Γεωργίας καὶ μιὰ θέ-
σιν στὴ πνευματικὴ Ἀθήνα. Ἀκόμη μιὰ
προσφορὰ τῆς ἐπαρχίας. Ὁ ὑπάλληλος καὶ
ὁ πνευματικὸς ἄνθρωπος θὰ μείνει ἀξέ-
χαστος σὲ κείνους ποὺ τὸν εἶχαν ἀπὸ κοντὰ
γνωρίσει. Τὰ ἑλληνικὰ γράμματα ἔχασαν
στὸ πρόσωπόν του τὸν πειρὸ ἀξιο καὶ τίμιον
ἐργάτην τους, ποὺ τὸ ἔργο του θὰ παρα-
μείνει σὲν ὑπόδειγμα ἐνὸς τίμιου καὶ ἐπί-
μοχθου ἀγῶνα στοὺς ἄλλους.

Γεράσιμος Κοκκίνης

Ἀκόμη ἕνας θάνατος ἐνὸς πνευματικοῦ
ἀνθρώπου. Ὁ Γεράσιμος Κοκκίνης, διευ-
θυντὴς στὴν Παιδαγωγικὴ Ἀκαδημία Θεσ-
σαλονίκης, πέθανε νεώτατος πρὶν προφτά-
σει νὰ δλοκληρώσει τὸ ἐπιστημονικὸν του
ἔργο. Ὑπῆρξε τὸ πρότυπον τοῦ λιτοῦ καὶ
ἀπέριττου ἐπιστήμονα, τοῦ πραγματικοῦ
πνευματικοῦ ἀνθρώπου. Ἡ ζωὴ του, ζωὴ
μαρτυρικὴ καὶ ἐπίμοχθη, ἀφιερῶθηκε ὀλό-
τελα γιὰ τὴν ἐπαρχία. Ἀπὸ τὸν Πύργον
τῆς Ἡλείας, ποὺ πρωτοδίδαξε στὰ 1927
στὸ ἐκεῖ τότε διδασκαλεῖο, μέχρι τὴ Θεσ-
σαλονίκη, δὲν ἔπαψε ἀπὸ τοῦ νὰ φωτίζει

ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ

**Κ. Δ. Καραβίδα «Μακεδονικοί Ύμνοι»
2η έκδοσι 1943.**

Ο κ. Καραβίδας δεν είναι ποιητής με την έννοια που συνηθίζουμε να δίδουμε σ' αυτό τον όρο: είναι ένας έρευνήτης της έλληνικής πραγματικότητας, τωρινής και περασμένης. Από την έρευνα αυτή κατέληξε στο συμπέρασμα πως η Κοινοτική Πολιτεία είναι το καταλληλότερο για την προκοπή του τόπου πολιτεύμα.

Τα τραγούδια του κ. Καραβίδα δεν είναι παρά η λυρική έκφρασις της κοινοτιστικής ιδέας. Τους «Μακεδονικούς Ύμνους» ακολουθεί μία αναλυτική έκθεσις πάνω σε νεοελληνικά θέματα που κρινονται όλα στο φως του Κοινοτισμού.

Τα ποιήματα του κ. Καραβίδα δεν είναι «καθαρή τέχνη», άλλα ποιήματα στην έξυπνότητα ενός σκοπού, του κοινοτισμού και γενικώτερα του Έλληνισμού, αφού ο κοινοτισμός—κατά τις μελέτες του κ. Καραβίδα—συνέπεσε στη μακραίνη Ιστορία μας με τις δημιουργικές εποχές του Έλληνισμού: αρχαίες ελληνικές πολιτείες, επανάστασις του 1821, κοινότητες του έξω Έλληνισμού και της θωμανικής αυτοκρατορίας.

Οι «Μακεδονικοί Ύμνοι» έξω από την κοινοτιστική υπόθεσι γεννούν στον αναγνώστη, μία συγκίνηση και μία νοσταλγία για τον πολύπαθο αυτό ελληνικό χώρο, για τους χηλιοβαμμένους με ελληνικό αίμα τόπους της Μακεδονίας της πολυτάραχης αυτής ελληνικής γης, στην όποια:

«ώσ' αν θολές κατεβασίεις πλάϊ στον πα-
ληδ Στριμώνα
και στο Βαρδάρη, στην πλατιά άκροπο-
[ταμιά του Νέστου
τό ρουσσο έχυθη με βαρεία όχλοβοή κο-
[πάδι
στην άγια θάλασσα μπροστά όπου ράϊσε
[ή στείρα όρμη του.

τις σπουδάζουσες γενεές των δασκάλων από τ' ανέσπερο φως της φωτεινής του σκέψης. Τα δυο τυπωμένα έργα του «περί ψυχής» και η «Κοσμολογία» είναι ο άψευδέστερος μάρτυρας μιας φιλοσοφικής σκέψης που έσβυσε από το στερέωμα των επιστημόνων. Τα «Έπαρχιακά Γράμματα» θρηγούν με πραγματικό σπαραγμό ψυχής τον επιστήμονα και τον άνθρωπο, που ή σύνταξή τους άνηκε στους λίγους του φίλους.

Ρωμαίοι σκληροί κι άσιανοί βαρβάροι
[σε πατήσαν,
ό Άλέξανδρος τή δόξα σου θεμέλιωσε
[για πάντα
κι' άνω σου αντίλαμπαν με όρμη των
[Ευρωπαίων τά ξίφη.
Μά αιώνια έστάθη στους γυαλούς σου ή
[αίγαία βαρούλα
του Έλληνα ή γνώμη, στρίδι ιερό κι'
[έφερε πάντα νέα
τά γλυκομίλητα παιδιά και την παρθένα
[ιδέα».

Στίχους σαν αυτούς, που κλείνουν μέσα τους μία έλπίδα και μία ανακούφιση για κάθε ελληνική ψυχή, βρίσκει κανείς σε όλα τα ποιήματα του κ. Καραβίδα.

Ο κ. Καραβίδας στάθηκε με όρθα νεφρά» πάνω στη ελληνική γη, μελέτησε όλες τις κόγχες της, τους βράχους της, του γυαλούς της, τα χώματά της, τους ανθρώπους της. Μπορούμε να ειπούμε, προς τιμή του κ. Κ., πως είναι ένας από τους λίγους Έλληνες έρευνήτες που απέκρουσαν τα έκτος τόπου και χρόνου κοσμοδιορθωτικά συνταγολόγια. Ο κ. Κ. βλέπει τα ελληνικά πράγματα όπως διαμορφώνονται κάτω από το γαλανό ουρανό της Ελλάδος, πάνω στον ξερό βράχο μας, στις πολύσχιδες άκτές μας...

Για τον κοινοτισμό μπορούμε να ειπούμε πως ταυτίζεται με το σύγχρονο αίτημα μιας πραγματικής τοπικής αυτοδιοικήσεως. Αυτοδιοίκησης σημαίνει: επίλυσις των τοπικών ζητημάτων με τα υπάρχοντα τοπικά μέσα, με την οργανωμένη τοπική συλλογική δραστηριότητα, με την αυτενέργεια, την υπερεργασία και την συμμετοχή των πολιτών στα έργα της αυτοδιοικήσεως.

Χωρίς αυτοδιοίκηση ή αναγέννησις της ελληνικής έπαρχίας και ή «άτοτοξίνωσις» των άστικων κέντρων θ' αποτελέσει πάντα όνειρο.

Χωρίς την ανάπτυξη της ατομικής πρωτοβουλίας, της ατομικής ευθύνης, της πραγματικής αυτοδιοικήσεως ως μη περιμένουμε προκοπή.

Πρέπει να νοιώσουν οι Έλληνες ότι από τον έαυτό τους, είτε ως άτομα, είτε ως συνθετικά οργανωμένα σύνολα—οφείλουν να ζητήσουν τη βελτίωσι της θέσεώς των. Κανείς δεν θ' αναλάβη να τους θρέψη «τιμής ένεκεν». Πρώτα από τον έαυτό μας κι' ύστερα από τους άλλους αυτός είναι ο δρόμος της προκοπής. Στο σημείο αυτό θα μπορούσαμε να συμπληρώσουμε τον άφορισμό του Ι. Δραγούμη «πρώτα τον έαυτό τους κι' ύστερα το Κράτος τους και τον πολιτι-

σμό τους πρέπει να φτιάξουν ομαδικά οι Έλληνες».

Ο βίος του άναρχούμενου νεοελληνικού Κράτους δικαιώνει αυτό που γράφει ο κ. Κ. ως προμετωπίδα στους «Μακεδονικούς Ύμνους»: ή «Ελλάδα έχει ένα μεγάλο έχθρό απ' όλους μεγαλύτερο, τους Έλληνες».

Σ' αυτό προσθέτουμε: όχι όλους τους Έλληνες, όχι τους Έλληνες που παράγουν και δημιουργούν άλλ τους Έλληνες που κερδοσκοπούν πάνω στην άναγκη και στη δυστυχία των άλλων. Τους Έλληνες που αγωνίζονται με κάθε μέσο, θεμιτό ή άθεμιτο, να έγγραφούν στη δύναμη του κρατικού προϋπολογισμού για να ζούν άθλια και παρασιτικά. «Είς την Ελλάδα—λόγω της κατ' έξοχήν μικροαστικής συνθέσεως της κοινωνίας μας—ή άναγωγή των πάντων στο προσωπικό συντελεστή είναι τόσο φυσική και τόσο άμείλικτη, ώστε τίποτε δεν υπάρχει, ούτε κοινωνικό ή ιδεολογικό αίτημα, το όποιο να μην έχει γίνει κυριολεκτικά κλωτσοσκομφι στα άναρχικώς έγωιστικά χέρια των νεοελλήνων μικροαστών. Και ή κατάστασις αυτή θά έξακολουθήσει βεβαίως μέχρις ότου, εξαναγυρίζοντας στα πλαίσια των άμέσως κοινοτικών σχηματισμών, επιτύχουμε την έπίσην άμεσα θετική γονιμοποίηση του μικροαστικού έγώ μας». Αυτό γράφει ο κ. Κ. στους «Μακεδονικούς Ύμνους». Σε μας έδω τα κοινωνικά αίτήματα τα είσήγαγε ή έγχώριος πνευματική βιομηχανία, τα άπειμήθη, τα ένόθευσε, τα παραποίησε, τα έκανε δικά της, έβαλε πάνω το σήμα της (Δρ. καθηγητής, δάσκαλος, δικηγόρος κλπ.) και τα κυκλοφόρησε για την έξυπνότητα της καριέρας και του άρριβισμού. Συνέβη με την πνευματική παραγωγή δ.τι και με την οικική βιομηχανική παραγωγή: νοθεία, άπομίμησης, τεχνική καλλιέργεια προϊόντων που δεν σηκώνει ό τόπος, και τοϋτο για την άτομική πολιτική ή οικονομική επικράτησι... Η ψεύτικη αυτή πνευματική παραγωγή έσπασε την ελληνική παράδοσι και έδημιούργησε το πέλαγος της νεοελληνικής άναρχίας, στην όποια άνικανο να κυβερνηθή, παραδέρνει από της ίδρύσεώς του το δύμοιρο νεοελληνικό Κράτος.

Άντιγράφουμε άπόσπασμα από ένα παλαιότερο βιβλίο του κ. Κ. (Σοσιαλισμός και Κοινοτισμός, έκδ. 1930).

«Οι γεωοικονομικοί νόμοι της κάθε χώρας είναι και ευρύτεροι και μονιμότεροι από τους έπιφανειακά γενικούς οικονομικούς και κοινωνικούς νόμους όπου στηρίζεται το σοσιαλιστικό αίτημα...»

«... Έδω έμας που ζούμε σ' αυτό τον

τόπο κανείς δεν θανάλαβη να μας θρέψη τιμής ένεκεν, αλλά θά πρέπει όπωσδ ή ποτε να δουλέψουμε τον τόπο μας και ως ευόητο αυτό θά το κάνουμε με μία από αυτό τον ίδιο τον τόπο καθωρισμένη μορφή οργανώσεως της εργασίας και της παραγωγής μας. Η μορφή αυτή είναι το τοπικό κοινοτικό μας κύτταρο, το πρώτο μετά το οικογενειακό...»

Αυτά έγγραφε ο κ. Κ. το 1930, έχοντας επ' όψει του την προηγούμενη πείρα. Τα χρόνια που πέρασαν δεν τον διέψευσαν και τα χρόνια που θάρθουν θά τον έπιβεβαιώσουν αν συνεχίσουμε με την ίδια έπιπολαότητα, με την ίδια παρασιτική και έγωικεντρική διάθεση ν' αντιμετώπιζουμε τα κοινά μας ζητήματα και τις κοινωνικές μας σχέσεις. Για μας τους νεώτερουσ οι πνευματικές εργασίες των Ι. Δραγούμη, Φ. Πολίτη και Κ. Καραβίδα πάνω στα νεοελληνικά προβλήματα αποτελούν «ιερή παρακαταθήκη» από την όποια θά ξεκινήσουμε για να επιλύσουμε τα έθνικά κοινωνικά και πολιτειακά μας ζητήματα που είναι χαντακωμένα κάτω από σαβούρα και κροκάλες, που συσώρευσε στην Έλληνική Γη ό μαϊμουδισμός των «σοφών» μας και ό τυχοδιωκτισμός των «πολιτικών» μας.

Τον αναγνώστη που θά ήθελε ν' άσχοληθή περισσότερο με τις κοινοτιστικές μελέτες του κ. Κ., παραπέμπουμε στα κάτωθι έργα του κ. Καραβίδα:

Δημοκρατία και Αυτοδιοίκησης, έκδ. 1929
Σοσιαλισμός και Κοινοτισμός, έκδ. 1930
Κοινοτική Πολιτεία, έκδ. 1935.

Χ. Π.

Λευτέρη Ραυτοπούλου: «Οι Έφτά πληγές—Καλοσύνη». Στίχοι. (Έκδοσι Άλκ. Μακρή. Βόλος 1943).

Ο κ. Λ. Ραυτόπουλος είναι ένας νέος από το Βόλο, ένα παιδί της ελληνικής έπαρχίας, προς την όποια από του πρώτου φύλλου μας αποβλέψαμε με ιδιαίτερη συμπάθεια και στοργή, γιατί πιστεύουμε ότι ή έπαρχια είναι ή γόνιμη κοίτη από την όποια εισρέουν στα κέντρα πλείστες όσες πνευματικές αξίες, που ενισχύουν και άναεώνουν το διανοητικό παλμό της χώρας.

Τ' όνομα του κ. Λ. Ρ., αν είμαστε καλά κατατοπισμένοι κι' αν καλά θυμούμαστε, είναι καινούργιο στα έπαρχιακά γράμματα. Ίσως δεν έχει ακόμη ξεπεράσει το στενό περιβάλλον του. Είναι ο νέος που ξεκίνησε και πάει να δημιουργηθεί σε μία μεγάλη και δραματική περιοδο της παγκόσμιας Ιστορίας. Μοιραίο λοιπόν είναι σε μία τέτοια στιγμή σημαν.

τικής κι' επικίνδυνης μάλλον πνευματικής άνησυχίας—επικίνδυνης για κάθε νέο που βλέπει, σκέπτεται και αναζητά—να παραμεριστεί το λυρικό στοιχείο και να κυριαρχήσει ή διάθεση του στοχασμού και της σκέψης. Τουτό ακριβώς συμβαίνει και με τον συμπαθή κ. Ρ., την ψυχή του οποίου—είναι γεγονός—θερμαίνει ή εύγενικιά φλόγα της Τέχνης. Αν ήθελε να άντλήσει εκ τών «ένδον» και δέν παρασύρονταν από τὰ «έξω συμβαίνοντα», που τόν ώθοον σέ αναζητήσεις νεφελωματικών συμβολισμών, πριν ακόμη υποστούν τη μετατροπή και την ψυχική κατεργασία που προηγείται σέ κάθε έργο τέχνης, θά μάς έδινε κάτι πειό γνήσιο, ειλικρινέ και θερμό. Κάτι—έσωτερικά και έξωτερικά—περισσότερο άρτιο και ολοκληρωμένο. Σήμερα επιδιώκει να δώσει τὸ δράμα της εποχής μας—μιά πλευρά έστω του δράματος αὐτοῦ που κεινείται στα πλαίσια της πνευματικής άγωνίας και υποκειμενικοποιείται γύρω στον ποιητή—και τοῦτο γίνεται κατάδηλο με τὸν ελεύτερο στίχο, στον οποίο προσφεύγει στην «Καλοσύνη» για να κινήσει άνετα τις σκέψεις του. Αλλά για μία τέτοια δημιουργία χρειάζεται παρελθόν πνεύματος και ψυχής—βλέμμα και γεύση—κατεργασία και εξιδανίκευση τών γεγονότων, που δέν συντελούνται σέ στιγμές βραχυτάτες. Η δποια άνησυχία δέν είναι άπομονάχη της άρκετή για να γίνει τραγούδι. Είναι, έν τούτοις φανερόν, ότι τὰ ποιητικά στοιχεία είναι πλέον πλούσια, γνήσια ή γνησιώτερα στις «Έφτά πληγές» παρά στην «Καλοσύνη», όπου δέν έχουν ακόμη προσλάβει συγκεκριμένη μορφή. Λείπει τὸ αίσθητό στρωτό και τὸ καλλιτεχνικό gout εξαφανίζεται κάτω από τὸ φόρτο μακρῶν και κοπιαστικών σκέψεων, στις όποιες καταποντίζεται και εξαφανίζεται ή λυρική οὐσία, που είναι τὸ πρώτιστο στοιχείο στην ποίηση. Αυτό πρέπει να τὸ κατανοήσει και να τὸ προσέξει ιδιαίτερα, αν θέλει να μην έξαντλείται σέ άγωνα κι' άνώφελα ξεστρώσιματα. Η φύση του τόν δδηγεῖ περισσότερο—κατ' εὐθείαν θάλεγα—στό λυρισμό. Τόν παρασύρει όμως ή μέθη της διανοητικής άνησυχίας, ή όποια άμβλύνει τη λυρική του αίσθηση, διαστρέφει την πνοή και την έμπνευση. Την «Καλοσύνη» λέγει ότι την αφιερώνει «σ' όλους σ' όλους αίσθάνονται τὸν άνθρωπιο νόνο». Ο νόνος όμως αὐτός είναι έσωτερική κατάσταση, συντάραγμα της ψυχής, δύνη αίσθημάτων. Στην προσπάθεια όμως να άποπαστεί βίαια από τη φυσική του θέση και να γίνει σκέψη, νοθεύεται και χάνει ολοκληρωτικά την άγνή του φύση έτσι που να μη μένει τίποτε που να συγκινεί. Αν όμως ο ποιητής είχε βιώσει

τὸν «άνθρωπιο νόνο» και δέν έπεδίωκε να τόν δημιουργήσει πλασματικά κι' άν άκόμη στην περίπτωση αὐτή έκινείτο από συναισθηματικά έλατήρια—αν δοκίμαζε να δώσει τὸ ψυχικό του καταστάλλαγμα—θά μάς επέτρεπε να χαρούμε τη γνήσια λυρική συγκίνηση, μιάς νέας ψυχής που διαφαίνεμαι χυμώδης κι' εύγενής.

Στις «Έφτά πληγές» υπάρχει περισσότερο περιεχόμενο, υπάρχει έξαρση-συγκεκριμένη, βίωση και γεύση, στίχοι τούς όποιους δέν συναντά εύκολα ή διόλου ο άναγνώστης στην «Καλοσύνη», της όποιας την αξία υπερβάλλει ο δημιουργός της. Η αίσθηση της όμορφιάς, φαίνεται να δονεί έδω κάπως την ψυχή του, ή όποια συλλαμβάνει μιά τόντι αίσθητική εικόνα:

Στη λίμνη η ιτια τα πλούσια της μάλια
σα μιαν αμαρτωλη μετανοιωμένη λύνει.
Στη λιμνη που γιομίζει με φιλια
η σελήνη.

Βέβαια οι στίχοι του δέν είναι όλοι τεχνικά άρτιοι—ούτε θά μπορούσε κανείς να τὸ απαιτήσει τώρα άμέως—είναι και στίχοι άνώριμοι. Άλλοι ρίμες βιαστικές εύκολοσυνταίριαστες, καταληκτικοί κι' άνομοιοκατάληκτοι στίχοι στο ίδιο ποιημα—μέτρα και ρυθμοί σέ μιά νευρική άταξία—όλα αὐτά μαρτυροῦν κάποια σπουδή που χαρακτηρίζει τούς νέους της αίσθηματικής αὐτής εποχής. Ένας νέος όμως ποιητής πρέπει στὰ πρώτα του βήματα να βαδίσει με σύννεση κι' έγκράτεια άργά αλλά σταθερά. Ιδιαίτερα δέ ο κ. Α. Ρ. πρέπει να προσέξει τη φόρμα τών στίχων του, που θά τὸ δώσει την αίσθηση της Ισοροπίας και της τεχνικής άσθητικής για τὸ κατοπινό του έργο. Έπίσης μρικές χασμωδίες—που δέν έξυπηρετοῦν καμμία αίσθητική άναγκαιότητα και διαστρέφουν τὸ ρυθμικό αίσθημα—με λίγη προσοχή θά μπορούσαν να λείψουν. Η συχνή άντωνυμική χρήση του όριστικού άρθρου και ή τοποθέτησή του πότε στην άρχή και πότε στο τέλος τών φράσεων, ένφ' άφ' ένός άποβαίνει κουραστική και άνιαρά, καταδεικκεί άφ' έτέρου και τεχνική άδυναμία, στην όποια δέν πρέπει να αφίνεται με έλαφρά συνέδση.

Έλπίζοντας ότι ο κ. Α. Ρ. θά άναγνωρίσει τὸ ενδιαφέρον μας, με τὸ όποιον θά κυττάσουμε ιδιαίτερα τούς νέους της έπαρχίας, κι' έχοντας υπ' όψιν μου ότι, άπευθύνομαι σ' ένα νέο πολιτισμένο, θάθελα να τὸ συστήσω ακόμη μερικά πράγματα: Πρώτα-πρώτα να άποκτήσει τὸ αίσθημα της αυτοκριτικής, από την όποια να μην άποστεί ποτέ—τὸ μεγαλύτερο κριτήριο θά τῶβρει στον έαυτό του όταν

συνηθίσει ν' άμφιβάλλει και μη θεωρεί πάντα τέλειο οτι δημιουργεί. Να άποβάλει τη σπουδή της εμφάνισης και να εργαστεί μετρημένα και συνειδητά φροντίζοντας να πλουτιστεί με μελέτες τών λυρικών μας ποιητών, αφίνοντας τὸν ελεύτερο στίχο για άλλη ώριμότερη έποχή του κι. ακολουθώντας τὸν στίχο της παράδοσης, που είναι και περισσότερο έλληνικός, και με τὸν όποιο θά μπορέσει να έκφραστεί άρμονικώτερα, αντί να πελαγοδρομεί σέ λογοκρατικούς και άρρυθμους πλατυσμούς. Δέν είναι εύκολος στίχος ο ελεύτερος, όπως πολλοί νέοι νομίζουν.

Θάθελα να μιλήσω ακόμα πλατύτερα, αλλά οι σελίδες μας—για τὸ παρόν λίγες από άνυπέβλητη τεχνική άνάγκη—δέν έπαρκουν στον όγκο τών υποχρεώσεών μας. Έκείνο που μπορώ συμπερασματικά να διαπιστώσω, είναι ότι ο νέος μας φίλος μιά μέρα θά βαδίσει σταθερά.
ΟΛΥΜΠΙΟΣ

Σοφίας Μαυροειδή Παπαδάκη: Τὸ Παράμυθι τοῦ Ὀλύμπου (διηγήματα) 1944.— Γιάννη Τρίκη: Τὸ βιβλίο της έρωμένης 1944.

Με ιδιαίτερη χαρά, όπως και άλλοτε είχα στην «Καθημερινή» γράφει, παίρνω στα χέρια μου ένα παιδικό άνάγνωσμα, γραμμένο από έλληνίδα συγγραφέα. Γιατί ή έλληνική λογοτεχνία στο κεφάλαιο του παιδιού μένει στεῖρα. Η πλειάδα τών συγγραφέων του παιδικού βιβλίου δέν έξαρκεῖ. Κι' οι έννοι που χουν μεταφραστεί είναι τόσο λίγοι.

Τὸ βιβλίο της κ. Παπαδάκη «Τὸ παράμυθι τοῦ Ὀλύμπου» έρχεται να συμπληρώσει ένα μέρος του κενου της παιδικής λογοτεχνίας. Όλες οι Ιστορίες του παρμένες από τη «φρονιματιστική ύλη» τών άνωτέρων σχολείων δίδονται στο παιδί όχι με την ξερότητα τών ιστορικοθησκευτικών άφηγημάτων, μα με κάποιο έξχωρο παλμό, με περισσή φροντίδα και άγάπη. Έτσι ή διαλεχτή ποιήτρια μεταβάλλει σημαντικά γεγονότα της Ιστορίας σέ πραγματικά λογοτεχνήματα που διαβάζονται μ' ενδιαφέρον.

**

Τὸ «Βιβλίο της έρωμένης» του κ. Γιάννη Τρίκη, είναι παρ' όλη την έκτασή του και τη μορφή του, ένα μεγάλο τραγούδι. Ένα μεγάλο τραγούδι με μεγαλόστομη κραυγή και με ξεχειλιστή άγάπη για την όμορφιά και τὸν έρωτισμό που τὰ ένσάρκωνει ή αιώνια γυναίκα στή μορφή της έρωμένης. Δέν έχω διαβάσει τὰ προηγούμενα βιβλία του κ. Τρίκη, μα άπ' τὸ «Βιβλίο της έρωμένης» φαίνεται ένας

φτασμένος ποιητής που ξέρει να μεταφράζει τὰ πλούσια αίσθηματά του σέ άρτιες λυρικές πρόζες.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΑΚΚΑΣ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Σεη«Νέα Έστία», Ἀθήνας.—Τεύχος 402—403 *συνεργάζονται*: Σ. Σκίπης, Πέτρος Χάρης, Ἡλίας Βενέζης, Πάνος Σπάλας, Μ. Καλομοίρης, Ἀθανασία Μαριάκου, Γ. Ν. Φραγκούλης, Μαρία Ζολώτα, Μ. Καραγάτσης, Κλέων Παράσχος, Ἀχιλ. Τζαριτζάνος, Ἀλ. Μαντζουλίνο, Θάνος Βαγενής, Ἀντρέας Μοθώνιος.

Στὰ «Γράμματα», Ἀθήνας, *τεῦχος Μαρτίου, ενδιαφέρουσες συνεργασίες τών*: Ν. Π. Ἀνδριώτη, Γ. Μ. Παναγιωτοπούλου, Κ. Καρθαίου, Τ. Παπασιώνη, Κλέαρχου Στ. Μιμίκου κτλ.

Στὸν «Ὀδυσσεά», Πέτρον Ἡλείας, Μηνιαία έκδοση Λόγου και Τέχνης, Διευθυντής Τάκης Δόξας. *Συνεργάζονται*: Ρήγας Γκόλφης, Γιάννης Σκαρίμπας, Τάκης Δόξας. Πάνος Σπάλας, Κ. Μεραναῖος, Γιώργης Παυλόπουλος, Γιάννης Π. Καραγιωργας, κτλ.

Στὰ «Μακεδονικά Γράμματα», Θεσσαλονίκης, άριθ. φύλλου 4, δεκαπενθήμερο λογοτεχνικό και επιστημονικό περιοδικό, Δ)της Κώστας Δ. Μαρινάκης. *Συνεργάζονται οι* Ἰωάν. Ξηροτύρης, Π. Πολιόπουλος, Γιώργος Δέλλιος κτλ.

Στὴ «Νεανική Δράση» Βόλου, *όργανο τών τριών έκπολιτιστικών σωματείων, Στὰ τεύχη 3 και 4 που λάβαμε βοίσκου-με αξιόλογα άρθρα και τοπικές για την πνευματική κίνηση ειδήσεις.*

ΕΙΔΗΣΕΙΣ

Ὁ «Πυργιώτικος Παρνασσός» στις 17—1—44 *άνέβασε στον «Ἀπόλλωνα» τους «Φοιητές» του Γ. Ξενοπούλου.*

—Σις 27—2—44 *από τὸν ίδιο σύλλογο οργανώθηκε στον Πύργο φιλολογικό μνημόσυνο του Κ. Παλαμά.*

—Μὲ τὸ κλείσιμο ἐνὸς χρόνου ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ ἔθνικοῦ μας ποιητῆ Κ. Παλαμᾶ μίλησε στὴν Πάτρα ὁ κ. Θεμ. Ἀθανασιάδης Νόβας.

—Στις 27-2-44 ὁργανώθηκε στὸ Βόλο ἀπ' τὴν «Πνευματικὴ Πρωτοπορεία Νέων», φιλολογικὸ μνημόσυνο τοῦ Κ. Παλαμᾶ.

—Τὸ Δύκειο Ἑλληνίδων Θεσσαλονίκης ὁργάνωσε μιὰ σειρά διαλέξεων μὲ πρῶτον ὁμιλητὴν τὸν κ. Δ. Κούκουλαν Διτὴν τοῦ Ἐθνικοῦ Θεάτρου Θεσσαλονίκης.

—Στις 27-4-44 ἡ Ἐλεύθερη σκη-νὴ Πύργου ἀνέβασε μὲ ἐξαιρετικὴ ἐπιτυχία τὸ πρῶτο θεατρικὸ ἔργο τοῦ κ. Τάκη Δόξα «Ὁ Ἄντρας τῆς», δράμα σὲ 4 πράξεις.

—Στις 26 Φλεβάρη πέθανε ὁ γνωστὸς λόγιος καὶ κοινωνιολόγος συγγραφέας Ἰω. Ζερβός.

—Ἡ κριτικὴ ἐπιτροπὴ τοῦ ἐπάθλου Παλαμᾶ ἐβράβευσε τὴ ποιητικὴ συλλογὴ τοῦ κ. Γ. Δελῆ.

—Στις 9 Ἀπρίλη μίλησε στὴν αἴθουσα τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρίας ὁ κ. Ν. Παπᾶς μὲ θέμα: «Εἰσαγωγή στὴν νεοελληνικὴ ποίηση καὶ λογοτεχνία».

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

(Ἀρχίζοντες ἀπὸ τοῦτο τὸ τεῦχος τὴν ἐπικοινωνία μὲ τοὺς ἀναγνώστες μας—δηλώνουμε πὺς οἱ κριτικὲς τῶν συνεργασιῶν πὺς μᾶς στέλνονται γίνεται ἀπὸ εἰδικὴ ἐπιτροπὴ λογοτεχνῶν μ' ὅλη τὴν ἀπαιτουμένη σοβαρότητα καὶ ἀμεροληψία.)

Τάκη ν Δόξαν, Πύργος Ἡλείας.—Τὸ διήγημά σας δημοσιεύεται. Τὸ γράμμα σας μᾶς συγκίνησε εὐλικρινᾶ ἄν κάθε ἐπαρχιώτης διανοούμενος μᾶς νοιώσει ὅπως ἐσεῖς, θὰ ὀλοκληρωθεῖ πολὴ γρήγορα ἡ ἀποστολὴ τοῦ περιοδικοῦ μας. Θέλουμε τακτικὴ συνεργασία δική σας καὶ ἄλλων λογίων τῆς πόλης σας καθὼς καὶ ἐνημέρωση τῆς πνευματικῆς σας κίνησης.

Λεντ Ραφτόπουλον, Βόλος.—Δάβαμε τὰ βιβλία σας καθὼς καὶ τὰ

δύο σας ποιήματα. Ἡ «Καταιγίδα» δημοσιεύεται. Τὸ ἄλλο νομίζουμε ὅτι δὲν εἶναι ὀλοκληρωμένο. Σᾶς εὐχαριστοῦμε γὰ τὰ καλὰ σας λόγια. Τὸ περιοδικὸ βγήκε ἀκριβῶς γὰ τοὺς νέους τῆς ἐπαρχίας, γὰ νὰ γίνει τὸ ἀντιπροσωπευτικὸν ὄργανο τῆς Πρωτεύουσας. Εὐχαρίστως θὰ δεχόμεστε κάθε σας ἀνταπόκριση σχετικὴ μὲ τὴν πνευματικὴ κίνησιν τοῦ Βόλου.

Θεόδ. Θεοφιλόπουλον.—Ὁ τελευταῖος στίχος τοῦ ποιήματός σας χαλαίει καὶ τὸ ὑπόλοιπο Ξαναστεῖλτε το μᾶς διορθωμένο.

Γιάννην Δάλλαν.—Τὸ γράμμα σας ἐκφράζει τὴν δύσκολη θέση πολλῶν νέων τῆς ἐπαρχίας. Τὸ ἐπίγραμμά σας δὲν μᾶς ικανοποιεῖ.

Τάκ. Κάρταλον.—Ὁ ἐπίδραση τοῦ Παλαμᾶ καταφανὴς στοὺς στίχους σας. Δὲν κατορθώσατε ἀκούη νὰ τὴ μετουσιώσετε καὶ νὰ βρῆτε τὴ δικιά σας προσωπικότητα. Στεῖλτε μᾶς κάτι ἄλλο.

Γ Κουλούκη ν, Τρίπολιν.—Τὰ ποιήματά σας δὲν μᾶς ικανοποιοῦν ἂν καὶ μερικοὶ στίχοι φανερώσων ὅτι ἔχετε ποιητικὴ διάθεση. Σκεῖτε μᾶς κάτι ἄλλο. Γιὰ τίς εὐχὲς σας σᾶς εὐχαριστοῦμε.

Ν. Μπατάγια ν, Πειραιᾶ.—Τὰ ποιήματά σας σὲ πολλὰ σημεῖα δείχνουν πὺς ἔχετε ποιητικὴ εὐαισθησία. Στεῖλτε μᾶς κάτι ἄλλο πειὸ ὀλοκληρωμένο.

Κώσταν Καλαματιανόν.—Καὶ γὰ σᾶς τὰ ἴδια παρατηροῦμε. Στεῖλτε μᾶς ἄλλη πειὸ συμπικνωμένη καὶ περιεχτικὴ συνεργασία. Ἀποφεύγετε τὰ κοινότοπα θέματα.

Δ. Ζάννη ν, Καλαμάτα.—Τὰ χειρόγραφα σας δυστυχῶς δὲν μπορέσαμε νὰ τὰ διαβάσουμε. Ξαναστεῖλτε τὰ μᾶς καθαρογραμμένα.

Τάκη ν Καμπανᾶ ν, Πάτρας.—Τὸ ποιήματά σας συνολικᾶ δὲν μᾶς ικανοποιεῖ. Στεῖλτε μᾶς κάτι ἄλλο πειὸ σύντομο καὶ περιεχτικὸ. Ἡ ἔμπνευσις δὲν σᾶς λείπει. Τὸ γράμμα σας μᾶς συγκίνησε.

Γεῦκτρον Θαλή ν.—Ἀπὸ τὰ ποιήματά σας θὰ δημοσιευθεῖ τὸ «Ἄδρο τ' Ἀπρίλη».

ΝΙΚΟΣ ΓΕΡΟΝΙΚΟΛΑΣ

ΠΟΛΥΚΛΕΙΤΟΥ 18 - ΣΤΟΑ ΔΑΓΚΛΗ

ΑΘΗΝΑΙ

Μεγάλη ἀποθήκη χονδρικῆς πωλήσεως

σχολικῶν καὶ λογοτεχνικῶν βιβλίων

καὶ γραφικῆς ὕλης

ΤΙΜΑΙ ΑΣΥΝΑΓΩΝΙΣΤΟΙ -

ΕΞΥΠΗΡΕΤΗΣΙΣ ΤΑΧΕΙΑ

ΒΙΒΛΙΑ ΓΡΑΦΟΜΗΧΑΝΑΙ ΚΑΙ ΜΗΧΑΝΑΙ
ΓΡΑΦΕΙΩΝ ΕΝ ΓΕΝΕΙ
Πωλήσεις — ἀγοραὶ — ἐπισκευαὶ

Ἐξυπηρέτησις βιβλιοχαρτοπωλῶν ἐπαρχιῶν

ΑΓΓΕΛΟΣ ΠΑΠΑΧΡΙΣΤΟΥ

Κ Α Λ Α Μ Α Ι

ΒΙΒΛΙΟΧΑΡΤΟΠΩΛΕΪΟΝ

Πρακτορείον Ἐφημερίδων

ΒΙΒΛΙΑ ΣΧΟΛΙΚΑ, ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑ—ΓΡΑΦΙΚΗ ΥΛΗ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΝΙΚ. ΑΛΙΚΙΩΤΗ
ΑΙΟΛΟΥ 70—ΣΤΟΑ ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

Διαθέτομεν

ΣΧΟΛΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ

τῶν παντός εἴδους καὶ τύπου Σχο-
λείων τοῦ Ὄργανισμοῦ Ἐκδόσεως
Σχολικῶν Βιβλίων (Ο. Ε. Σ. Β.)

ΒΟΗΘΗΤΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ ΤΩΝ ΔΗΜΟΤΙΚ. ΣΧΟΛΕΙΩΝ

καὶ ΟΛΑΣ ΤΑΣ ΣΧΟΛΙΚΑΣ ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΙΣ

τῶν ἐγκεκριμένων σχολικῶν κειμένων τῶν
Γυμνασίων

Γιώργου Σακκά

" Κορφοὶ καὶ Κάβοι "

Θαλασσινὰ διηγήματα

Κλέαρχου Στ. Μιμίκου

" Ἀναβαθμοὶ "

Ποιήματα

Μιχαὴλ Ροδά

" Μορφές τοῦ Θεάτρου, "

Μελέτες

Πέτρου Χάρη

" Μακρινὸς Κόσμος "

Διηγήματα

" Κρίσιμη ὥρα "

Δοκίμια

Μενέλαου Λουντέμη

" Γλυκοχάραμα "

Διηγήματα

Λέοντος Κουκούλα

" Πῶς βλέπει ὁ ποιητής, "

Αἰσθητικὸ Δοκίμιο

Τυπώθηκε στὸ Τυπογραφεῖο Νικ. Ἀλικιώτη, Ψαρρῶν 2, Ἀθῆναι